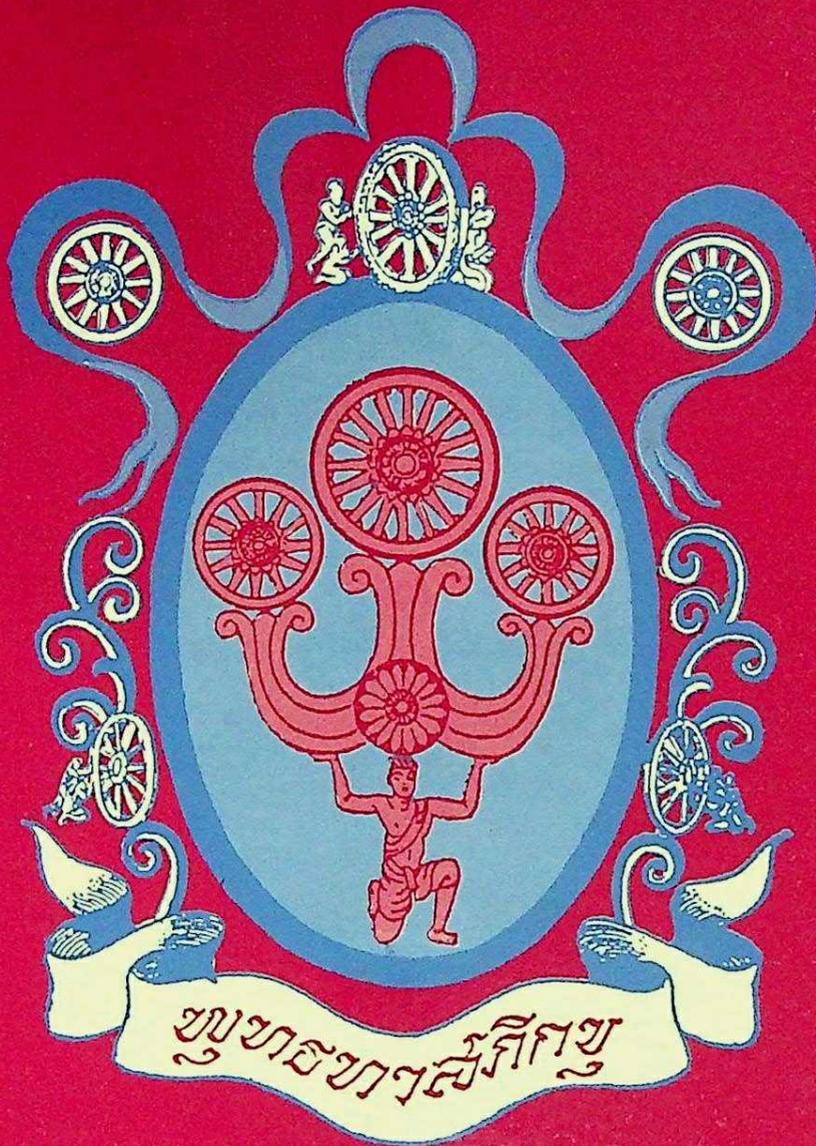

ประมวลรูปแบบ
แห่งสากลพระหมจรรย์

(ชุดหมอนล้อ อันดับ ๖๔)

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุ่นทั่วทั้งธาตุตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ฯ
มั่นหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน์โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกสุขสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสู่สู่เดรัจฉาน ๗
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตุตรี ๗

พ.ท.

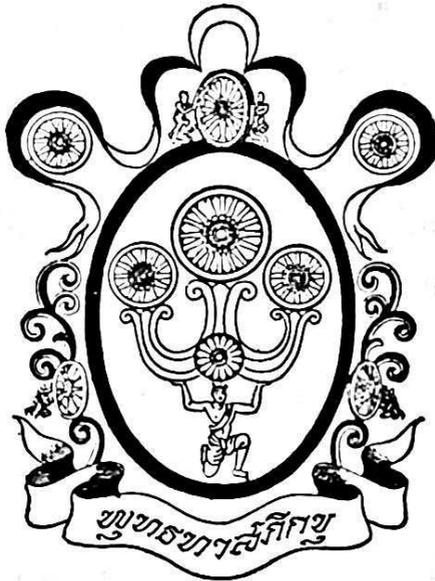
๒๕๒๓

ประมวลรูปแบบแห่งสากลพระมหจรรย์

คำบรรยาย ณ ลานม้านหินหน้ากุฏิ

๑๐-๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

[ชุดหมუნล้อ อันดับ ๖๔]

ศรัทธาปริจาค

ของ

ผู้มีนามท้ายเล่ม

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พุทธทาสไม่มีตาย

พุทธทาส จักอยู่ไป ไม่มีตาย
แม้ร่างกาย จะดับไป ไม่ฟังเสียง
ร่างกายเป็น ร่างกายไป ไม่ลำเอียง
นั่นเป็นเพียง สิ่งเปลี่ยนไป ในเวลา.

พุทธทาส คงอยู่ไป ไม่มีตาย
ถึงดีร้าย ก็จะไม่อยู่ คู่ศาสนา
สมกับมอบ กายใจ รับใช้มา
ตามบัญชา องค์พระพุทฺธ ไม่หยุดเลย.

พุทธทาส ยังอยู่ไป ไม่มีตาย
อยู่รับใช้ เพื่อนมนุษย์ ไม่หยุดเฉย
ด้วยธรรมโฆษณ์ ตามที่วาง ไว้อย่างเคย
ไอ้เพื่อนเอ๋ย มองเห็นไหม อะไรตาย.

ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์

อันฉันตะ ให้พ้นความ	ควรเห็น อาตุร	เป็นเหตุมูล ด้วยโทสา
เป็นเหตุให้ พิจารณา	มีมานะ- ถึถ้วน	สิการา ชบวนพรรณ
ว่าผัสสะ กับอารมณ์	เป็นมูลเหตุ จมครบ	ให้กระทบ ในกองชั้นธ
นำเวทนา จนพากัน	มาพร้อมพรัก เป็นทาส	รักผูกพัน แห่งเวทนา
จึงต้องมี เพื่อให้ถูก	สมาธิ เงื่อนงำ	เป็นประมุข แห่งปัญหา
มีสติ ที่คมกล้า	เป็นอธิบดี เป็นปฏิภาณ	มีปรัชญา งานรู้ทัน
แล้วจึงมี ที่สูงสุด	ปัญญา ตัดปัญหา	เป็นอาวุธ อันมหันต์
มีวิมุตติ ได้พากัน	เป็นแก่นสาร หลุดจากทุกข์	งานสำคัญ ทุกกระบวน
จึงพากัน ได้แจ่มจะ	หยั่งลง สิ้นทุกข์	สู่อมตะ ทุกกระสวน
นิพพานเป็น ได้ครบถ้วน	ปรีโยสาน แห่งพรหมจรรย์	การประมวล อันถาวร

พจนานุกรม

พจนานุกรม

สารบัญ

ประมวลแห่งพรหมจรรย์	๑
ฉันทมูลกา	๓๑
มนสิการสัมภวา	๕๘
ผัสสสมุทยา	๘๔
สมาธิเป็นประมุขแห่งการทำจิตไม่ให้มีอารมณ์	๑๒๕

ประมวลแห่งพรหมจรรย์

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

วันนี้จะได้บรรยายหัวข้อธรรมะพิเศษ โดยชื่อว่า **ประมวลแห่งพรหมจรรย์** ประมวลแห่งพรหมจรรย์ คือให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” กันอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ เพื่อใช้ประโยชน์ให้เต็มตามความประสงค์.

พรหมจรรย์ที่ควรรู้จัก

คำว่า “พรหมจรรย์” ในที่นี้ หมายถึงพรหมจรรย์ที่พระพุทธรองค์ทรงประกาศในบทที่ว่า **ทรงประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง**, ทรงประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์บริบูรณ์ แล้วก็สิ้นเชิง นั้นแหละคือพรหมจรรย์ ไม่เกี่ยวกับพรหมจรรย์ทางเพศ หรือมีความหมายเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ. ขอให้สนใจความหมายของคำๆ นี้ ไว้ให้ถูกต้อง ไปเสียแต่ต้นมือ.

ประมวลแห่งพรหมจรรย์ ก็หมายความว่า จะพูดกันถึงเรื่องทั้งหมดที่เกี่ยวกับพรหมจรรย์ แต่ก็เว้นไม่ได้ที่มันจะต้องเกี่ยวข้องไปถึงเรื่องที่มันประกอบกันอยู่ มูลเหตุแห่งพรหมจรรย์ นี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องรู้, เป็นคัมภีร์รวมกันทั้งหมด แล้วก็ให้ได้ใจความโดยสมบูรณ์ เรียกว่า ธรรมสীลา ธรรมสীลา สীลาแห่งธรรมะ ทั้งหมดทั้งสิ้นอันเกี่ยว กับพรหมจรรย์.

คำว่า พรหมจรรย์ จะเป็นภาษาอะไรก็ตามใจเถอะ แต่ในที่นี้เราหมายถึง สิ่งหนึ่งซึ่งเมื่อประพฤติปฏิบัติอย่างครบถ้วนถูกต้องแล้วดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง. สรุปคำว่า ดับทุกข์ได้สิ้นเชิงไว้ในคำว่าผลของพรหมจรรย์ มีข้อความที่ควรศึกษาและก็ประพฤติปฏิบัติให้ได้โดยง่าย เป็นหัวข้อสั้น ๆ หัวข้อง่าย ๆ ซึ่งถ้าปฏิบัติตามได้ถึงที่สุดแล้ว จะรวบรวมสิ่งที่เรียกว่า พระธรรมคุณหรือธรรมคุณไว้ได้โดยสิ้นเชิง คือทั้งหมดทั้งสิ้น มันก็คือตัวพระศาสนานั้นแหละ พระธรรมคุณทั้งหมดก็คือตัวพระศาสนานั้นแหละ. แล้วใครจะรู้หรือไม่รู้ จะควรรู้หรือไม่ควรรู้ ก็ลองคิดดูเองเถิด, ตัวพระพุทธรคุณ ตัวพระธรรมคุณ ตัวพระสังฆคุณ ก็รวมอยู่ในคำ ๆ เดียวกัน เป็นคุณที่จะช่วยให้ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง.

เตือนกันในเรื่องอื่นอีกหน่อยหนึ่งก็ว่า บทที่ท่านทั้งหลายสนใจกันน้อยเกินไป คือบทว่า

สวากขาโต ภคฺวตา ธัมโม พระธรรมเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว,

สันทิฏฐิโก อันบุคคลพึงเห็นได้ด้วยตนเอง,
 อกาลิโก ไม่ประกอบอยู่ด้วยเวลา ไม่จำกัดอยู่ด้วยเวลา,
 เอหิปัสสิโก เป็นสิ่งที่ควรเรียกกันให้มาดู มาดู,
 โอปนยิโก เป็นสิ่งที่ควรน้อมให้เข้ามามีอยู่ในตน,
 ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ เป็นสิ่งที่บุคคลรู้ได้เฉพาะตน คือรู้สึกได้
 ปรากฏได้แก่จิตใจนั้น เฉพาะตนๆ รู้แทนกันไม่ได้ ปรากฏ
 แทนกันไม่ได้ เพราะมันเป็นสิ่งเฉพาะตน.

นี้ รู้สึกว่ายังไม่สนใจกันให้เพียงพอ หรือว่ายังรู้จักกันน้อย
 เกินไปในธรรมคุณ ในพระธรรมคุณ. ขอดักเตือนเป็นพิเศษ ให้ชัก
 ช้อมความเข้าใจให้แจ่มชัดในบทธรรมคุณทั้งหลาย บทธรรมคุณ
 หรือพระธรรมคุณ ในฐานะที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ยกขึ้นไว้เป็นหลัก
 เบื้องต้น เป็นหัวใจแห่งพรหมจรรย์ มิฉะนั้นมันจะเกิดอาการที่ไม่
 สมบูรณ์ เหมือนทำนาโดยไม่ใส่ปุ๋ย จะเกิดอาการเหมือนกับว่าทำนา
 โดยไม่ใส่ปุ๋ย ก็ไม่ได้ผลสมบูรณ์; ถ้ามีความรู้เรื่องนี้สมบูรณ์ถูกต้อง
 แล้วปฏิบัติอยู่ มันก็จะได้ผลดีเหมือนกับว่าทำนากันโดยใส่ปุ๋ย ได้
 ผลดีถึงที่สุดของการทำนา.

ขอให้เข้าใจว่า ความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ มี
 โครงสร้างโดยเฉพาะ มีโครงของธรรมะ มีรูปร่าง รูปโครงโดยเฉพาะ
 จะเรียกว่า ธรรมลีลาก็ได้ ในฐานะคำประพันธ์ ว่ามันงดงามไพเราะ
 ด้วยลีลาเหมือนคำประพันธ์ พรหมจรรย์ทั้งหลายสัมพันธ์กลมกลืน
 เป็นอันเดียวกันเหมือนคำประพันธ์.

ที่มาของพรหมจรรย์ ๑๐ ความหมาย

ทีนี้ก็จะขอทำความเข้าใจกันสักหน่อยหนึ่งว่า เามาจากไหน ไครธรรมะเหล่านี้เามาจากไหน? นี้ก็เามาจากอะไร ซึ่งท่านทั้งหลายก็คงจะเข้าใจไม่ได้ คือว่าต้องทำความเข้าใจโดยสรุปกันว่า เามาจากพุทธานิบัณฑิต คำนี้ก็ควรจำไว้ พุทธานิบัณฑิต แปลว่า บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข. บัณฑิตคือผู้ที่มีปัญหา ปัญหานั้นคือปัญญาที่ใช้ดับทุกข์ได้ ปัญญาที่ใช้ดับทุกข์ได้ เรียกเป็นภาษาบาลีว่า ปัญหา ผู้ใดมีปัญหา ผู้นั้นเรียกว่า บัณฑิต เพราะฉะนั้น บัณฑิตก็คือผู้มีปัญหา และปัญญาชนิดที่ใช้ดับทุกข์ได้. นี้ก็ไปปรากฏเอาด้วยตนเองว่า มันดับทุกข์ได้อย่างไร มีเข้าแล้วมันดับทุกข์ได้อย่างไร? บัณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เป็นประธาน พุทธานิบัณฑิต บัณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นอาทิ เป็นเบื้องต้น คือเป็นประธาน.

ขอพูดอย่างเอาเปรียบว่าไม่อ้างที่มาอะไรหมด ไม่อ้างที่มาของใคร, ของคัมภีร์ไหน, ของพระไตรปิฎกเล่มไหน ไม่ต้องอ้าง คืออ้างหมดที่ว่า เป็นคำของพุทธานิบัณฑิต แล้วบัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน. ที่จริงก็ไม่ต้องมัวอ้างนั้น อ้างนี้ อ้างโน่น ให้มันเสียเวลา เมื่อมันประจักษ์แก่ใจจริง ใช้คำว่าประจักษ์แก่ใจจริง ประจักษ์แก่ใจจริง ว่าเมื่อปฏิบัติลงไปอย่างนี้ แล้วผลมันเกิดขึ้นอย่างนี้ แล้วผลมันเกิดขึ้นอย่างนี้ เป็นความดับทุกข์ได้ ก็จะต้องไปอ้างใครให้เสียเวลา, จะไปอ้างคนนั้น จะไปอ้างคนนี้ ไปฝากไว้ให้

คนนั้นคนนี้ ให้คนนั้นคนนี้ช่วยรับประกัน เป็นนายประกัน ว่าปฏิบัติแล้วจะได้ผลจริง ไม่ต้อง ไม่จำเป็น เพราะว่ามันรับประกันอยู่ในตัวเอง. ถ้ามีธรรมะจริง มีธรรมะจริง มันจะรับประกันอยู่ในตัวเอง เพราะการได้ผลตามที่ต้องการ เป็นการรับประกันอยู่ในตัวเอง.

นี่เราก็มีหัวข้อธรรมะเหล่านี้ ซึ่งอาตมาจะขอใช้คำว่า สรุปรวมเอามาจากพุทธาทิบัณฑิต คือของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย, ของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย, ของพระพุทธรูปเจ้าทุก ๆ พระองค์ด้วย, ของพระอรหันต์ทุก ๆ พระองค์ด้วย กล่าวออกมาแล้วมีใจความอย่างนี้ ใจความเป็นอย่างนี้ ตรงเป็นอันเดียวกันอย่างนี้ เรียกว่า หัวข้อของพรหมจรรย์. นี้ จึงขอตัดบทเสียว่า อย่าไปมัวอ้างว่า พระพุทธเจ้ากล่าวอยู่ในคัมภีร์นั้น อยู่ในคัมภีร์นี้ กล่าวเสียให้หมดจดสิ้นเชิงว่า คำของพุทธาทิบัณฑิตในสากลจักรวาล ที่มีเป็นพุทธาทิบัณฑิตอยู่ในสากลจักรวาลแล้วก็เอาเป็นหลัก; เอาเป็นหลักตรงที่ว่า ปฏิบัติลงไปอย่างนี้ แล้วก็ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง นั่นนะคือนายประกัน นายประกัน ที่จริงจังกันอย่างนี้ แล้วมันก็สำเร็จด้วยคำว่า สันติปฏิริโก.

พูดกันก็ร้อยก็พันครั้งแล้ว ก็ดูจะยังไม่ค่อยเข้าใจว่า สันติปฏิริโกคืออะไร, ขอให้พูดเพียงคำเดียวแล้วให้รู้ให้เข้าใจว่า สันติปฏิริโกคืออะไร. สันติปฏิริโกคือเห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอ้างใครเป็นนายประกัน

หรือเป็นผู้รับรองด้วยคำพูดนั้นๆ นี้เรียกว่า สันติภูฏิโก; ธรรมะเหล่าใดสรุปรวมเป็นใจความอย่างนี้ เป็นใจความว่า เป็นธรรมที่เห็นได้ด้วยตนเอง แล้วก็สันติภูฏิโก.

ช่วยฟังดูให้ตื่นนะ ว่า อาตมาได้พูดว่า “ธรรมะที่ปรากฏผลเป็นการเห็นได้แก่ตนเอง จึงจะเรียกว่าสันติภูฏิโก” ดังนั้นที่ไม่สันติภูฏิโก ไม่มีประโยชน์อะไร มันก็มีอยู่เยอะเยอะ; ธรรมะทั้งหลายไม่ใช่ของพุทธานิวัตติต คือไม่เป็นของพุทธานิวัตติต มันไม่มีประโยชน์อะไร ถ้าเป็นของพุทธานิวัตติต มันก็เป็นสันติภูฏิโก สันติภูฏิโก ตามคำที่พระพุทธเจ้าท่านกล่าว. ขอให้สนใจคำนี้ไว้เป็นพิเศษ ว่าสันติภูฏิโก สันติภูฏิโก สันติภูฏิโก ต้องเป็นสันติภูฏิโก.

ที่นี้ก็มีความ ที่จะมากล่าวโดยย่อ โดยรวบรัด โดยเบื้องต้น โดยเป็นเค้าความเค้าโครงก่อน จะให้หัวข้อไว้สัก ๑๐ หัวข้อ ว่าเป็นคำที่จะสำเร็จประโยชน์ เป็นพรหมจรรย์ แล้วก็ให้ไว้สัก ๑๐ หัวข้อ เพื่อจะใช้เป็นคำพูดเนื่องกันไปว่า พรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า มีลักษณะอย่างนี้, พรหมจรรย์ที่เป็นของพระพุทธเจ้า ที่เป็นของพุทธานิวัตติตนั้น มีลักษณะอย่างนี้ ไม่ต้องอ้างคัมภีร์นั้น ไม่ต้องอ้างคัมภีร์นี้ ไม่ต้องอ้างคนนั้น ไม่ต้องอ้างคนนี้ ไม่ต้องอ้างยุค ไม่ต้องอ้างสมัย. กล่าวโดยรวบรัด เป็นหัวข้อสั้นๆ ๑๐ หัวข้อว่า :

๑. ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ,
๒. มนสิการสัมภวา มีการทำไว้ในใจ เป็นที่มา,
๓. ผัสสสมุททยา มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด,

๔. เวทนาสโมสรมหา มีเวทนาเป็นที่รวบรวมหมด สโมสร,
๕. สมาธิปมฺขา มีสมาธิเป็นประมุข,
๖. สตาธิปเตยยา มีสติเป็นอธิบดี,
๗. ปัญฺญุตตฺรา หรือปัญฺญโณตตฺรา มีปัญญาเป็นลิ่งสูงสุด,
๘. วิมุตติสารา มีวิมุตติเป็นแก่นสาร วิมุตติ ความหลุดพ้น
จากทุกข์เป็นแก่นสาร,
๙. อมโตคธา หยั่งลงไปสู่อมตะ ส่วนลิกณะหยั่งลงไปสู่ลิ่งที่
เรียกว่าอมตะ,
๑๐. นิพพานปริโยสานา มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน มีที่ลิ่ง
สุด พรหมจรรย์นี้ของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ไม่มีที่ลิ่งสุด มีพระนิพพาน
เป็นที่ลิ่งสุด.

ที่นี้ก็ขอบรรยายใจความโดยย่อ เท่าที่โอกาสมันจะอำนวย
เสียงมันแห้ง จะไม่มีแรงจะออกเสียงอยู่แล้ว แล้วก็ขอให้ตั้งใจฟัง
ให้ดี ตั้งแต่ข้อที่ ๑ ข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ ตามลำดับไป.

๑. ฉันทมูลกา

ข้อที่ ๑ ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ ถ้าคนไม่โง่เกินไปนะ
มันก็รู้ว่าสิ่งอะไร ๆ ที่มันจะตั้งต้นขึ้นมาได้ จะเกิดขึ้นมาได้ มีการ
กระทำขึ้นมาได้ ติดต่อกันเป็นเรื่องเป็นราวไปได้ เพราะมันมีฉันทะใน
ลิ่งนั้น, ฉันทะคือความพอใจ เป็นมูลเหตุ มันจึงจะเกิดการประพฤติ
พรหมจรรย์ พรหมจรรย์จะมีกัน ๘๔,๐๐๐ ธรรมชั้นร์ หรือเท่าไร ๆ

ก็ล้าน ๆ ๆ ธรรมชั้นธไปเถอะ มันมีฉันทะ คือความพอใจเป็น
มูลเหตุ.

ก็ลองไปคิดดูซิว่า คน ๆ โหนที่ไม่มี ความพอใจในสิ่งที่ตน
กระทำเป็นมูลเหตุ คน ๆ โหน ลองหาตัวมาดูที, มนุษย์คนโหนที่มัน
ไม่ได้มีความพอใจในสิ่งที่ตนกระทำเป็นมูลเหตุ? มันก็กระทำอะไร
อยู่ด้วยความพอใจทั้งนั้นแหละ จะรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัว มันพอใจ
มีความพอใจ แล้วจึงมีการกระทำ เรียกว่า ฉันทมูลกาท. พรหมจรรย์
ทั้งหลาย ทั้งหมดทั้งสิ้น ธรรมะทั้งหมดทั้งสิ้น ธรรมะก็ล้าน ๆ
ธรรมชั้นธก็ตามใจเถอะ รวมกันแล้วมันมีฉันทะ คือความพอใจเป็น
มูลเหตุ มันจึงเกิดการกระทำ.

นี่ถ้าโง่ จนมองไม่เห็นความช้อนี่ แล้วจะไปปฏิบัติธรรมะกัน
ทำไม จะไปศึกษาธรรมะกันทำไม ถ้าไม่เห็นความจริงช้อนี่ ถ้าไม่
เห็นความจริงในข้อที่ว่า มันมีฉันทะเป็นมูลเหตุให้กระทำ; มันโง่ถึง
ขนาดนี้ แล้วจะไปพูดกันทำไมให้เสียเวลา. เพราะฉะนั้นขอให้มอง
ดิ่งลงไปถึงว่า มันอยู่ที่ตัวฉันทะ ไม่ต้องเชื่อใคร ไม่ต้องอาศัยใคร
เป็นที่อ้างหรือเป็นนายประกัน ตัวฉันทะมันบังคับอยู่ในตัว แล้วก็มิ
มีการกระทำ ตามอำนาจแห่งฉันทะ. นี่ เรียกว่าสันทิฏฐิโกหรือไม่
สันทิฏฐิโก? อย่าโง่ถึงขนาดที่ไม่รู้จักคำว่าสันทิฏฐิโก ว่าสันทิฏฐิโก
คือมันเห็นประจักษ์อยู่ ว่ามันมีฉันทะเป็นมูลเหตุ มันมีความพอใจ
เป็นมูลเหตุ.

ฉันทมูลา ฉันทมูลกา ฉันทะแปลว่าพอใจ, มูลา แปลว่า เหตุมูล มูลกา แปลว่า สิ่งที่เป็นมูลเป็นเหตุ, สิ่งที่เป็นเหตุเป็นมูลนั้นเรียกว่า ฉันทะ. แล้วไปคิดดูซิ คน ๆ ไหน มนุษย์คนไหน หรือแม้แต่สัตว์ตัวไหน แม้แต่สัตว์เดรัจฉานตัวไหน ที่มันไม่ได้กระทำอะไรลงไปอย่างที่เรียกว่า มีฉันทะเป็นมูลเหตุ? โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องทางกามารมณ์ เรื่องทางเพศ ทางอะไรด้วยแล้ว มันยังมีมูลเหตุอย่างใหญ่หลวง. เดียวนี้เราเอาอย่างพรหมจรรย์ อย่างที่จะดับทุกข์ได้ แม้จะอย่างที่จะดับทุกข์ได้อย่างสงบเยือกเย็นโดยตรงโดยแท้ มันก็ยังมีฉันทะเป็นมูลเหตุ; ถ้าปราศจากฉันทะเสียเพียงอย่างเดียวแล้ว มันก็ไม่มีมูลเหตุ มันก็คือไม่มีมูลเหตุ.

นี่ จงรู้ไว้เถอะว่า เราหล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ ฉันทะ หล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ, ฉันทะ มันเป็นคำครอบจักรวาล โลกนี้ โลกหน้า โลกไหน โลกอื่น โลกทุกโลก ทุกจักรวาล มันก็ถูกครอบงำอยู่ด้วยฉันทะ, ฉันทะคือความพอใจถึงหัวมันไป. พุดคำหยาบคายเสียหน่อย พุดคำหยาบคายมันเข้าใจเร็วดี มันชัดเจนดี มันมีฉันทะ คือความพอใจถึงหัวมันไป ทุกชีวิต ทุกชีวิตมีฉันทะถึงหัวมันไปให้ทำอะไร ให้ทำอะไร ตามใจ ก็อย่างก็ร้อยอย่างพันอย่าง จะมีผลอย่างไร ถึงหัวมันไป ตามสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ. นี่ สรุปคำ ๆ นี้สั้น ๆ ว่า ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ให้ยิ่งกว่าจำได้ มักจะเอากันแต่เพียงจำได้ เพียงแต่จำได้มันไม่รู้สึกระจกษ์อยู่ในใจ ในส่วนสุดของจิตใจ ว่ามีฉันทะเป็นมูลเหตุ.

เอาละ, เห็นจะพอ พอรู้เรื่องกันในเบื้องต้นเสียทีก่อนว่า ชีวิตทุกชีวิตถูกนำไปอยู่ ชีวิตทุก ๆ ชีวิตถูกนำไปอยู่ แม้แต่ชีวิตของมดปลวก มดดำ มดแดงสักตัวหนึ่งเท่านั้น มันก็ถูกนำไปด้วยสิ่งๆ ที่เรียกว่า ฉันทะ ๆ ตามความพอใจของมัน แล้วทำไมมนุษย์ตัวใหญ่ ๆ นี้จะไม่ถูกนำไปด้วยสิ่งๆ ที่เรียกว่า ฉันทะ ฉันทะ. ยุติเป็นข้อแรกกันเสียทีว่า การกระทำทั้งหลายมีฉันทะเป็นมูลเหตุ พุดอย่างสรุปสั้น ถ้าไม่มีฉันทะ มันไม่ทำอะไร มันไม่มีอะไร มันไม่ต้องการอะไร.

ฉันทะแปลว่าความพอใจ ที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ พอใจ แล้วมันก็ทำไปตามความพอใจ จึงเรียกว่า ฉันทมูลกา เป็นคำพูดเพียงคำเดียว พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมคำนี้ไว้ว่า ฉันทมูลกา คำเดียวปรากฏชัดอยู่, แล้วก็ว่าพระพุทธเจ้าองค์ไหนก็ตรัสอย่างนี้ ตรัสในความหมายอย่างนี้. ทั้งหมดนี้เพื่อจะให้มีความ *จิตใจปักดิ่งลงไป ในความจริง ในความรู้สึก ไม่ใช่เพียงแต่ความจำได้ จำได้ จำได้* ว่า ฉันทมูลกา, ให้เห็นจริงปักดิ่งลงไปในตัวธรรมะจริง ๆ อย่าให้เป็นแต่เพียงว่าจำได้ ๆ ท่องก็ได้ ไม่ก็วินาทีมันก็ท่องได้ว่า ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา มันก็ท่องได้ แต่มันไม่มีประโยชน์อะไร ถ้ามันไม่ปรากฏชัดลงไปจริงๆ ว่า ฉันทะนั้นแหละเป็นมูลเหตุให้มีการเคลื่อนไหว ก็คือ การกระทำ แล้วมีการได้รับผลของการกระทำ มันมีมูลเหตุอยู่ที่สิ่ง ๆ นี้ คือตัวฉันทะ.

๒. มนสิการสัมภวา

ที่นี้ข้อที่ ๒ ต่อไป พรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า นอกจากจะมีฉันทะเป็นมูลเหตุแล้ว ก็มี มนสิการสัมภวา มนสิการสัมภวา มีมนสิการเป็นแดนเกิด ถ้าว่าเกิดแห่งความพอใจ มันก็เป็นเกิดแห่งความพอใจ เป็นแดนเกิดแห่งความพอใจ, มนสิการะ แปลว่า กระทำอยู่ในใจ สัมภวาแปลว่า แดนเกิด. พอมีฉันทะแล้ว มันก็เกิดการกระทำอยู่ในใจ จริงหรือไม่จริง? เมื่อมีฉันทะแล้ว มันมีการกระทำอยู่ในใจ ไปตามแบบของฉันทะ ตามเรื่องของฉันทะ ตามความมุ่งหมายของฉันทะ, มันจึงมีการกระทำอยู่ในใจ มีการกระทำไว้ในใจ นี้เรียกว่า มนสิการสัมภวา มีการกระทำอยู่ในใจ เป็นแดนเกิด.

เอ้า, คอยดูทุกคน เตี่ยวันนี้ใครบ้างที่ไม่ได้มีความกระทำอยู่ในใจ หรือรู้สึกอยู่ในใจ ใครบ้าง? หาดัวมาดูที่ว่า ไม่ได้มีการกระทำอะไรๆ อยู่ในใจ หรือกระทำไว้ในใจ; ล้วนแต่มันมีการกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง อย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกันทั้งนั้น นี้เรียกว่า มนสิการสัมภวา. ต้องเห็นชัดลงไปว่า โอ้ ! ภูนี้มันก็มีเท่านั้นเอง มีการกระทำอยู่ในใจ เรื่องนั้น เรื่องนี้ อย่างนั้นอย่างนี้; แต่หมายถึงว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องควร เรื่องที่มีประโยชน์ ไม่ใช่บ้าๆ บอๆ ให้มีการกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ. มนสิ แปลว่าในใจ การะแปลว่า กระทำ มนสิการ แปลว่า กระทำไว้ในใจ อันนี้เป็นแดนเกิด เป็นแดนเกิด เหมือนกับแผ่นดินเป็นที่ตั้งที่อาศัย.

เมื่อมีฉันทะเป็นมูลเหตุขึ้นมาแล้ว มันมีการกระทำไว้ในใจ เป็นเรื่องถัดมา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน, ฟังให้ดี มันมีฉันทมูลกามี ฉันทะเป็นมูลเหตุแล้ว มันก็จำเป็น จำเป็นโดยอัตโนมัติแหละ ยิ่งกว่าจำเป็น ต้องเรียกว่า อัตโนมัติ เกินกว่าจำเป็นไปเสียอีก มันเป็นของมันเอง มันมีการกระทำไว้ในใจ มีการกระทำอยู่ในใจไปตามนั้น แล้วแต่มันจะกระทำในใจไว้ว่าอย่างไร โดยอำนาจแห่งฉันทะ ฉันทะคือมูลเหตุของมัน.

๓. ผัสสสมุทฺทยา

นี่ข้อต่อไปเป็นข้อที่ ๓ ผัสสสมุทฺทยา ผัสสะ สมุทฺทยา มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด ผัสสะก็คือการกระทบ, มนสิการสัมภวานีการกระทำไว้ในใจ มีการกระทำไว้ในใจ ตามที่มันมีฉันทะเป็นมูล แล้วข้อนั้นมันเป็นเพราะมีผัสสะ มีการกระทบทางผัสสะ. มันมีการกระทบทางผัสสะ เพราะว่าคน ๆ หนึ่งมันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, ช่วยไม่ได้ คนมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ คือมันมีคู่กระทบ มีคู่ที่กระทบ มันจึงมีการกระทบ, มีผัสสะเป็นคู่กระทบ แล้วก็สมุทฺทยะ เป็นสมุทฺทัย เป็นเหตุให้เกิดขึ้นมา สมุทฺทยะ สมุทฺทยา เหตุให้เกิด. เพราะว่ามี การกระทำอยู่ในใจ มันมีการกระทำอยู่ในใจแล้ว ก็เป็นธรรมดาที่จะ ต้องมีการกระทบกับอารมณ์นั้น อารมณ์นี้ นี้เรียกว่า ผัสสสมุทฺทยา.

ใครบ้างที่ไม่มีการกระทบ คือ ผัสสะ ใครบ้าง ๆ หามาดูที่ ว่าที่ไม่มีการกระทบทางผัสสะ? แล้วถ้ามีการกระทบทางผัสสะแล้ว

ใครบ้างที่ไม่เกิดผลตามผัสสะที่มากกระทบ? ขอให้ดูโดยวงกว้างทั่วไปว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง แม้แต่มดตำมดแดง มันมีผัสสะที่กระทบอะไรเข้าไปแล้ว มันก็เกิดผลไปตามผัสสะนั้น นี่มันมีผัสสะ; แม้แต่มดดำสักตัวหนึ่ง มันก็มีผัสสะขึ้นมา แล้วมันก็ทำไปตามผัสสะ มันจะไปหาน้ำตาลกินหรืออะไรก็สุดแท้เถอะ มันมีผัสสะเป็นสมุทัย นี่เป็นข้อที่ ๓.

๔. เวทนาสโมสรณา

ที่นี้ข้อต่อไป เวทนาสโมสรณา มีเวทนาเป็นสโมสร ก็ไปปลุกให้เกิดจุดสนใจถึงสิ่งที่เรียกว่า เวทนา เวทนา เวทนาที่เกิดความรู้สึกขึ้นทางอายตนะ อันนี้เป็นสโมสร, สโมสรณาแปลว่า สโมสร เป็นที่ประชุมลงไป มาประชุมกันทั้งหมดทั้งหมดนี้เรียกว่า สโมสร. แล้วบรรดาเหตุการณ์ในชีวิตนี้ ที่เกี่ยวข้องกันกับชีวิตนี้ มันมีเวทนา ถ้าไม่มีเวทนาเพียงสิ่งเดียว ไม่มีใครทำอะไร, ไม่มีใครเคลื่อนไหว ที่จะทำอะไร, ไม่มีใครต้องการอะไร; นี่ เพราะมีเวทนามันจึงทำให้ต้องการอย่างนั้น ต้องการอย่างนี้ ต้องการจะให้ได้อย่างที่เวทนามันต้องการ.

แล้วเวทนามันก็ไปดูเอาเองซิ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ๖ อย่างนี้ แต่ละอย่างๆ มีตั้งร้อย ตั้งพัน ตั้งหมื่น ตั้งล้านนั้น ไปรวมจุดอยู่ที่เวทนา; คนโง่ไม่เห็นว่าเป็นธรรมทั้งปวง ไปรวมจุดอยู่ที่เวทนา. ฉะนั้น ขอให้มีความฉลาดพอที่จะมองเห็นว่า

อะไร ๆ มันก็สำเร็จอยู่ที่เวทนา มันเป็นซี่ซ่า เป็นทาสรับใช้ของสิ่งที่เรียกว่า เวทนา เป็นทาส เป็นซี่ซ่า เป็นคนใช้ คนรับใช้ ของสิ่งที่เรียกว่า เวทนา, นี่ เวณามันเป็นสโมสธนา เป็นที่ประชุมรวม.

ใครบ้างที่ไม่มีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม? คนไหนบ้าง คนไหนบ้างแม้เดี๋ยวนี้ คนไหนบ้างที่มันไม่ประชุมรวมความรู้สึกอยู่ที่เวทนา? มันไปรวมความรู้สึกอยู่ที่เวทนา เวทนา เวทนา รู้จักสิ่งที่เรียกว่าเวทนาให้ดี ๆ ว่ามันเป็นที่ประชุมรวมแห่งสิ่งนี้ คือความรู้สึก.

คำว่าเวณานี้ เป็นที่เกิดแห่งปัญหา ถ้าถูกก็เป็นความสงบสบายไปได้ ถ้าผิดก็เดือดร้อนเป็นทุกข์, แต่ถ้าเวทนาเย็นสนิทก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าเวณายังไม่เย็นก็ยังไม่เย็น บวกลบอยู่ ยังสุขทุกข์ สุขทุกข์อะไรอยู่ แม้จะเป็นสุขมันก็ยังไม่เย็น ต่อเมื่อเวทนาเย็นสนิทจึงจะเป็นพระอรหันต์. มดดำมดแดงสักตัวหนึ่ง แม้แต่สิ่งที่มีชีวิต เช่นใบไม้ ต้นไม้สักต้นหนึ่ง แม้แต่คนหรือสัตว์ก็ตาม มันรวมอยู่ที่เวทนา มันต้องการเวทนา, แม้แต่ใบไม้พืชพันธุ์ธัญญาหาร มันก็ยังประสงค์สิ่งที่เรียกว่าเวทนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นการสืบพันธุ์ ระหว่างเกษรตัวผู้เกษรตัวเมีย สิ่งที่ต้องการสูงสุดของมันก็คือเวทนาเหมือนกัน แม้มันเป็นเพียงต้นไม้, นี่ เวทนาสโมสธนา.

ไปหาดูซิ ทัวทั้งจักรวาล ก็จักรวาล ก็ล้าน ๆ จักรวาล ก็ล้าน ๆ โลก มันก็ไปรวมจุดอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่า เวทนา ๆ เพียงคำเดียว ก็จักรวาล ก็ล้าน ๆ จักรวาล ก็ล้าน ๆ โลก มันก็ไปรวมจุดอยู่ที่สิ่งที่

เรียกว่าเวทนาๆ เพียงคำเดียว แล้วจะมีอะไรมากไปกว่านี้? ถ้าเห็นความจริงข้อนี้ด้วยใจตน ด้วยใจตนเอง มันก็ฉลาดสูงสุด รู้แจ้ง ประจักษ์ หรือว่ามีความฉลาดสูงสุด ข้อที่มารู้จักไอ้ตัวเวทนา เวทนา ตัวเดียวเท่านั้นแหละ เป็นที่ประชุมรวมแห่งปัญหาทั้งหลายทั้งปวง, ความต้องการทั้งหลายทั้งปวง, ผลดีผลร้าย เป็นกรรม เป็นผลกรรม เป็นอะไรก็ตาม มันไปรวมอยู่ที่เวทนา รวมอยู่ที่ความประสงค์ของเวทนา.

๕. สมาธิปมฺขา

ข้อต่อไป สมาธิปมฺขา นี่มันเป็นคำลัด คำที่ต้องเรียกว่ากล่าวอย่างลัดๆ เพราะว่าคนโง่ไม่เคยรู้จักสมาธิ ไม่ต้องการสมาธิ ไปพูดเรื่องสมาธิ มันก็เป็นการพูดให้เต่าฟัง พูดให้แรดฟัง ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร. ถ้ามีความรู้เรื่องนี้ มันก็จะพอรู้จักว่าสมาธิปมฺขา สมาธิเป็นประมุข มีจิตเป็นสมาธิแล้วมันจะทำอะไรสำเร็จ, มันจะนำอะไรไปสู่ความสำเร็จ เพราะอำนาจของสมาธิ สมาธิมีอำนาจที่จะนำสิ่งต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จ.

พูดให้เป็นอุปมาเห็นชัดเจนง่ายๆ ว่า การจะจับปลาสักตัว แทนจมวกหรือแทงชนักปักลงไปในหลังปลา แล้วก็ดึงเอาปลาขึ้นมา สมาธิมันมีหน้าที่ที่ว่า : ส่งกำลังจิตลงไปที่นั่น แล้วก็ดึงเอาผลผลดีหรือประโยชน์ที่จะได้จากสิ่งนั้นมา นี่สมาธิปมฺขา. ถ้าไม่มีสมาธิเป็นประมุขแล้ว มันก็ไม่มีอำนาจอะไร ไม่มีสิ่งที่จะให้ความสำเร็จ

อะไรขึ้นมาได้; สิ่งที่จะให้เกิดความสำเร็จอะไรขึ้นมาได้ สิ่งที่จะให้เกิดความสำเร็จทุกอย่างทุกประการนี้ เรียกว่าสมาธิ, พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสมาก เรียกว่า ให้ทำสมาธิ ให้ทำสมาธิ *ทำสมาธิแล้วจะรู้จัก* *สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง เมื่อรู้จักสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริงแล้ว ก็จะไปปราศจากทุกข์ทั้งปวง* นี้ สมาธิปมฺขุา.

ชีวิตนี้มันมีสมาธิเป็นตัวการสำคัญอยู่ในตัวชีวิตนี้ แล้วมันเป็นประมุข เป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า. คำบาลี มุข แปลว่า หน้า แปลว่า ทั้งหมด ทั้งสิ้น, ปมฺขุา หน้าทั้งหมด คือหัวหน้า หัวหน้าทั้งหมด เป็นประมุข. เรามีธรรมะนั้น ธรรมะนี้ ธรรมะโน้น แต่ถ้ามันยังไม่ถึงกับปักดิ่งลงมา จับเอาตัวปลามาให้ได้ด้วยฉมวกหรือด้วยช้อนแล้ว มันยังไม่มีสมาธิหรอก ถ้ามีสมาธิแล้ว มันจะมีฉมวกหรือมีช้อนปักเอาตัวปลาตึงหัวขึ้นมาเลย ผลของมันก็ได้สำเร็จประโยชน์ตามที่ต้องการ เป็นสมาธิปมฺขุา.

อ้าว, ทีนี้ คนมีอยู่เป็นจำนวนมาก คนไหนมันจะสำเร็จเป็นหัวหน้าหัวตาขึ้นมา มันก็คือ ประมุขนั่นแหละ คนทั้งร้อย ทั้งพัน ทั้งหมื่น ทั้งล้านนะ มันควรจะเป็นประมุขคนเดียว คนเดียวที่มันจะทำให้สำเร็จประโยชน์ เป็นประมุขขึ้นมาได้. นี้ ธรรมทั้งหลายทั้งปวง มันจะมีก็อย่าง ก็ร้อยอย่างพันอย่างมากมายอะไร ก็ขอให้กระทำกันในลักษณะที่ว่า มีสมาธิเป็นประมุข สมาธิเป็นหัวหน้า.

๖. สตาธิปเตยยา

ที่นี้ข้อถัดไป สตาธิปเตยยา จัดทำให้มันเป็นคำธรรมดา ก็ว่า สติอธิปัตตี, สตาธิปเตยยา มาจากคำว่า สติเป็นอธิปัตตี, สตา คือ สติ ธิปเตยยา เป็นอธิปัตตี สติ สติ สติ มีแต่สมาธิ ถ้าไม่มีสติมันเปลอได้ มันยังเปลอได้, มันยังแวงได้, มันยังทำผิดพลาดได้ ฉะนั้นจึงต้องมีสติสมบูรณ์ มีสติสมบูรณ์ สติเป็นเครื่องรับประกันความผิดพลาดโดยประการทั้งปวง, สติเป็นเครื่องรับประกันความสำเร็จประโยชน์โดยประการทั้งปวง ถ้ามีสติแล้วมันก็มีความสำเร็จเกิดขึ้นมา; มันคู่หูกับคำว่า สัมปชัญญะ สติกับสัมปชัญญะนี้เอารวมเข้าด้วยกัน เป็นคำเดียว สติสัมปชัญญะ.

สติ สตินี้ มันแปลว่า ระลึกได้ ระลึกได้, ตัวหนังสือนี้มันคำเดียวกับคำว่า ลูกศรนะ ลูกศร คำบาลีว่า ศร, ศร (คะระ) แปลว่า ลูกศร หรือดอกศร. มันแทงเฉียบผลับเข้าไปเลย, มันถึงเร็วขนาดที่เป็นลูกศร มันจึงจะเกิดการระลึกได้ มิฉะนั้นมันระลึกไม่ทัน ไม่ทันจะระลึก หรือมันระลึกไม่ทัน. ฉะนั้น สติต้องคมเฉียบเหมือนกับลูกศรแทงทะลุเข้าไปทันควัน, แล้วก็ป็นอธิปัตตี อธิปัตตีบงการว่าให้ทำอย่างไร ทำอย่างไร.

พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิปัตตี คนโง่ฟังหน่อยว่า พรหมจรรย์นี้ ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อดับทุกข์นี้ มีสติเป็นอธิปัตตี. อธิปัตตีอย่างที่คุณรู้ๆ กันอยู่นะ อธิปัตตีคือใครล่ะ? ถ้าเป็นสติเป็นอธิปัตตีแล้ว สติ

ต้องการ ไม่จำเป็น ที่เป็นประโยชน์โดยแท้จริง โดยประจักษ์อยู่ ก็รู้
รู้กันทั้งหมด เป็นปัญญา เป็นสัมพัทธปัญญา มีปัญญารู้สิ่งที่ควรรู้
รู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมดทั้งสิ้น นี้เรียกว่าปัญญา; อะไรที่จะทำให้อบรู
ร้อบและรู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมดทั้งสิ้น อันนั้นเรียกว่า ปัญญา.

ที่นี้อุตตรา อุตตรา แปลว่าสิ่งสูงสุด ปัญญาเป็นอุตตราคือ
ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดที่ทำให้ความรอบรู้นั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมา จึงมี
ความหมายระบุเอียงไปในทำนองว่า ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด. ปัญญา
มันสูงสุด มันทำให้รู้ทั้งหมด รู้ทั้งหมด รู้ทุกข รู้เหตุให้เกิดทุกข
รู้ความดับทุกข รู้ทางให้ถึงความดับทุกข มันรู้หมดอย่างนี้
พระพุทธองค์จึงเป็นผู้สัมพัทธปัญญา คือเรื่องปัญญา ปัญญาครอบ
ทั้งหมดทั้งสิ้น เพราะท่านมีปัญญา ท่านจึงมีความสูงสุดอยู่ที่การมี
ปัญญา.

เราจึงมามองดูเสียว่า ปัญหานี้มันเป็นสิ่งสูงสุด สูงสุด จะใช้
คำว่าประเสริฐ หรือจะใช้คำว่าอะไรก็ตาม มันก็ไปพ้องกับคำอื่น ว่า
หัวหน้าหัวหน้าอะไรต่อไปอีก แต่ในที่นี้ขอให้จำกัดลงแต่เพียงว่า
สูงสุดก็แล้วกัน เดียวมันจะไปพ้องกับคำว่าปมุขาอะไรเข้าไป มัน
ทำความยุ่งยากลำบากเกี่ยวกับตัวหนังสืออีก.

คำว่าปัญญาอุตตรา ปัญญาแปลว่าปัญญา อุตตราแปลว่าสูง
สุด ปัญญาอุตตรา พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด; คำว่าสูง
สุดมันเหมาหมด คือมันบัญญัติการได้หมด มันเหมาหมด จะเป็น

ในแง่ไหนก็ตาม แง่เหตุแง่ผลอะไรก็ตาม มันอยู่ที่ว่ามันสูงสุดอยู่ที่นั่น เรียกว่าปัญญาอุดตรา พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด. แล้วใครก็ไปคิดดูเอง ให้มันเป็นสันทิฏฐิโก สันทิฏฐิโกมันหยุดโง่ ถ้าเป็นสันทิฏฐิโกแล้ว มันหยุดโง่, หยุดโง่แล้วก็จะรู้ว่า โอ้! ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดจริง ปัญญามันสูงสุดของมันจริงๆ. นี่เรียกว่ารู้ว่าพรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ยุติอยู่แค่ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ถ้ามีปัญหาแล้วก็สามารถที่จะดลบันดาล ที่จะบังคับ จะชักจูง จะชี้แจงอะไรก็ตาม ให้ทุก ๆ สิ่งมันเป็นไปตามที่ต้องการ.

๘. วิมุตตिसารา

ที่นี้ข้อถัดไป วิมุตตिसารา วิมุตตिसารา พรหมจรรย์นี้มีวิมุตติเป็นแก่นสาร คำแปลว่ามีวิมุตติเป็นแก่นสาร อันโน้นมีปัญหาเป็นสิ่งที่สูงสุด พอมาถึงแก่นสารก็มาเป็นตัวแก่น ตัวอะไรขึ้นมา กลายเป็นวิมุตติไป วิมุตตिसารา. วิมุตติแปลว่าความหลุดพ้น สาราแปลว่าสาระ สาระต้องแปลว่าแก่นสาร คือแก่นแท้ เนื้อตัวแท้ ที่จะเอาเป็นประโยชน์ได้สูงสุดแท้จริง; นี่เรียกว่าแก่นสาร เป็นแก่นก็แล้วกัน มีวิมุตติเป็นแก่น ถ้าไม่ให้รุ่งรังเป็นสารเส้นขึ้นมาก็เป็นแก่น.

มีวิมุตติเป็นแก่น คือเป็นแกน เป็นแกนกลาง ทุก ๆ อย่างมันมีอะไรเป็นแกนกลาง มันเกาะอยู่ที่แกนกลาง. ขอให้สังเกตเห็นความหมายของคำที่เรียกว่าแกนกลาง เช่นเพลารถเป็นแกนกลาง เพลาเกวียนเป็นแกนกลาง อะไรก็เป็นแกนกลาง, ทุกอย่างมันหมุน

ไปได้ มันเคลื่อนไปได้ มันดำเนินกันไปได้ เพราะมันมีแกนกลาง มีแกนกลาง ถ้าไม่มีแกนกลางมันก็ล้มละลายเหมือนกัน มันจึงมีแกนกลางที่มั่นคง. มีวิมุตติเป็นแก่นสาร มีความหลุดพ้น ความหลุดพ้นจากความทุกข์ ถ้ามันมีความหลุดพ้นจากความทุกข์ คือมีความปลอดภัย สวัสดิ์และปลอดภัย นี้เรียกว่าวิมุตติ มีวิมุตติเป็นแก่น.

ทุกคนก็พอจะมองเห็น พอจะเข้าใจได้ว่า อะไร ๆ ก็มีแก่นมีแกน เป็นเครื่องทำให้มันทรงอยู่ได้ ไม้มันก็มีแก่น, เพชรมันก็มีแก่น, อะไร ๆ มันก็มีแก่นหรือมีแกน นั้นแหละมีวิมุตติเป็นแก่นสาร. ถ้าว่ามันมีความเป็นแก่นแล้ว อะไร ๆ ทำมันไม่ได้ มันก็ฟรี มันก็เป็นอิสระ เพราะมันเป็นแก่น, เมื่ออะไร ๆ ทำมันไม่ได้ มันก็มีความเป็นแก่น มีความเป็นแกนเหลืออยู่ เป็นสิ่งที่เข้มแข็งที่สุด ไม่มีอะไรมาทำอะไรได้. ทีนี้เมื่อวิมุตติเป็นแก่น ก็หมายความว่า ความทุกข์ทั้งปวงมันก็ทำอะไรไม่ได้ มันก็หมดไป เพราะว่ามันมีวิมุตติเป็นแก่น มีความหลุดพ้นเป็นแก่น รวมเรียกว่าพรหมจรรย์นี้มีวิมุตติเป็นแก่น.

๙. อมโตคธา

ข้อถัดไปอีกก็ว่า อมโตคธา อมโตคธา แปลว่า พรหมจรรย์นี้มีอมตะเป็นที่หยั่งลง. อมโตคธา อมตะ กับ โอคธา รวมกันเป็นอมโตคธา เอาอมตะมารวมกันเข้ากับโอคธาได้คำเป็นว่าอมโตคธา

มีอมตะเป็นที่หยั่งลง มีความหมายที่จะค้นเอาได้เองว่า อะไรๆ มันมีที่หยั่งลงเป็นจุด พุดหยาบคายว่ากันบ้าง สูงสุดไม่มีอะไรที่จะไปทำอะไรได้ เป็นที่หยั่งลงแล้วก็เป็นโอคธา; โอคธาแปลว่า หยั่งลงไป อมโตคธา แปลว่ามีอมตะเป็นที่หยั่งลงไป. ◦ พรหมจรรย์ทั้งหมด พระศาสนานี้ การประพุดติกระทำทั้งหลายทั้งปวง อย่างที่กล่าวมาแล้วนี้ มันหยั่งลงไปสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่หยั่งลง, มันมีจุดลึก จุดสูงสุด ลึกสูงสุด อยู่ที่อมตะ แปลว่า ความไม่ตาย ความไม่ตายก็คือความไม่เปลี่ยนแปลง ความถูกต้อง.

ขอโอกาสใช้ประโยชน์จากคำๆ นี้สักหน่อย ความถูกต้อง ความถูกต้อง ถ้ามันถูกต้องแล้วมันไม่ตาย; ขออย่าได้โง่ไปนักเลย ถ้ามันถูกต้องแล้วมันจะตายอย่างไรได้ ถ้ามันถูกต้อง ถูกต้องแล้ว มันตายไม่ได้ ตายไม่ได้ มันก็เหลืออยู่แต่ความไม่ตาย ความไม่ตาย ความถูกต้อง ความไม่ตาย; เดียวนี้ คนเราไม่ได้บูชาความถูกต้อง จึงตายอยู่เรื่อย, นี้ ความไม่ตายก็คือความถูกต้อง. ทั้งหมด ทั้งสิ้นทั้งปวง ไม่ว่าอะไร อะไรๆ มันหยั่งลงสู่จุดๆ หนึ่งคืออมตะ อมตะ ความถูกต้อง แล้วมันก็ไม่ตาย ไม่ตายมันก็นิรันดรแหละ เพราะมันไม่ตาย, แม้แต่ความว่างนี้มันก็ถูกต้อง มันถูกต้อง มันจึงไม่ตาย ไม่ตายมันก็เป็นนิรันดร. นี้ อมโตคธา พรหมจรรย์นี้มีอมตะเป็นที่หยั่งลง คำมันแปลกหูหน่อยว่า โอคธา อมโตคธา, อมตะ โอคธา หยั่งลงสู่อมตะ หยั่งลงสู่สิ่งที่เป็นอมตะ.

๑๐. นิพพานปริโยसानา

อ้าว ทีนี้ก็มาถึงคำสุดท้าย นิพพานปริโยसानา พรหมจรรย์นี้ มีนิพพาน มีพระนิพพานเป็นปริโยसानา พรหมจรรย์นี้มีพระนิพพานเป็นปริโยसानา. ต้องอธิบายกันหน่อย คำพูดนี้ ปริโยसानา แปลว่าสิ่งสุดท้าย ปริโยसानะ แปลว่าสิ่งที่มีในสุดท้าย สุดท้ายคือจบหมด ไม่มีอะไรอีกต่อไป; จะใช้คำว่าอันโต อันตะ สุดท้ายก็ได้ ปริโยसानะก็ได้ สิ่งสุดท้าย, ปริโยसानะ สิ่งสุดท้าย. นิพพาน ปริโยसानะ มีพระนิพพานเป็นปริโยसानา ทำให้ใครพิจารณาดูว่า อะไรที่จะเหลืออยู่เป็นอันสุดท้าย ถ้ามันจะเหลืออยู่เป็นอันสุดท้ายได้ มันก็คือนิพพานนั่นเอง; มิฉะนั้นมันก็ตายไป ตายไป ตายไป, เปลี่ยนไป เปลี่ยนไป เปลี่ยนไป ที่จะเหลืออยู่เป็นปริโยसानาก็คือ นิพพาน.

ที่เขาพูดมีลักษณะเอาผล เป็นที่พอใจกันว่า นิพพาน นิพพาน แปลว่า ดับหมดแห่งความทุกข์ ดับหมดแห่งความทุกข์ ใช้คำอีกคำหนึ่ง อนโต ทุกขสส, อันโต แปลว่า สุดท้าย ทุกข์สสะ แปลว่า แห่งความทุกข์ อันโต ทุกข์สสะ แปลว่า แห่งความทุกข์; พระนิพพานเป็นอันโต ทุกข์สสะ เป็นสิ่งสิ้นสุดหรือสุดท้ายแห่งความทุกข์ พระนิพพานจึงเป็นปริโยसानาขึ้นมา คือเป็นสิ่งสุดท้าย.

ขอให้คิด ขอให้แย้ง ขอให้ใช้เหตุผลในการขัดแย้ง ว่าอะไร จะควรแก่คำว่า สุดท้าย สิ่งสุดท้าย สุดท้ายของสิ่งทั้งปวง? มันไม่มี

อะไรที่เหมาะสมหรือมีเหตุผลยิ่งไปกว่าคำว่านิพพาน. เอาตัวหนังสือก่อน เอาแต่ทางตามตัวหนังสือ เดียวนี้กำลังพูดตัวหนังสือนะ ไม่ใช่พูดตัวธรรมะนะ เป็นตัวหนังสือ นิพพาน นิพพานะ ตัวหนังสือมันก็แปลว่า ไปหมดสิ้น, นิรุณ แปลว่าไปหมดสิ้น หมดสิ้นแห่งการเสียบแทงคือความทุกข์. คำว่า นิพพานะ ตัวหนังสือแท้ๆ แปลว่า ไปหมดสิ้น ไปหมดสิ้น ไม่มีอะไรเหลือ ไปหมดสิ้น หมดสิ้นไม่มีอะไรเหลือ, ความทุกข์มันก็หมดสิ้น ก็คือไปหมดสิ้นแห่งความทุกข์ แล้วก็ไม่มีอะไรเหลือ นิพพานะ ความไปหมดสิ้นแห่งปัญหา.

คนเรามันมีปัญหาเหลืออยู่กันทั้งนั้น ปัญหาเกี่ยวกับเกิด แก่ เจ็บ ตาย, เกี่ยวกับการได้ การไม่ได้, เกี่ยวกับกิเลสเป็นเหตุให้เกิดทุกข์, เกี่ยวกับไม่ได้ตามที่ต้องการ นี่มันมีเครื่องเสียบแทง เสียบแทงจิตใจให้เจ็บปวด ให้เป็นทุกข์, ถ้าเมื่อใดปราศจากการเสียบแทง คำพูดคำนั้นเรียกว่านิพพานะ นิแปลว่าไม่ วานะหรือพานะแปลว่า เสียบแทง เมื่อไม่มีการเสียบแทง มันก็คือไม่มีความทุกข์ นิพพาน คือไม่มีการเสียบแทง แล้วสิ่งนี้เป็นสิ่งสูงสุด สุดท้าย.

ก็คิดดูเองก็แล้วกัน ถ้ามันไม่มีสิ่งนี้ มันสุดท้ายหรือไม่? ถ้ามันไม่มีปัญหา มันก็เป็นสิ่งสุดท้ายเท่านั้น; ฉะนั้น สิ่งที่เราเรียกว่าปัญหา หรือตัวปัญหานั้น เป็นสิ่งที่เป็นปัญหาค้างเต็งกันอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด ถ้ามันหมดปัญหามันก็ไม่มีสิ่งนี้ นี่เรียกว่าเป็นสิ่งสุดท้ายของความทุกข์ แต่ในคำพูดชุดนี้ก็ใช้คำว่า นิพพานปริโยสานา มีนิพพานเป็น

ปริโยสาน.

รวมทั้ง ๑๐ คำ เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ ๑๐ ความหมายนี้ มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร ทุกอย่างมันมีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง สูงสุดอยู่ที่นั่น ตามกฎเกณฑ์ที่จะศึกษาจะพิจารณากัน ว่ามีอะไรเป็นอะไร: เช่นว่ารถยนต์คันหนึ่ง มันก็มีล้อ แล้วก็เครื่องยนต์ แล้วก็มียาง แล้วก็มันมีอะไรทุก ๆ อย่าง เป็นอย่าง ๆ ๆ ไป จึงประกอบกันเป็นรถยนต์คันหนึ่งวิ่งไปได้ แล้วมันก็มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร.

พรหมจรรย์มีอะไรเป็นอะไร

ที่นี้เรามาพูดถึงคำพูดเพียงคำเดียวว่าพรหมจรรย์พรหมจรรย์ มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร พรหมจรรย์นี้มันมีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร, นี้จึงมาถึงบทธรรมะ ที่เป็นหมวดธรรมะ ซึ่งยกขึ้นมาแสดงในที่นี้ว่ามีอะไรเป็นอะไรอยู่ ๑๐ อย่าง อยู่ด้วยกัน พูดลัด ๆ สั้น ๆ ธิบ ๆ ก็ว่า:

มีฉันทะ ความพอใจเป็นมูลเหตุ, มีมนสิการคือการกระทำไว้ในใจนี้เป็นสัมภาวะ คือเป็นแดนเกิด, มีผัสสะ คือการกระทบเป็นสมุทัย สมุทัยคือเหตุให้เกิด, มีเวทนา เวทนาเป็นสโมสรมหา เป็นสโมสร เป็นที่ประชุมรวม มีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม, สมานิปมุข มีสมานิปมุข เป็นประมุข หรือเป็นจอมโจก ให้มันแข่งกล้า ให้มันคมกล้า

ด้วยอำนาจของสมาธิ แล้วก็ตัดปัญหาให้มันหมดไป มีสมาธิเป็น
 ประมุข เป็นหัวหน้า, แล้วมีสติปเตยยา มีสติเป็นอธิบดี เป็น
 อธิบดีอย่างที่เรา รู้ ความหมายของอธิบดี เขามอบหมายหน้าที่อะไร
 กันได้บ้าง มีสติเป็นอธิบดี, แล้วพรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นอุตตระ
 ปัญญาอุตตระ ปัญญุตตระ ปัญโญุตตระ ปัญญาอุตตระ มีปัญญา
 เป็นสิ่งสูงสุด ไปดูเอาเองว่า อะไรมันจะสูงส่งยิ่งไปกว่าปัญญา ใน
 บรรดาสิ่งที่มีประโยชน์เพื่อดับทุกข์กันแล้ว จะมีอะไรสูงส่งไปกว่า
 ปัญญา, แล้วพรหมจรรย์นี้มีวิมุตติสारा มีวิมุตติคือความหลุดพ้น
 เป็นแก่นสาร, พรหมจรรย์นี้เป็นอมโตคธา หยั่งดิ่งลงไป ดิ่งลงไป
 ดิ่งลงไป สูงสุดสุดทำอยู่ที่อมตะ อมตะคือความไม่ตาย หยั่งลงไป
 สู่อมตะ, สรุปย่อว่า นิพพานปรีโยसानา พรหมจรรย์นี้มีพระ
 นิพพานเป็นปรีโยसान เป็นปรีโยसान เป็นสิ่งสุดท้าย คือจบเรื่องกัน
 ปิดฉาก ไม่มีอะไรอีกต่อไป เป็นปรีโยसान.

ต้องเห็นด้วยตนเอง

ท่านจะต้องเห็นแจ้ง ถ้าเผื่อรู้จักแล้ว ก็เห็นแจ้งอย่างที่เรียกว่า
 แหงตลอดด้วยตนเอง ในพรหมจรรย์ ๑๐ ความหมาย อย่าเพียง
 แต่จำได้ ท่องได้ จำได้ท่องได้ เป็นนกแก้วเป็นนกขุนทอง. นี้
 พุทธบริษัทที่เพียงแต่จำได้และท่องได้ จึงไม่เป็นพุทธบริษัท; ขอใช้
 คำพูดหยาบคาย พุทธบริษัท พุทธบริษัท ทั้งพระ ทั้งเณร ทั้งฆราวาส
 ทั้งบรรพชิต เพียงแต่จำได้ ท่องได้ แล้วไม่รู้ว่าอะไร รับจ้างท่องไป

เสียด้วยซ้ำ ยังไม่เป็นพุทธบริษัท, ถ้าเห็นจริงโดยประจักษ์ ว่าอะไร เป็นอะไร อะไรเป็นอะไร โดย ๑๐ ประการนี้แล้ว นั่นแหละจะเป็น พุทธบริษัท เป็นพุทธบริษัทแท้จริง คือดับทุกข์ได้ตามความหมาย.

ท่านจงไปใคร่ครวญดู จนกระทั่งเห็นแจ้งประจักษ์จริง ไม่ใช่ เพียงจำได้ ไม่ใช่เพียงแต่จำได้ๆ และไม่ใช่เพียงแต่เข้าใจ; การจำ ได้มันก็อย่างหนึ่ง ความเข้าใจมันก็เป็นอยู่อีกอย่างหนึ่ง ครึ่งเดียว ต้องรู้แจ้งแทงตลอด เห็นแจ้งแทงตลอด เห็นแจ้งแทงตลอด นี่จึงจะ ถึงที่สุด. เห็นแจ้งแทงตลอดนะ สันทิฏฐิโก สันทิฏฐิโก เห็นด้วยตนเอง, สัง แปลว่า เอง ทิฏฐิโก เห็น เห็นด้วยตนเอง ทิฏฐิเห็น เห็น ด้วยทิฏฐิ แต่ว่าทิฏฐินี้ก็คือปัญญาที่ถูกต้อง จึงจะเป็นสันทิฏฐิโก, สันทิฏฐิโกแปลว่าเห็น เห็นอย่างถูกต้อง เห็นโดยแท้จริง, แล้วก็เห็น จริง เห็นโดยประจักษ์. มีคำพูดที่ต้องสนใจอยู่คำหนึ่งว่า โดย ประจักษ์, สันทิฏฐิโก เห็นอยู่โดยประจักษ์ เห็นอยู่โดยประจักษ์ คือ ไม่ต้องให้ใครช่วยเห็น แล้วไม่มีใครที่จะมาช่วยเห็น, นี่มันจึงจะ เป็นสันทิฏฐิโกในความหมายที่ชัดเจนว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ คือ เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เฉพาะตนเอง เฉพาะตนเอง เฉพาะตนเอง สันทิฏฐิโกต้องเป็นปัจจัตตัง เวทิตัพโพ.

ฉะนั้น ขอให้ทุกคนๆ เห็นแจ้งประจักษ์ด้วยตนเองในความหมายของพรหมจรรย์ ทั้ง ๑๐ อย่าง, พรหมจรรย์ทั้ง ๑๐ อย่าง คือ ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, มนสิการสัมภวา มีการกระทำไว้ใน

ใจเป็นแดนให้เกิดขึ้นมา, *ผัสสสมุทฺทยา* มีการกระทบเป็นตัวสมุทัย ทำให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา, *เวทนาสมุทฺทยา* ไอ้หมอเหล่านั้น ทั้งหมदनั้นมันไปสรุปรวมอยู่ที่เวทนา เวทนาคือความรู้สึกทางอารมณ์ เวทนาเป็นสมุทฺสร, แล้วที่ไปแข็งโก้กอยู่ที่ *สมาธิปมฺข* มีสมาธิแข็งโก้เป็นประมุข เป็นประมุขไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่ใคร, แล้วก็ *สตธิปเตยยา* มีสติเป็นอธิบดี, *ปัญญุตตรา* มีปัญญาเป็นสิ่งที่สูงสุด, *วิมุตติสारा* มีความหลุดพ้นเป็นแก่นสาร เป็นสาระ, *อมโตคธา* มีอมตะเป็นที่หยั่งลง อมตะเป็นที่หยั่งลง หยั่งลงสู่อมตะ อมตะคือความไม่ตาย, *นิพพานปริโยसानา* แล้วก็จบลง จบลงอยู่ที่พระนิพพาน มีพระนิพพานเป็นปริโยसान.

ขอให้รู้จักสิ่งทั้ง ๑๐ นี้ไว้ว่า เป็นประมวลแห่งพรหมจรรย์ ประมวลแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งจะไปตามใครที่ไหน, ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด ปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมด พระพุทธเจ้าทั้งหมด พระอรหันต์ทั้งหมด มันก็ได้ความอย่างนี้. เพราะฉะนั้นอย่าไปมัวตามใครเลย, หรืออ้างใคร อ้างคัมภีร์ไหน อ้างสูตรไหนบทไหน, บอกว่าเป็นพุทธาภิณฑิต คือผู้รู้ทั้งหลายทั้งหมดทั้งสิ้นทั้งสากลจักรวาล นี้ ได้รู้อย่างนี้ ได้รู้ไว้อย่างนี้ ได้สรุปรวมความไว้อย่างนี้ ไม่ต้องการให้ใครมาเป็นนายประกัน. ใครยังต้องการนายประกันอยู่ คนนั้นเป็นคนโง่ ขอใช้คำอย่างนี้ มันเป็นคนโง่ที่ยังต้องการนายประกันอยู่ ว่า ต้องจริงอย่างที่ว่านี้, ต้องเป็นคำพูดของคนนี้เท่านั้นจึงจะใช้ได้ นั่นนะมันยังต้องการนายประกัน; ไม่ต้องมี

นายประกัน พรหมจรรย์นี้ พรหมจรรย์ ๑๐ อย่างนี้ พรหมจรรย์นี้ เป็นอย่างนี้ โดยไม่ต้องมีนายประกัน.

นี่ฟังดูเอาเองว่า ไม่ต้องมีนายประกัน มันเป็นของมันอยู่ในตัวเอง, มันเห็นแจ้งอยู่ได้ในตัวเอง ปฏิบัติได้อยู่ในตัวเอง, แล้วก็พิสุจน์ผลของการปฏิบัติอยู่ในตัวเอง เรียกว่าพรหมจรรย์ มีความหมาย ๑๐ ประการ; ฉันทมูลกา มนสิการสัมภวา ผัสสสมุทฺทยา เวทนาสโมสรมณา สมาธิปมฺขา สตาธิปเตยยา ปัญฺญุตตฺตรา วิมุตติสํวรา อมโตะธา นิพพานปริโยสํนา.

ฉะนั้น *ขออย่าได้เป็นนกแก้วนกขุนทอง* หยุดเป็นนกแก้วนกขุนทอง มันได้แต่พูด, *ขออย่าให้เป็นแรด* อย่าให้เป็นแรดคือฟังอะไรไม่ถูก นกแก้วนกขุนทองก็อย่าเป็นเลย แรดก็อย่าเป็นเลย. ขอให้เป็นพุทธะ เป็นพุทธะ เป็นบุคคลผู้เป็นพุทธะ สามารถที่จะรู้อะไรที่เป็นประโยชน์ คือดับทุกข์ได้ตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้า ตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ คือตามแบบอย่างของพุทฺธาภิบัณฑิต ของพุทฺธาภิบัณฑิต. ช่วยจำคำนี้ไว้ด้วย พุทฺธาภิบัณฑิต บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน บัณฑิตแปลว่าผู้มีปัญญา ปัญญาแปลว่า ปัญญาที่จะดับทุกข์ได้, ผู้ใดมีปัญญานั้นเรียกว่าเป็นบัณฑิต ผู้ใดมีปัญญานั้นเรียกว่าเป็นบัณฑิต, บัณฑิตคือผู้มีปัญญา คือสามารถดับทุกข์ได้โดยประการทั้งปวง.

ในที่นี้ก็แสดงหัวข้อไว้แต่เพียงเป็นเค้าเงื่อน เป็นเครื่อง

สังเกต ว่าพรหมจรรย์นี้ทั้งหมดนี้ ข้อปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา มีอยู่ ๑๐ หัวข้อ อธิบายได้แต่หัวข้อย่อยๆ. ถ้ามีโอกาสมีเวลาก็อธิบายกันต่อไปอีก ให้ชัดยิ่งขึ้นไปกว่านี้ เดียวนี้มันหมดแรงที่จะพูด หมดเสียงที่จะพูด จึงจะต้องขอยุติลงด้วยความสมควรแก่เวลา.

สรุปรวมความว่า พรหมจรรย์นี้มีหัวข้อ ๑๐ ประการนี้ เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เป็นที่ดับทุกข์ เป็นสิ่งสูงสุดที่พระพุทธเจ้า ท่านทรงประสงค์และทรงประกาศ, พระพุทธองค์ทรงประกาศ พรหมจรรย์บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ทั้งโดยอรรถะ ทั้งโดยพยัญชนะ, ทั้งโดยความย่อ ทั้งโดยพิสดาร, ทั้งเบื้องต้น ทั้งท่ามกลางและเบื้องปลาย. ขอให้สำเร็จประโยชน์ในการที่รู้จักตัวพรหมจรรย์ ไม่ใช่เพียงแต่จำได้เหมือนนกแก้วนกขุนทอง ด้วยกันจงทุกๆ ท่านทุกๆ คน เทอญ.

ฉันทมูลกา

ที่จริงมันก็ไม่มีเรื่องอะไรจริงจัง ขอเพียงทำความเข้าใจในเรื่องที่พูดมาแล้ว ให้สำเร็จประโยชน์ คือสิ่งที่เข้าไปให้สำเร็จประโยชน์ โดยเฉพาะก็คือคำว่า “พรหมจรรย์.”

พรหมจรรย์ เป็นเรื่องที่มีความหมายกว้างขวาง กว้างขวางจนเหมือนกับมหาสมุทร ถ้าเอาคำของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ก็คือ การกระทำที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ เรียกว่าพรหมจรรย์. ถ้าภาษาชาวบ้าน ชาวบ้านบุดูชนเป็นหลัก คำว่าพรหมจรรย์ก็มีความหมายพิลึกกึกกือ หญิงสาวคนนี้รักษาพรหมจรรย์ไว้ได้ อย่างนี้เป็นต้น.

แต่ถ้าความหมายของพระพุทธเจ้า มันคือทั้งหมดทั้งสิ้นแล้วต้องการให้เป็นการมีพรหมจรรย์ รักษาพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์อยู่โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ ฉะนั้นจึงต้องใช้คำว่า ประมวลทั้งหมดของพรหมจรรย์ จะเรียกว่าแผนภูมิก็ได้. ลองเอาหมวดธรรมะ บทธรรมะทั้งหลาย

มาเขียนเป็นหัวข้อ ตามลำดับ ตามรูปโครง นี่มันก็จะ เป็นแผนภูมิ ไดอแกรม (diagram) ของพรหมจรรย์ เรียกว่าโดยประมวล โดยประมวล ประมวลมาให้หมด ประมวลมาให้หมดในแง่ของการปฏิบัติโดยเฉพาะ นี้ เราใช้คำที่มีความหมายเป็นพิเศษ.

มีพรหมจรรย์อยู่ในชีวิตทุกชุมชน

จะต้องรู้จักตัวของพรหมจรรย์ พุทธอีกทีหนึ่งก็คือว่า รู้จักตัวชีวิตนั้นแหละ ในทุกความหมาย ชีวิตในทุกความหมาย, จะประพุดติกระทำ ให้มีผลเหมือนกับมีความรู้สึกทุกชุมชน. การประพุดติกระทำอะไร ถ้าสำเร็จ ถ้ามีปิติปราโมทย์ มันมีความรู้สึกซาบซ่านไปทุกชุมชน, นั่งอยู่ที่ไหนก็ตามใจ มีความรู้สึกซาบซ่านไปทุกชุมชน แม้แต่ความรู้สึกสำหรับการแผ่เมตตา ถ้าทำได้สำเร็จจริง มันก็รู้สึกซาบซ่านไปได้ทั่วทุกชุมชน. ใครเคยมีความรู้สึกชนิดที่ทำอะไรแล้ว ซาบซ่านไปทุกชุมชนบ้าง? ในที่นี้ขอให้พยายามกันในระดับนั้น เอาคำธรรมดาๆ มาพุด มาเปรียบเทียบ มีความรู้สึกทุกชุมชน ตลอดเวลาอยู่ รู้สึกอยู่ทุกชุมชน มีความรู้สึกรักประทับใจ หรืออะไรๆ อย่างนี้อยู่ทุกชุมชน เราต้องการความหมายของคำนี้ที่เรียกว่าตัวชีวิตที่เป็นพรหมจรรย์ ไม่ใช่เพียงแต่ว่าจดอะไรไว้ในสมุด แล้วก็เอามาดูเล่นเป็นครั้งคราว มันพรหมจรรย์อะไรก็ไม่รู้.

กระทำให้เกิดความรู้สึกอยู่ทุกชุมชน, เอาคำของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก พระผู้มีพระภาคเจ้าประกาศพรหมจรรย์ ใช้คำว่า

ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธฺี บริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถะ
 พร้อมทั้งพยัญชนะ พร้อมทั้งเบื้องต้น ทั้งท่ามกลาง ทั้งเบื้องปลาย ;
 มีความรู้สึกเหล่านั้นทั้งหมด แล้วมันก็เกิดความรู้สึกซาบซ่านทุก
 ชุมชนของผิวหนัง ซาบซ่านทุกชุมชนของผิวหนัง.

ฉะนั้นเดี๋ยวนี้จึงอยากจะแนะนำคำพูดคำนี้ ในความหมายที่
 สูงสุด ตามหลักเกณฑ์ ตามกฎเกณฑ์ของพระศาสนา, ขอใช้คำว่า
 ของพระศาสนา ซึ่งรวมทั้งพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระ
 พุทธเจ้าธรรมดา พระอรหันต์ธรรมดา สัตบุรุษบัณฑิตธรรมดาทั้ง
 หมดนั้น ให้เกิดความรู้สึกขึ้นมา. แล้วมันจะมีผลสักเท่าไร? มี
 อิทธิพลสักเท่าไร? ฉันทมูลกา : มีความพอใจ จับจิตจับใจ สึกซึ่ง
 ไปทั่วทุกชุมชน พูดคำพูดธรรมดาๆ; นี่เป็นตัวพรหมจรรย์ เป็นตัว
 ชีวิต ให้ตัวพรหมจรรย์เป็นตัวชีวิต. เพราะฉะนั้นมันก็ต้องช่วยปรับ
 ปรุกันหน่อย ชยับขยายกันหน่อย ให้ตัวพรหมจรรย์มันสึกซึ่ง ซึม
 ซาบเข้าไปในชีวิตทุกชุมชน ไม่เหมือนกับที่เราพูดอะไรกันเล่น
 พูดอะไรกันเล่นตามสบาย ตามสะดวกตามสบาย หรือทำอะไรพอ
 เป็นพิธีตามสะดวกตามสบาย แต่นั่นแหละ คำๆ นี้มันก็มีความ
 หมายหลายระดับ.

คำว่าพรหมจรรย์นี้ก็มีความหมายหลายระดับ แม้แต่เรื่อง
 ทางเพศของหญิงชาย ก็ใช้คำว่า พรหมจรรย์. แต่ถ้าเป็นเรื่องบุญ
 เรื่องกุศล ก็หมายถึงสิ่งที่ทำเป็นปกตินิสัย : เช่นว่า ตั้งใจจะทำอะไร
 ตั้งใจจะทำอะไรให้สม่ำเสมอ แม้ที่สุดแต่ว่าจะใส่บาตร จะตักบาตร

พระวันละช้อน วันละช้อน ไม่ให้ขาดได้แม้แต่สักวันเดียว. ถ้าประพฤติได้อย่างนี้ ภาษาบาลีนี้ก็เรียกว่าพรหมจรรย์ได้เหมือนกัน คือเป็นไปในทางที่กำจัดกิเลส เพื่อให้เกิดผลเป็นการกำจัดทุกข์ กำจัดกิเลส เรียกว่าพรหมจรรย์ก็ได้. เพราะฉะนั้นขอให้รู้กันแต่เดี๋ยวนี้ว่า คำๆ นี้มันหลายความหมาย หลายระดับ ความหมายหลายอย่างแล้วก็หลายระดับ แต่ในที่นี้ อาตมาประสงค์จะเอาให้เป็นระดับที่สำเร็จประโยชน์ สำเร็จประโยชน์ คือมีความรู้สึกอยู่ในสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ทุกขุมชน ทุกขุมชน; มันจะต่างกันสักก็มากน้อยก็ขอให้ลองคิดดู.

แล้วก็อยากจะขอให้ทบทวนหัวข้อที่กำหนดไว้ ๑๐ หัวข้อ เรื่อยๆ ไปพลาจ เรื่อยๆ ไปพลาจ แต่ให้มันเขียบไปในส่วนลึกของความรู้สึกของธรรมะ ให้ลึกลงไปในการรู้สึกของธรรมะ ของความหมายของคำๆ นี้. ถ้าทำได้อย่างนี้ มันก็เป็นการปฏิบัติธรรมะ สูงสุดหมดจดสิ้นเชิง เช่นเดียวกับคำที่พระพุทธเจ้าตรัสประกาศพรหมจรรย์ สูงสุดหมดจดสิ้นเชิง เบื้องต้น ท่ามกลาง เบื้องปลาย ทั้งอรรณะ ทั้งพยัญชนะ. แล้วมันจะมีอะไรเหลือเล่า? มันจะมีปัญหาอะไรเหลืออยู่ได้ ถ้ามีการประพฤติพรหมจรรย์กันในรูปแบบนี้.

เอาละ ทีนี้ก็เหลือปัญหาอยู่แต่ว่า เราจะกระทำความหมายของคำพูดเหล่านี้ คือ ให้ตัวแท้ตัวจริงของคำพูดเหล่านี้ มันเข้ามาสิงสถิตอยู่ในชีวิตทุกขุมชนได้อย่างไร? ขอให้ดูให้ดี จะทำให้เกิด

ความรู้สึกอันนี้ หรือที่เป็นเจ้าของคำพูดคำนี้ เช่นคำว่า ฉันทะ เป็นต้น มันจะมาอยู่ในจิตใจสูงสุดถึงที่สุดได้อย่างไร? ถ้าทำได้เต็มตามนั้น มันก็บรรลุมรรค ผล กันไปหมดแล้ว; แต่ก็ขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำความเข้าใจหรือศึกษา ไม่ต้องทอดอาลัย ไม่อย่างนั้นมันจะล่าไป ล่าไปสิบปี ร้อยปี พันปี หมื่นปี แสนปีก็ได้ มันก็ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัวพรหมจรรย์อยู่ในทุกชุมชน.

พรหมจรรย์มีฉันทะเป็นจุดตั้งต้น นิพพานเป็นจุดจบ

ในที่นี้ก็จะขอยกเอาคำต้นคำแรก ที่ว่า เอาเป็นคำสำคัญที่สุด ฉันทมูลกา ก็เท่ากับว่าบอกให้รู้ว่า พรหมจรรย์นี้มีอะไรเป็นอะไร พรหมจรรย์นี้มีอะไรเป็นอะไร พรหมจรรย์นี้มีอะไรเป็นอะไร ต้องเข้าใจคำนี้ว่ามีอะไรเป็นอะไร. เอาตามนี้ก็ว่า พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, พรหมจรรย์นี้มีมณสิการเป็นแดนเกิด พรหมจรรย์นี้มีมณสิการคือการทำให้ใจเป็นแดนเกิด, พรหมจรรย์นี้มีผัสสสมุทยา มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, เวทนาสโมสธนา พรหมจรรย์นี้มีเวทนา ๆ ๆ เวทนาทั้งหมดทั้งสิ้น ก็ล้วน ๆ มีเวทนาเป็นสโมสธนา เป็นที่ประชุมรวม ที่เรียกกันว่า สโมสธ, แล้วก็พรหมจรรย์นี้มีสมาธิเป็นประมุข เรียกว่าสมาธิปมุข มีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิเป็นประมุข บางคนอาจจะไม่สนใจหรือไม่เห็นด้วย หรือละเลย หรือปล่อยทิ้งไปเลย สมาธิสมาเทอะอะไรกัน ไม่สนุก แต่หลักเกณฑ์อันนี้ยืนยันว่า

มีสมาธิเป็นประมุข, แล้วก็พรหมจรรย์นี้มีสติปเตยยา พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี อธิบดีคือผู้เป็นใหญ่ ผู้บันดาลให้สำเร็จประโยชน์ในการกระทำ นั่นแหละเป็นอธิบดี สติปเตยยา พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี, ปัญญุตตรา หรือปัญญาตตรา หรือปัญญาอุตตรา ก็ได้ พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดของพรหมจรรย์, วิมุตติสारा พรหมจรรย์นี้มีวิมุตติหลุดพ้นเป็นแก่นสาร เป็นตัวแก่นสาร, แล้วอมโตคธา พรหมจรรย์นี้มีการหยั่งลงสู่มตะ พรหมจรรย์นี้มีการหยั่งลงสู่มตะ อมโตคธา มีการหยั่งลงสู่มตะ เป็นหน้าที่หรือเป็นกิจ เป็นใจความ, แล้วก็ว่านิพพานปริโยสানা พรหมจรรย์นี้มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน ปริโยสานก็คือสิ่งสุดท้าย จบ เรียกว่า ปริโยสาน เป็นที่สุดจบ ปริโยสานเป็นคำยาว ยาวหน่อย แต่เป็นคำสั้นๆ ก็เรียกว่า อนฺโต อันโต แปลว่าที่สุดๆ อนฺโต ทุกขสส ที่สุดแห่งความทุกข์ ทุกขปริโยสานา มีความทุกข์เป็นปริโยสาน ล้นสุดแห่งความทุกข์ ได้ความเหมือนกัน พรหมจรรย์นี้มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน.

ดังนั้น ขอให้สนใจคำว่า มี มี มี มีอยู่ตั้ง ๑๐ตัว ๑๐ คำ คำว่า มี มี มี. ควรจะตอบได้ทุกคนด้วยความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงแต่จำได้, จำได้ก็ตีเหมือนกันแหละ ตีกว่าจำไม่ได้ แล้วก็ให้มันเข้าใจ เมื่อได้ยินได้ฟังขึ้นมาว่า มีอะไรเป็นอะไร ตั้ง ๑๐ ความหมาย : มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, มีมนสิการเป็นแดนเกิด, มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, มีเวทนาเป็นที่ประชุม, มีสมาธิเป็นประมุข, มีสติเป็นอธิบดี, มี

ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด, มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, แล้วก็มีการหยั่งลงสู่อมตะ เป็นกิจหรือเป็นหน้าที่ของมัน, มีพระนิพพานเป็นที่สิ้นสุด เป็นที่จบเรื่อง เป็นที่จบกิจ เรียกว่าพรหมจรรย์.

พูดให้มันง่าย ๆ ก็บอกว่า มันมี ฉันทะเป็นมูลเหตุตั้งต้น แล้วก็ มี พระนิพพานเป็นสิ่งสุดท้าย คือเป็นปริโยสาน ๒ คำนี้ก็พอที่จะเข้าใจว่า อะไรเป็นจุดตั้งต้น, ฉันทะเป็นจุดตั้งต้นของพรหมจรรย์ แล้วพระนิพพานก็เป็นจุดสุดท้ายหรือสิ่งสุดท้าย คือจุดจบ จุดสิ้น จุดบอกลึก เป็นปริโยสาน; แต่เดี๋ยวนี้มันขอยลงไป ขอยลงไปตั้ง ๑๐ ความหมาย เพื่อให้มันชัดเจน ชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น นี่ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ.

อาตมากลัวว่าจะรำคาญ อย่าเพื่อรำคาญ เพียงแต่จะจำให้ได้ มันก็นำรำคาญพอลงแล้ว แต่จะเข้าใจให้ได้ มันก็ยิ่งหนักขึ้นไปอีก ยิ่งทำให้เบื่อมากขึ้นไปอีก, แล้วก็ทำไปในทางที่ได้ผลดี ให้เห็นแจ่มแจ้งแทงตลอด เป็นสันติภูริโก; สันติภูริโก คำบาลีว่าเห็นแจ่มแจ้งแทงตลอด เห็นแจ่มรู้แจ่มแทงตลอดเข้าไปอีก ให้มันเป็นการรู้แจ่มแจ้งแทงตลอด เห็นแจ่มแจ้งแทงตลอด. แล้วมีผลเป็นที่สรุปรวมอยู่ในคำที่สำคัญที่สุด ประเสริฐที่สุด วิเศษที่สุดว่า สันติภูริโก สันติภูริโก เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง ของตนเอง, เห็นพร้อม เห็นหมด เห็นครบถ้วน ด้วยตนเอง. แล้วใครบ้างละ สมัครงใจที่จะทำอย่างนี้กับสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์? นี่ไม่ใช่พูดเยาะ, ไม่ใช่พูดดูถูกดูหมิ่น, ไม่ใช่พูดให้รำคาญ หรือไม่ใช่พูดให้บ่อนแตก, ไม่ใช่ เพียงแต่ขอให้สำเร็จ

ประโยชน์ สำเร็จประโยชน์อยู่ในหัวใจ ในใจจริง.

แล้วก็ขอให้ทำให้มันซึมซาบเข้าไปในทุกชุมชน เหมือนว่าถูกผีหลอก กลัวผี ตื่นเต้นทุกชุมชน ทุกเส้นขน; เรียกว่าจับจิตจับใจในสิ่งใด ก็รู้สึกแก่จิตใจทุกชุมชน ทุกชุมชน. พรหมจรรย์นี้เราต้องการผลหรือปฏิกิริยาของการกระทำนี้ทุกชุมชน ทุกชุมชน เพียงเท่านั้นมันก็จะหมดเรื่อง หมดเรื่องได้ มิฉะนั้นเราก็จะต้องพูดกันอีก ๕ ปี ๑๐ ปี ๒๐ ปี ๑๐๐ ปีก็ได้ มันก็เพียงแต่ว่าจืดไว้ในสมุด หรือเพียงแต่ว่าบันทึกไว้ในเทปบันทึกเสียง. ดูหลายคนบันทึกไว้ในเทปบันทึกเสียง แล้วก็ไม่ได้เข้ามาอยู่ในจิตใจ แม้สักเท่าเส้นขน ไม่ได้มีความรู้สึกอยู่ทุก ๆ เส้นขน ทุก ๆ เส้นขน.

เอาละ ขอให้สนใจเพียงแต่ว่าเข้าใจ และทำให้มันเป็นความจริงขึ้นมา ให้สิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์เข้ามาในชีวิตทุกเส้นขน เข้ามาเป็นตัวชีวิตเอง, ให้สิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์นี้มาเป็นตัวชีวิตเองอยู่ทุก ๆ เส้นขน. แล้วก็มีการเห็นแจ้งโดยประจักษ์ว่าได้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ เป็นอย่างนั้นจริง ๆ โดยหัวข้อทั้ง ๑๐ ข้อ มันได้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ; เดียวนี้ดูแต่ว่าคล้ายกับว่าเพียงแต่ข้อแรก มันก็ไม่ว่าอยู่ที่ไหน ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน.

ความพอใจเป็นมูลเหตุของทุกอย่าง

ฉันทมูลกา พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, นี้พระพุทธเจ้าท่านตรัสในฐานะเป็นตัวเหตุ ของการกระทำที่จะสำเร็จประโยชน์ ที่

จริงมันเป็นอะไรมากไปกว่านั้นอีก มากไปกว่านั้น คือเป็นทุกอย่าง, ใครจะค้านก็ขอให้ค้าน ฉันทะ ความพอใจนี้ มันไม่ใช่เป็นเพียงมูลเหตุให้ปฏิบัติพรหมจรรย์ มันเป็นทุกอย่าง

ก็มาทำความเข้าใจในข้อนี้กันเสียก่อนซิ ว่าที่มันเป็นทุกอย่างนั้น อะไบบ้างล่ะที่มันไม่มีฉันทะ, หรือไม่ได้ตั้งอยู่ด้วยฉันทะ, หรือไม่ได้ประกอบอยู่ด้วยฉันทะ? ทุกๆ เรื่องในบ้านในเรือน ในครอบครัว หรือว่าในทุกสิ่งทุกอย่าง มันอยู่ที่ความพอใจ มันสำเร็จอยู่ที่ความพอใจ คือพูดตามความแท้จริงแล้ว ถ้าไม่พอใจมันก็ไม่หามา, มันก็ไม่ถึงเอามา, มันก็ไม่เอามาใช้ เอามากิน, ไม่เอามาเก็บ ไม่เอามารักษา. ฉะนั้น บรรดาสิ่งที่มีมันถูกกิน ถูกใช้ เก็บรักษาอยู่ที่ไหนก็ตาม เมื่อไรก็ตาม เท่าไรก็ตาม อย่างไรก็ตาม มันมาจากความพอใจ เพียงเท่านั้นข้อเดี๋ยวนี้อันนี้ก็เหลือเกินแล้ว.

แล้วก็เหมือนกันทั้งหมดทั้งจักรวาล เป็นคำพูดที่บางคนจะเข้าใจไม่ได้ ถ้าอาตมาพูดว่า ทั้งจักรวาล ทุกๆ จักรวาลมีฉันทะ มีฉันทะอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ในสิ่งเหล่านั้น เป็นมูลเหตุให้เคลื่อนไหวไปตามสิ่งเหล่านั้น เพราะมันมีความรู้คุณค่าของสิ่งเหล่านั้นว่า จะให้ความสะดวกสบาย เอรีดอรร้อย สวยงามอย่างไร.

คุณและประโยชน์เป็นสิ่งเลวร้าย

ขอสอนภาษาหน่อยนะ มันเป็นภาษาบาลี ภาษาบาลีคำนี้เขาเรียกว่า คุณ คุณ ทุกอย่างมีคุณ มีคุณ, ในจักรวาลไหน ทั่วโลกไหน

ทั่วทั้งหมดยกโลกก็ตาม มันมีคุณ. คำว่าคุณนั้นไม่ได้มุ่งหมายใช้ไป
 ในทางความหมายที่ดี ที่งาม ที่พอใจ ที่อะไร, คุณ คุณคือคุณค่า
 หรือคุณสมบัติ มันจะเป็นเพียงว่า qualification ไม่ระบุดลงไปว่าดี
 ว่าชั่ว ว่าถูก ว่าผิด ไม่ทั้งนั้น แต่มันมีคุณค่า คือมันจะทำให้เกิด
 ปฏิกริยา มีผลขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่ง นี่เขาเรียกว่ามีคุณ. เพราะ
 ฉะนั้นคุณนั้นเลวก็ได้ ดีก็ได้ สวยงามก็ได้ สกปรกก็ได้ แต่ในภาษา
 ธรรมะนั้น เป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด ร้ายกาจที่สุด เลวร้ายที่สุด ไอ้สิ่ง
 ที่เรียกว่าคุณ, นี่ มันเป็นเสียอย่างนี้ ถ้าเอาตามภาษา แม้ปรัชญา
 ฝ่ายเวทानตะ ฝ่ายฮินดู ฝ่ายโน้น เขาก็ยังประณามสิ่งที่เรียกว่าคุณ
 ในลักษณะอย่างนี้. สิ่งที่เรียกว่าคุณ คือสิ่งที่มันทำให้เกิดปัญหา ให้
 เกิดความยึดถือขึ้นมา เป็นคุณค่าขึ้นมา ถ้าคุณแล้วมันมีค่า มีคุณค่า
 ทางดีก็ได้ ทางเลวร้ายก็ได้ นำชื่นใจก็ได้ ไม่นำชื่นใจก็ได้. เพราะ
 ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่าคุณ คือสิ่งที่เลวร้ายที่สุด ที่เป็นศัตรูร้ายกาจที่สุด
 ถ้าอย่างมีเสียเลยจะไม่มีทุกข์ จะไม่มีความทุกข์.

นี่ คุณในความหมายที่เป็นค่ากลางๆ มันเป็นอย่างนี้ แต่ใน
 ภาษาไทยของเรา บัญญัติเอาทางฝ่ายดี เอาฝ่ายดี ถ้ามีคุณแล้วก็มี
 ประโยชน์. แต่ที่จริงมันเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด เพราะว่าคุณเป็นที่ตั้ง
 แห่งตัณหา อุปาทาน ฝ่ายดีก็ได้ ฝ่ายชั่วก็ได้ ฝ่ายทุกข์ก็ได้ ฝ่ายสุขก็ได้
 มันมีคุณแล้วมันก็ไม่เฉยแล้ว มันทำให้มีผลเป็นปฏิกริยาขึ้นมา
 เรียกว่าคุณ. เพราะฉะนั้นถ้าอย่างมีคุณ ถ้าอย่างเอาคุณมาเพียงอย่าง
 เดียว โลกนี้ไม่มีปัญหา โลกนี้เป็นพระนิพพานไปหมด โลกนี้จะเป็น
 นิพพานไปหมด เมื่อไม่มีคุณอย่างเดียว.

ไหน ๆ พูดแล้วก็ถือโอกาสพูดไปเสียอีกคำหนึ่ง ว่าคำที่เลวร้ายที่สุดอย่างเดียวกับคำว่าคุณ ก็คือ คำว่า ประโยชน์ คำที่เลวร้ายที่สุด น่าเกลียดน่าชังที่สุด คือคำว่า ประโยชน์ เช่นเดียวกับคำว่าคุณ เป็นที่ตั้งแห่งตัณหา อุปาทานทุกชนิด. คำว่า ประโยชน์ เป็นที่ตั้งแห่งความผูกพัน เป็นความผูกพันทุกชนิด, แปลว่า ทัวถึง โยชนะ แปลว่าผูกพัน ปะโยชนะ แปลว่า ผูกพัน, ผูกพัน ก็คือทำให้ทุกข์ ให้อ่อน ให้เดือดร้อน ให้อำนาจ. เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์นั้นคือสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา เกิดปัญหาเลวร้ายที่สุด ถ้าไม่มีประโยชน์ใดๆ มาเกี่ยวข้องด้วยแล้ว คนจะมีพระนิพพาน. คงจะไม่เชื่อใช่ไหม? ไม่เชื่อก็ตามใจ ไม่เชื่อก็ได้.

ขอบอกให้รู้ว่าสิ่งที่เรียกว่าคุณ คือเลวร้ายที่สุด เพราะเป็นเพียงแต่มีความหมายอย่างไรอย่างหนึ่ง มีคุณหรือมีค่าไปตามเรื่องตามธรรมชาติของมัน นั้นเรียกว่าคุณ, แล้วก็เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ ไม่ทางดีก็ทางร้าย ไม่ positive ก็ negative เป็นได้ทั้ง ๒ ทาง เรียกว่าคุณ. ทีนี้ประโยชน์ ประโยชน์นี้แปลว่าผูกพัน ถ้ามีประโยชน์แล้วจะต้องมีผูกพัน มีการผูกพัน ประโยชน์มากเท่าไรก็มีการผูกพันมากเท่านั้น ผูกพันจนกระดิกไม่ไหว เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด น่าเกลียดที่สุด น่าชังที่สุด; เอาไปเสียให้หมด อย่าให้มันมีเหลือเลย คำว่า ประโยชน์ก็ดี คำว่าคุณก็ดี มันจึงจะเป็นพระนิพพานขึ้นมา.

เอา พูดอย่างนี้มันชักจะถูกหาว่าคนบ้าแล้ว คงไม่มีใครเชื่อ คงมีคนว่าบ้าแล้วก็ได้หลาย ๆ คน ที่มาแสดงให้เห็นว่า คำว่าคุณ เลวร้ายที่สุด คำว่าประโยชน์เลวร้ายที่สุด คือเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นถือมั่น ตัณหา อุปาทาน ทั้งนั้นแหละ ไม่มีอะไร. นี้ เราก็บอกเกินขอบเขตไปแล้ว อธิบายเกินขอบเขตไปแล้ว ก็เพื่อจะป้องกัน ป้องกัน ป้องกันสิ่งที่จะใช้ โดยไม่ให้มันเกินขอบเขต.

รู้จักฉันทะ แล้วเลือกแต่ฉันทะที่ถูกต้อง

    ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูล, ก็ขอให้รู้จักฉันทะเสีย ถ้าฉันทะมันเข้าไปถึงคำว่าเป็นคุณหรือเป็นประโยชน์ขึ้นมาแล้ว คือวินาศ ก็คือวินาศ. เพราะฉะนั้น ฉันทะ ฉันทะ อย่าให้เข้าไปบ้า ไปมั่ว ไปหลงกับคำว่าคุณ กับคำว่าประโยชน์, ฉันทะ ฉันทะ แปลว่าพอใจ ขอให้ใช้คำธรรมดา ๆ ว่าพอใจคือสะดวกสบาย สะดวกสบาย ไม่เลวร้าย ไม่ช้อนเร้น ไม่มีอะไรช้อนเร้นอยู่ในนั้น ไม่ช้อนเร้นอยู่ในนั้น.

    เอาตามขอดูถูกหรือเหยียดหยามว่าคุณไม่เคยฟังคำ ๆ นี้หรือไม่เคยฟังคำว่าคุณในความหมายอย่างนี้, ไม่เคยฟังคำว่าประโยชน์ในความหมายอย่างนี้ คือที่เอาตามบอกว่ามันเลวร้ายที่สุด ไม่มีอะไรจะเลวร้ายเท่า ตรงกับคำว่าคุณกับคำว่าประโยชน์. ฉะนั้น ถ้ารู้ธรรมะแท้ รู้ธรรมะจริง ธรรมะที่เป็นปรมาตม์แท้ก็อธิบายอย่างนี้, พระพุทธเจ้าก็อธิบายอย่างนี้, ทางปรัชญา philosophy เขาก็อธิบาย

กันแบบนี้. คำว่าคุณ ก็คือสิ่งที่มีคุณค่าตามธรรมชาติของมัน แต่ว่ามันมีการดึงดูดให้พอใจ, ถ้าว่าประโยชน์ก็มีแต่การผูกพัน ผูกพันชกไขพันตัวเองโดยไม่เห็นหัวเห็นหู ชกไขพันตัวเอง.

เราจะรู้จักสิ่งเหล่านี้ไว้ ในฐานะที่จะได้รู้จักพอใจ เลือกพอใจให้ถูกต้อง, เลือกพอใจให้ถูกต้อง มิฉะนั้นมันจะพอใจอย่างไม่ถูกต้อง, พอใจไปเสียหมด พอใจอย่างบ้าๆ บอๆ บ้าหลังไปหมด; มันจะได้ฉันทะ ฉันทะ คือพอใจแต่สิ่งที่ไม่ใช่ปัญหาหรือไม่เป็นปัญหา มันไม่ใช่ปัญหา ไม่เป็นปัญหา. ถึงคำฝรั่งก็เหมือนกันแหละ คำว่า value หรือคำว่า qualification มันไม่ได้หมายความว่าดีโดยส่วนเดียว มันหมายถึงมีคุณค่าตามธรรมชาติตามแบบของมันเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าดี มีความหมายเป็นกลาง, แล้วก็เป็นที่ตั้งแห่ง ความยึดมั่น ด้วยตัณหาอุปาทานที่สุด แล้วมันจะมีอะไรนอกจากความทุกข์.

เพราะฉะนั้นขอให้พอใจแต่สิ่งที่ควรจะพอใจ ให้รู้จักหรือรู้สึกสิ่งที่ควรจะพอใจให้ถูกต้อง คือด้วยสติปัญญา เพราะในข้อต่อๆ ไปของเราเนี่ย ปัญญุตตรา ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ถ้าปัญญามาแล้วมันพอใจถูกต้อง ถ้าปัญญาไม่มามันก็พอใจไม่ถูกต้อง; ขอให้ดูให้ดี ๆ ว่าพอใจ ๆ นั้นเป็นอย่างไร. แล้วคนก็ไม่ไ้ระมัดระวังสังวรในเรื่องความพอใจหรืออก พอถูกใจก็พอใจ, พอเอร็ดอร่อยสวยงามก็พอใจ เพราะฉะนั้นมันจึงพอใจที่จะไปรอบโลก ก็รอบโลกก็ได้ พอใจ ๆ ๆ โดยไม่ต้องคิดว่ามันจะได้ จะเกิดผลอะไรขึ้น.

เดี๋ยวนี้เราจะมี ความพอใจเป็นมูลเหตุ ต้องให้ความพอใจเป็นมูลเหตุของการกระทำ จะนำไปสู่ความดับทุกข์ พอใจในสิ่งที่ไม่เกิดทุกข์ รวมเรียกสั้น ๆ ว่า คือสิ่งที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์ แปลว่ามันมีสุขสงบเย็นด้วย, และมันเป็นประโยชน์ด้วย มันมีอยู่ ๒ ความหมาย. นี่มันจึงควรจะพอใจ ๆ แล้วรู้จักเลือกสิ่งที่พอใจ มิฉะนั้นมันจะไปคว้าเอายาพิษหรืองูพิษ คือความหมายของคำว่า คุณ หรือคำว่าประโยชน์ขึ้นมา ถ้าอย่างนี้แล้วมันไม่มีที่ซุกหัวละ เพราะมันจะมีแต่ความทุกข์ร้อน เป็นทุกข์จนไม่มีที่ซุกหัว. ขอให้คุณให้ดี ๆ ว่า ฉันทมุลกา มีฉันทะเป็นมูลนั้นนะ จะหมายความว่าอย่างไร.

แล้วที่นี้ก็คอยดูต่อไปว่า ใครบ้าง คนไหนบ้าง มนุษย์คนไหนบ้าง ที่ไม่ได้พอใจอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่? มันหาทำยาหยอดตากี้ไม่ได้นะ มนุษย์คนใดคนหนึ่งที่ไม่ได้มีความพอใจอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ มันหาทำยาหยอดตากี้ไม่ได้; มนุษย์ทุกคนมันพอใจอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เสมอไป ไม่ต้องพูดโดยรายละเอียด ก็คงจะเข้าใจกันได้.

ความอรร้อยแก่ระบบประสาทกำลังครองโลก

แล้วส่วนที่มันเลวร้ายที่สุด มีอำนาจ มีอิทธิพลที่สุด คือ พอใจในสิ่งที่ตนรักด้วยอำนาจของกาม ของกาม ความพอใจเป็นที่ตั้งแห่งกาม. กามแปลว่าความใคร่ หรือวัตถุนำใคร่ หรือสิ่งที่เป็นเหตุให้ใคร่ เพราะไม่มีสติปัญญา มันจึงเลยเถิดไปถึงความใคร่ ไม่

หยุดอยู่แค่ความพอใจอันถูกต้อง คนโง่เหล่านี้มันเลยเถิดไปถึงความใคร่ด้วยกามคุณ มันไม่หยุดอยู่เพียงแค่ความพอใจอันถูกต้อง แล้วจะเอาอะไรกับมัน. ขอให้ดูให้ดีว่า เรา โลกทั้งโลกนี้ มันตกอยู่ในปัญหาอย่างไร?

สำหรับสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์แปลว่า ความประพฤติหรือการประพฤติอันประเสริฐ สูงสุด ดับทุกข์ได้ ตามที่พระพุทธองค์ทรงประกาศ, และทรงประสงค์จะให้ทุกๆ คนมีความรู้เรื่องนี้ คือมี รู้ รู้สึก รู้จักตัวสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์. เอาความหมายกลางๆ รวมๆ ก็ว่า ความประพฤติอันประเสริฐ ความประพฤติกระทำอันประเสริฐ อันประเสริฐ. ถ้าอันประเสริฐมันก็ไม่ต้องแวงกีดเอา, ไม่ต้องตบหน้าเอาทีหลัง คือมันไม่มีปัญหาใดๆ มันมีแต่ความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ สงบเย็นและเป็นประโยชน์.

แล้วใครที่ทำได้? ก็คิดดูเอาเองว่าใครทำได้ จะทำให้ชีวิตนี้มีแต่ความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ ใครทำได้? แล้วก็ยังไม่มีความพอใจที่จะทำอย่างนั้นด้วย ยังไม่มีผู้พอใจในธรรมะ, ยังไม่มีผู้พอใจในพรหมจรรย์ ยังไม่มีผู้พอใจในสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์, ยังไม่มีผู้พอใจในสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ. แล้วก็ไปดูเอาเองว่ามันโง่เท่าไร? มันเป็นมิจฉาทิฎฐิเท่าไร? มันหลับหูหลับตาเท่าไร? มันเป็นอวิชาเท่าไร? มันพอใจในสิ่งที่ป็นยาพิษ เป็นงูพิษกันเสียหมด.

ขอสรุปความคิดอีกนิดเดียวว่า ความรู้สึกที่อรร้อยแก่ระบบประสาท เป็นมูลเหตุแห่งการทำความเสื่อมเสียในเรื่องนี้ ความรู้สึกที่สบายหรือพอใจแก่ระบบประสาท. คำว่าประสาทนี้ ภาษาบาลีเรียกว่าอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เครื่องมือที่จะทำให้เกิดความรู้สึกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย รวมทั้งทางใจด้วยก็ได้. เกิดความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท แล้วก็หมายความว่าทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยไม่ต้องดูว่า จะให้โทษหรือให้คุณอย่างไร ถ้ามันอรร้อยแล้วก็เอาทั้งนั้นแหละ อรร้อยแล้วก็เอาทั้งนั้นแหละ.

น่าสงสารเด็ก ๆ ของเรา เด็กหญิงเด็กชาย คนหนุ่มคนสาว ที่ได้รับการศึกษามาทางดาวน์ ไม่จำกัดให้เฉพาะอยู่แต่สิ่งที่ควรจะพอใจ มันพอใจไปหมด ถ้าอรร้อยแก่ระบบประสาท อรร้อยแก่ระบบประสาทแล้ว มันก็เอาทั้งนั้นแหละ เลยกลายเป็นเช็กส์ไปหมด กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่ากามารมณ์หรือเช็กส์ไปหมด.

แล้วมันจะเป็นอย่างไร, โลกนี้มันจะเป็นอย่างไร? จัดการศึกษากันอย่างไร? โลกนี้มันจะเป็นอย่างไร? มันก็มีกามารมณ์เข้ามาเป็นเจ้าเรือน แล้วก็มุ่งหวังแต่กามารมณ์ บุชากันแต่กามารมณ์ แต่พูดให้เป็นกลาง ๆ เป็นภาษาธรรมดาสักหน่อยก็ว่า ความอรร้อยแก่ระบบประสาท. อาตมาขอใช้คำนี้เพียงคำเดียวว่า ความเอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาท ระบบประสาทนั้นมีทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย สิ่งใดให้เกิดความเอร็ดอรร้อยแก่ระบบ

ประสาท สิ่งนั้นระวังเถอะ จะทำให้ลูกเด็ก ๆ ของเราเสียหายหมด, ให้การศึกษาเสียหายหมด, ให้การงานเสียหายหมด, ให้ศีลธรรมเสียหายหมด.

เดี๋ยวนี้มันมีแต่อาชญากรรม, มีแต่ความเลวร้าย ไม่มีศีลธรรมเต็มไปทั้งบ้านทั้งเมืองทุกหัวระแหง เพราะว่ามันบูชาความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท. คนไหนบ้างที่ไม่บูชาความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท? ไปหามาดูซิ ถ้ามันบูชาความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาทแล้ว มันก็ตกอยู่ในข่ายนี้ มันสูญเสียสิ่งที่ไม่ควรจะสูญเสีย, มันไม่มีฉันทะจำกัดอยู่แต่ในสิ่งที่ถูกต้อง มันมีเทลิตเปิดเปิงไปทุกอย่าง ทุกอย่าง ๆ ถ้าอ่อยแก่ระบบประสาทแล้วมันก็เอาทั้งนั้น. เพราะฉะนั้นไอ้สิ่งที่เรียกว่าเซ็กซ์ เซ็กซ์หรือกามารมณ์ มันก็ครองโลก ครองจักรวาล ครองโลก ครองจักรวาลทั้ง ๆ จักรวาล แม้แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ผีสางเทวดามันก็ยังชอบ ชอบสิ่งที่เอร็ดอ่อยทางระบบประสาท จะเอาเป็นที่พึ่งอะไรกันได.

ก็มีแต่ธรรมะอย่างเดียว มีแต่ธรรมะอย่างเดียว มีแต่หลักเกณฑ์ของพระพุทธเจ้าอย่างเดียว ที่เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์พรหมจรรย์จะเป็นหลักปักตั้ง ให้มันมีความถูกต้องอย่างไร ความถูกต้องอย่างไร; จึงขอให้ทุกคนมีฉันทะ มีความพอใจแหวดล้อมอยู่แต่กับสิ่ง ๆ นี้ คือความพอใจในทางธรรมะ. นี้เรียกว่าพอใจเป็นมูลเหตุ พอใจไปเสียทุกอย่าง ๆ, พอใจไปในสิ่งที่เรียกว่าคุณ พอใจในสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์ อย่างนี้ก็คือวินาศ คือความวินาศ; ฉันทมูลกา

ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทะเป็นมูลเหตุ ฉันทะก็กลายเป็นเหตุ
สร้างความวินาศทุกอย่างทุกประการไป. ขอให้ระวังให้ดี ให้จำกัด
อยู่ ให้คัดเลือกเอามาให้ได้ ให้ได้แต่ฉันทะที่ไม่เป็นอันตราย คือ
ฉันทะที่ถูกต้อง ฉันทะที่ถูกต้อง.

ความถูกต้อง

ขอพูดต่ออีกนิดว่า ความถูกต้อง ความถูกต้องเป็นเหตุ
ให้ต้องมีฉันทะ ถ้าความไม่ถูกต้องมีฉันทะแล้ว ก็วินาศเหมือน
กัน ฉันทะที่ไม่มีความถูกต้องก็วินาศ. เพราะฉะนั้นอย่าเอาแต่
ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูล ก็ต้องให้พบฉันทะที่มี
ความถูกต้อง ให้มีความถูกต้อง มีฉันทะชนิดนี้เป็นมูล แล้วมันก็
เคลื่อนไหวไปในทางที่ถูกต้อง, หลักที่จะต้องยึดไว้อย่างสูงสุด
อย่างยิ่ง ก็คือความถูกต้อง ความถูกต้อง.

ความถูกต้องเป็นตัวพรหมจรรย์

ขอทำให้ทุกคนไปพิสูจน์คำว่าถูกต้อง มันมีทางที่จะผิดพลาด
ที่ตรงไหน? ถ้ามันมีความถูกต้องแล้ว มันก็ไม่มีปัญหาอะไร มันจะ
มีแต่ความดับทุกข์ แต่ถ้ามันเกิดเป็นทุกข์ขึ้นมา ก็ไม่มีความถูกต้อง
แล้ว, นี้ ความถูกต้อง ความถูกต้อง มันเป็นคำพูดพิเศษ เป็นคำพูด
พิเศษคำเดียว ที่มันพลัดเข้ามาอยู่ในปทานุกรม ซึ่งไม่มีใครบัญญัติ
ขึ้น แต่เอาตมาขอบัญญัติ ขอยืนยันว่าความถูกต้อง ความถูกต้อง

เป็นตัวพรหมจรรย์ ถ้ามีพรหมจรรย์ต้องมีความถูกต้อง, ความถูกต้องเป็นสารบบของพรหมจรรย์ ของพรหมจรรย์ที่เรากำลังจะพูดกันอยู่นี้ ความถูกต้องเป็นตัวพรหมจรรย์.

ความอะไรต่าง ๆ นั้นไม่ถูกต้อง แล้วเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ก็เป็นฉันทะที่เป็นความเลวร้าย : ความดี ความดีก็บ้าได้ เม้าได้ หลงได้, บุญกุศลก็บ้าได้ เม้าได้ หลงได้, อานาจาสนาก็บ้าได้ เม้าได้ หลงได้, สวรรค์ เอ้า! ต่อให้สวรรค์มันก็ยังบ้าได้ เม้าได้ หลงได้, แม้แต่พรหมโลกมันก็ยังบ้าได้ เม้าได้ หลงได้ หลงได้แม้จะไม่ใช่เรื่องกาม มันก็เม้าอย่างที่ไม่เป็นกาม และมันก็เป็นบ้าได้ เม้าได้ หลงได้ มันไม่ใช่ความถูกต้อง. ถ้าสิ่งใดมันยังบ้าได้ เม้าได้ หลงได้ ไม่ใช่ความถูกต้อง ฉะนั้นขอให้เรามีฉันทะแต่ชนิดที่ถูกต้อง ฉันทะที่บ้าไม่ได้ เม้าไม่ได้ หลงไม่ได้.

บ้าดี เม้าดี บ้าบุญ บ้าอานาจาสนา บ้านรก บ้าสวรรค์ บ้าอะไรก็แล้วแต่เถอะ ก็บ้ากันไปได้ทั้งนั้นแหละ มันเป็นเรื่องที่ช่วยกันไม่ได้ เพราะถ้ามันมีฉันทะแล้ว มันก็มีฉันทะได้แม้แต่ในนรก คงจะไม่มีใครเชื่อ มันมีฉันทะได้แม้แต่นรก; ถ้ามันมีฉันทะไม่ได้ในนรก แล้วใครมันจะตกนรกเล่า จะหาคนตกนรกสักคนก็ไม่ได้, นี่มันมีฉันทะ แม้แต่ในนรกนี้ บ้าได้ เม้าได้ หลงได้ ไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่สิ่งที่เรียกว่านรก.

ข้อนี้ขอให้ยุติลงว่า ฉันทมูลกา ขอให้มึแต่ฉันทะที่เป็นความ

ถูกต้อง, จำกัดความของพระพุทธเจ้า ตามภาษาของพระพุทธเจ้าว่า สัมมัตตะ. ถ้าไม่เคยได้ยินก็ช่วยให้ได้ยินเสียซิ ในพระบาลีทั้งหมดทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าสงเคราะห์คำพูดไว้เป็นคำสรุปรวมว่า สัมมัตตะ, สัมมา สัมมา สัมมาแปลว่าถูกต้อง คำว่า ตะ หรือ ตตา แปลว่าความ สัมมัตตะแปลว่าความถูกต้อง ยุติอยู่ที่ความถูกต้อง.

ความถูกต้อง บ้าไม่ได้ เมาไม่ได้ หลงไม่ได้, หรืออีกทีหนึ่ง ก็ว่า มันเป็นทุกข์ไม่ได้ เป็นทุกข์ไม่ได้ถ้าความถูกต้อง, แล้วความถูกต้องนั้นแหละเป็นอมตะ *อมโตคฺฉิ* หยั่งลงสู่อมตะ ความถูกต้องนั้นแหละเป็นอมตะ คือความไม่ตาย ถ้าถูกต้องมันจะตายได้อย่างไร ถ้ามันมีความถูกต้องแล้ว มันจะตายได้อย่างไรละ ตดก็ยังไม่เหม็น. นี่ถ้ามีความถูกต้อง แล้วมันเกิดเจ็บป่วย มันก็หายป่วยถ้ามันมีความถูกต้อง มันก็เลยไม่ต้องมีการเจ็บป่วย, ไม่ต้องมีการตาย ก็มีแต่ความว่างนิรันดร ความไม่ตายนิรันดร ความไม่ตายนิรันดร, นี่คือความถูกต้องเป็นอมตะ เป็นพระนิพพาน; ขอให้ยุติความหมายของคำว่านิพพานไว้ที่คำ ๆ นี้ เป็นคำประเสริฐที่สุดในสากลจักรวาลคือความถูกต้อง.

โลกนี้ ในโลกทั้งโลกนี้ เขาไม่บูชาความถูกต้อง เขาบูชาการ ได้ตามความเอร็ดอร่อยทางอายตนะทั้งนั้นแหละ; เป็นคำที่ค่อนข้างจะรำคาญ เพราะพูดไปมันก็เป็นคำดำทุกที มันบูชากันแต่ความเอร็ดอร่อยทางอายตนะ คือระบบประสาท บูชาความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท. คนในโลก ในจักรวาลนี้ เขาบูชากันแต่เท่านั้น ไม่

บูชาความถูกต้อง ความถูกต้องมันจึงหาทำยากยิ่งดาดาไม่ค่อยจะได้.

เราจะต้องมีความถูกต้องเป็นฉันทะ มีฉันทะในความถูกต้อง ให้ฉันทะอาศัยกันอยู่แต่กับความถูกต้อง, ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทะในความถูกต้อง เป็นที่ปรารถนาหรือเป็นมูลเหตุให้ทำทุกสิ่งทุกอย่าง ทุก ๆ ประการ เรียกว่า ฉันทมูลกา.

ไปดูซิคนไหน ที่ไหน เมื่อไร เวลาไหน มันมีแต่ความพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งกันอยู่ทั้งนั้นแหละ ใครบ้างที่ไม่มีมีความพอใจ? แม้แต่ชโมย มันก็ยังมีมีความพอใจที่จะชโมย, ทำชั่ว คนชั่วมันก็มี ความพอใจที่จะทำชั่ว มันมีความพอใจกันไปเสียทั้งนั้น แต่มันไม่ถูกต้อง. ฉะนั้น เราต้องจำกัดความตรงนี้ว่า ความพอใจที่ถูกต้อง, ฉันทะคือความพอใจที่ถูกต้อง แล้วเป็นมูลเหตุให้เคลื่อนไหว ให้กระทำทุกสิ่งทุกอย่าง. ในโลกนี้ที่ไหนเล่า ในปรมาณูไหน ขอใช้คำบ้าง บอ ๆ วิทยาศาสตร์อะไรก็ไม่รู้ ปรมาณูไหนบ้างที่มันไม่มีความถูกต้อง ปรมาณูไหนที่มันไม่มีความถูกต้อง หรือว่ามันมีความไม่ถูกต้องแม้แต่ปรมาณูเดียว?

ขอให้มีความถูกต้อง แล้วก็มีฉันทะในความถูกต้อง ก็จะได้รับผลตรงตามความมุ่งหมายของพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ คือชีวิตนี้ที่จะต้องประพาศดิกระทำให้เป็นไป เป็นไป ให้จนกว่าจะถึงที่สุดของชีวิต, นี้ พรหมจรรย์มีความถูกต้องเป็นมูล พรหมจรรย์นี้มีความถูกต้องเป็นมูล. นี้พูดข้อเดียว เพียงว่า

พรหมจรรย์นี้มีความถูกต้องเป็นมูล ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา มีความพอใจที่เป็นความถูกต้องเป็นมูลเหตุ จบเรื่องหมด มีความพอใจในความถูกต้องเป็นมูลเหตุ.

เอาละ ขอร้องในตอนสุดท้ายนี้ว่า ให้มีความถูกต้องทุกขุมชน ถูกต้องทุกขุมชน ตอนเช้าก็ดี ตอนบ่ายก็ดี ตอนเที่ยงก็ดี ตอนค่ำก็ดี ขอให้มีความพอใจในความถูกต้อง ฉันทะ ความพอใจในความถูกต้องกันทุกขุมชน ทุกขุมชน เป็นอันว่าหมดปัญหาเกี่ยวกับหัวข้อที่ ๑ ของคำว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล.

เอาตามากี่ไม่มีแรงจะพูด นี่คือขอพูดข้อนี้เพียงข้อเดียวว่า ขอให้ถือว่า พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล. ใครคนไหนไม่มีฉันทะ แล้วแผ่นดินที่ปรมาณูไหนไม่มีฉันทะ? มันก็มีแต่ฉันทะกันทุกคน ทุกๆ คน ทุกๆ ปรมาณู มีฉันทะเป็นตัวการชักนำไป ผิดหรือถูก ดีหรือชั่ว ก็อยู่ที่ฉันทะ ฉันทะมันเป็นสัมมาทิฐิ หรือมิจฉาทิฐิ มีเท่านั้นเอง.

สงสารผู้ที่จัดการศึกษา เขาไม่มีความหมายของคำว่าความถูกต้อง เขาทำมันไปโดยไม่ถูกต้อง เอาแต่ประโยชน์ คือความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาทเป็นหลัก, นี่ คำนี้มันคงจะเป็นคำต่ำ เอาตามือว่าเป็นคำต่ำสูงสุด แต่คนก็คงจะต่ำเอาตามือสูงสุดเต็มไปทุกหัวระแหงเหมือนกัน. มันมีแต่การจัดการศึกษาชนิดที่มีความ

เอรีดอรร้อยทางระบบประสาทเป็นวัตถุประสงค์ ขอให้หยุดกันที่
 อย่างจัดการศึกษาชนิดที่มีความเอรีดอรร้อยทางระบบประสาทเป็น
 วัตถุประสงค์ จะเป็นการศึกษาชนิดไหน ของใคร ของวัยไหน ของ
 รุ่นไหน ของอะไรก็ตาม. แล้วก็ได้พอใจ พอใจว่า มีฉันทะเป็นมูล
 มีฉันทะเป็นมูล พอใจในความถูกต้องเป็นมูล ความถูกต้องเป็น
 มูล เป็นมูลให้ฉันทะมีความถูกต้อง ฉันทะก็จะมี ความถูกต้อง
 แล้วก็จะหมดปัญหา หมดปัญหาคือหมดสิ่งที่เป็นปัญหา ปัญหา
 ชนิดที่ต้องถามหรือปัญหาที่ต้องสะสาง เรียกว่าปัญหาทั้งนั้น. ขอ
 ให้หมดปัญหาทุก ๆ ประการ เพราะมีฉันทะเป็นมูลนำไปสู่ทิศทางที่
 ถูกต้อง ตั้งแต่เบื้องต้น. นี่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ข้อ ๑ เบื้อง
 ต้นแห่งพรหมจรรย์ มีฉันทะเป็นมูล, เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์มี
 ฉันทะเป็นมูล.

พูดได้ข้อหนึ่ง มันจบเสียแล้วนี้ เอ้า วันหลังพูดใหม่ก็ได้ ถ้า
 ยังไม่เบื่อ จะพูดเรื่องพรหมจรรย์ ๑๐ ความหมาย พรหมจรรย์ใน
 ชีวิตทุก ๆ ความหมาย มีฉันทะเป็นมูล, มีมนสิการเป็นแดนเกิด, มี
 ผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, มีเวทนาเป็นที่สโมสร, มีสมาธิเป็นประมุข, มี
 สติเป็นอธิบดี, มีปัญญาเป็นสิ่งที่สูงสุด, มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, มีการ
 หยั่งลงสู่อมตะคือนิพพาน, แล้วก็มีพระนิพพานเป็นที่สิ้นสุด จบ.
 พระนิพพานเป็นสิ่งที่สูงสุดและสุดท้าย เป็นสิ่งที่สุดท้ายและเป็นสิ่ง
 สูงสุด เรียกว่าพระนิพพาน พรหมจรรย์ตั้งต้นไปเพื่อบรรลุพระ
 นิพพาน.

แล้วก็ขอร้องว่าให้ทำชนิดที่สันติปฏิโก สันติปฏิโก เห็นแจ้ง ด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อผู้พูด ไม่ต้องเชื่อผู้แสดง ไม่ต้องเชื่อหนังสือ ไม่ต้องเชื่ออะไร, ขอให้เด็ดขาดอยู่ที่เห็นได้ด้วยตนเอง เห็นได้ด้วยตนเอง เห็นได้ด้วยตนเอง จึงจะเรียกว่าพรหมจรรย์อันถูกต้อง สันติปฏิโก สันติปฏิโก สันติปฏิโก. เราพูดกันวันละข้อ สองข้อ แต่ขอร้องให้มันเข้าไปสิงสถิตอยู่ในทุกชุมชน ทุกชุมชนของสิ่งมีชีวิต อย่าไปอยู่ในกระดาษ หรือไปอยู่ในเทปบันทึกเสียง.

ใครมีปัญหาอะไรถามก็ได้ ฉันทมุลกา มีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นมูลเหตุ. แล้วใครบ้างที่ไม่มีฉันทะ, คนทั้งหลายนี้ ใครบ้างที่ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าฉันทะ? มันก็มีกันทั้งนั้นแหละ ผิด ๆ ถูก ๆ มีฉันทะทั้งนั้น ที่ไม่มีฉันทะนั้นไม่มีเลย มันเหลืออยู่แต่ว่า ฉันทะนั้นจะผิดหรือถูก. ใครบ้างที่ไม่มีฉันทะ หรืออะไรบ้างที่ไม่มีฉันทะเป็นมูลเหตุ? พอถ้าชอบใจอะไรเข้าแล้ว มันทำสิ่งนั้นกันทั้งนั้นแหละ, ชอบใจพอใจอะไร มันทำสิ่งนั้นด้วยกันทั้งนั้นแหละ แม้จะแลกเอาด้วยชีวิต ไปเที่ยวกันรอบโลกหลาย ๆ รอบ เป็นรอบ ๆ มันก็เพราะฉันทะดึงหัวไปทั้งนั้น.

ตอบคำถาม

ความถูกต้อง ไม่เกิดทุกข์ ไม่เกิดปัญหา, ไปใคร่ครวญดู ไม่เกิดทั้ง problem ไม่เกิดทั้ง question จึงจะเป็นความถูกต้อง. ความถูกต้อง ความถูกต้อง ไม่เกิดปัญหาซึ่งเป็นความทุกข์ ไม่เกิดทั้ง question ไม่เกิดทั้ง problem ความถูกต้อง ขอให้ช่วยๆ พุดกัน เรื่องนี้หน่อยเถอะ.

เดี๋ยวนี้มันไม่มีนักศึกษาคณโคนที่บูชาความถูกต้อง มันมีแต่นักศึกษาที่บูชาการศึกษาหมาทางด้วน เอาความสะดวกสบายตามพอใจ เอาตามความพอใจ บูชาความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท เป็นหมาทางด้วนกันทั้งนั้น.

เราพุดกันถึงเรื่องเบื้องต้นที่สุด สิ่งที่เป็นเบื้องต้นที่สุด หาเบื้องต้นอะไรที่ยิ่งไปกว่านี้ไม่ได้แล้ว เบื้องต้นที่สุด เบื้องต้นที่สุด ฉันทะ ฉันทะ แม้แต่สุนัขและแมว แม้แต่มดแมลง แม้แต่ต้นไม้ต้นไม้มันก็มีฉันทะ มีฉันทะ; ต้นไม้ต้นไม้ไฉนก็มีฉันทะ มีความพอใจที่จะเป็นอย่างไรรอย่างหนึ่งตามความต้องการของมัน นี่ สิ่งที่เป็นมูลเหตุที่สุด. ฉันทะ แปลว่าความพอใจ ถ้าควบคุมได้ก็เป็นสติปัญญา, ใจดีฉันทะนะระวังไว้ดี ถ้าควบคุมได้ก็เป็นสติปัญญา ถ้าควบคุมไม่ได้ก็เป็นกิเลส ตัณหา เป็นกิเลส เป็นตัณหา อุปาทาน, ควบคุมฉันทะไม่ได้ก็ยิ่งกว่าตกนรก ถ้าควบคุมฉันทะได้ก็รอดตัวไป.

ยินดีมากทุกคนแหละ ขอให้ช่วยค้นหาความหมายของคำว่า ความถูกต้อง ความถูกต้อง, ไปพบปะกันที่ไหน ก็ขอให้ช่วยกันค้นหาความหมายของคำว่า ความถูกต้อง เพราะว่าโลกนี้มันไม่มีความถูกต้อง เดี่ยวนี้มันไม่มีความถูกต้อง มันมีแต่คนบูชาความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาทหรือเซ็กส์นะ, มันมีแต่คนที่บูชาความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท มันจึงไม่มีความถูกต้อง มันมีแต่คนบูชาความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท ซึ่งภาษาบาลีเรียกว่ากาม ภาษาซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกว่า เซ็กส์. ความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท เป็นสัญชาตญาณของสิ่งที่มีชีวิต เมื่อเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท มันพอใจกันทั้งนั้น ไปดูสุนัขลี ย้อแย่งผ้าชีวีกันเป็นฝูง ย้อผ้าชีวี แย่งผ้าชีวีกันเป็นฝูง ความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท; มันมีแต่มุ่งหมายเพื่อความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาทกันทุกคน มันก็เลยไม่มีความถูกต้อง ไม่มีความถูกต้อง ไม่มีความถูกต้องเหลืออยู่.

ฉันทมูลกา พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล มูลเหตุของพรหมจรรย์ก็มาอยู่ที่ฉันทะ เป็นนามธรรมที่รู้จักยาก. ใ้ตัวกิเลสก็ดี ใ้ตัวฉันทะก็ดี ตัดหา อุปาทาน กิติ มันเป็นนามธรรมที่รู้จักยาก แต่แล้วเป็นความไม่ถูกต้อง ความไม่ถูกต้อง มีฉันทะไปตามนั้น แล้วก็วินาศ.

คำว่า พรหมจรรย์ เอาใจความสูงสุดก็ว่า สิ่งที่ตั้งทุกข์ได้ นี้เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์, การประพฤติที่ประเสริฐเรียกว่า

พรหมจรรย์ คือการประพฤติที่ดับความทุกข์ได้ ไม่ให้เกิดความทุกข์ ไม่ให้เกิดปัญหา ดับทุกข์ได้สิ้นเชิงก็เป็นพระนิพพาน.

ภาษาแปลกๆ ๒ คำ คือคำว่า คุณ กับคำว่า ประโยชน์
อาตมายังยืนยันอย่างนี้ ไปศึกษาที่ไหนก็ได้ ไปศึกษากับใครก็ได้
ศึกษากับนักภาษาศาสตร์ที่ไหนก็ได้ คำว่า คุณ คือสิ่งที่เลวร้ายที่สุด,
คำว่าสิ่งที่เป็นประโยชน์ ก็คือสิ่งที่ให้เกิดโทษ เกิดความทุกข์ยาก
ลำบากที่สุด เพราะให้เกิดตัณหา อุปาทาน ที่ยึดมั่นๆ อยู่นี้ ยึด
มั่นอยู่ในคุณ และยึดมั่นอยู่ในประโยชน์ทั้งนั้น. ธรรมชาติของพวก
เวทนานตะ ปรัชญาของพวกเวทนานตะก็ยืนยันอย่างนี้ อาตมาเคย
ไปถกเถียงกับสวามีสัตถยานันทบุรี ด้วยคำพูด ๒ คำนี้.

นี่ มาตกลงกันว่า ใ้อสิ่งทีเรียกว่าคุณนะ เลวร้ายที่สุด ใ้อสิ่งที
เรียกว่าประโยชน์ก็คือยุ่งยากที่สุด ฉะนั้น อย่าบูชาคุณหรือบูชา
ประโยชน์กันนัก, ขอให้มีความถูกต้อง ให้เป็นมัชฌิมาปฏิปทา
สายกลาง อย่าไปลุ่มหลงกับคุณหรือกับประโยชน์.

ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์

-๓-

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

มนสิการสัมภวา

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายนี้เป็นการบรรยายต่อจากการบรรยาย ๒ ครั้งที่แล้วมา แต่ก็ขอเชื่อมความ ให้เนื่องกันมาถึงผู้ที่ยังไม่เคยฟังด้วย มิฉะนั้นก็คงจะฟังไม่ถูกก็ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องเชื่อมความ มาถึงผู้ที่ยังไม่เคยฟังเกี่ยวกับเรื่องนี้ ; เรื่องนี้มีหัวข้อเรื่องว่า **ประมวลแห่งพรหมจรรย์.**

ทบทวน

ต้องขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “พรหมจรรย์” กันหน่อยหนึ่ง เพราะภาษาชาวบ้าน ภาษาทั่วไป ภาษาชาวบ้านมันกำกวม พรหมจรรย์มีความหมายไปในเรื่องทางเพศ ระหว่างเพศรักษาพรหมจรรย์อะไรกันอย่างนั้น เป็นเรื่องทางเพศ, แต่ว่าถ้าทางธรรมะ พรหมจรรย์เป็นเรื่องของธรรมะ เป็นเรื่องของนิพพาน

เป็นเรื่องของนิพพาน ; ฟังดูก็น่าหวั อันหนึ่งเป็นเรื่องทางเพศ อันหนึ่งเป็นเรื่องทางพระนิพพาน จะเอากันอย่างไรก็คิดดูซิ. เอาละ ได้ตั้งใจไว้ว่า จะพูดต่อไปตั้งแต่ต้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ความมั่นใจ เชื่อมกัน.

พรหมจรรย์มีหัวข้อ ๑๐ หัวข้อ นี้เป็นคำที่พูดกันมาแต่เก่าแก่ หรือเก่าก่อน จะเป็นอรรถกถาทั่วๆ ไป อรรถกถาเช่นคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นต้น แต่แล้วก็พ้องกันหมดกับคำของพระพุทธเจ้า ของพระปัจเจกพุทธเจ้า ของพุทธบุคคลทั้งหลายทั้งปวง เรียกว่า พรหมจรรย์ ให้เรียกว่าพรหมจรรย์ โดยใจความก็คือ การประพฤตินั้นประเสริฐ.

อันประเสริฐในที่นี้ก็หมายถึงดับทุกข์ได้ นำไปสู่พระนิพพาน จนกล่าวได้เป็นหลักว่า พระนิพพานนั้นแหละเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ นิพพานปริโยสานา พระนิพพานเป็นที่สิ้นสุดของพรหมจรรย์ หรือพรหมจรรย์ที่มีสิ้นสุดคือพระนิพพาน. แต่ถ้าไม่เคยฟังมาเสียเลย มันก็คงจะฟังไม่ถูก ว่าพรหมจรรย์คืออะไร? พระนิพพานคืออะไร? แล้วก็ต้องจำเป็นละ ที่จะต้องพูดกันใหม่ไล่เป็นหัวข้อๆ ไป จนได้ความทั้ง ๑๐ หัวข้อ เป็นหัวข้อโดยสังเขป, แล้วก็ให้คำอธิบายเพิ่มเติมให้เพียงพอ ก็พอจะเข้าใจได้ จะได้รับรู้เรื่องคำว่าพรหมจรรย์.

แต่ในที่นี้ต้องการจะพูดให้เป็นที่เข้าใจกันว่า เป็นคำพูดที่

ดาดตีน หรือดกตีน จนจะเป็นคำพังเพยไปแล้ว จนจะกลายเป็นคำพังเพยไปแล้วใน ๑๐ ข้อนี้, ใน ๑๐ ข้อนี้เป็นคำพูดติดปากสำหรับนักปฏิบัติธรรมะทั่วไป ผู้ปฏิบัติธรรมะทั่วไป พูดกันติดปากจนเหมือนกับเป็นคำพังเพย. ถ้าจะพูดกันให้มันโดยคาดคะเน ก็เป็นธรรมสীลาของคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็ได้ ธรรมสীลา คือสীลาของพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ว่ามันก็ต้องของอรรถกถาทั้งหลาย ทั้งปวง, เป็นคำของพระพุทธเจ้า ซึ่งกล่าวว่า เป็นคำของพุทฺธาทิ บัณฑิต เป็นคำของบัณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขเป็นประธาน นี้เรียกว่าพรหมจรรย์.

ตัวหนังสือแท้ๆ มันก็แปลว่าการประพฤติอย่างประเสริฐ, พรหมแปลว่าประเสริฐ จรรย์ แปลว่าประพฤติ พรหมจรรย์แปลว่าการประพฤติอย่างประเสริฐ; ไม่ใช่พรหมจรรย์ในความหมายเล็กๆ ว่าพรหมจรรย์คือเรื่องทางเพศ คำว่าพรหมจรรย์เกี่ยวกับเรื่องทางเพศนั้น เราไม่ได้ประสงค์ในที่นี้ ประสงค์เป็นการปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติอันสูงสุด นำไปสู่ผลอันสูงสุดคือพระนิพพาน จนกล่าวได้ว่า พระนิพพานมีจุดจบเป็นพรหมจรรย์อันสมบูรณ์.

หลักธรรมะ ๑๐ ข้อ ๑๐ หัวข้อ เรียกว่าประมวล *ประมวลแห่งพรหมจรรย์* ก็หมายความว่า บรรดาสิ่งที่เรียกว่า พรหมจรรย์นี้ ก็จะประมวลได้เป็น ๑๐ หัวข้อ เป็นหลักธรรมะครอบคลุมธรรมะทั้งหมด. เอ้า, ใครจะบอกว่าธรรมะมี ๘๔,๐๐๐ ธรรมชั้นก็ ได้ ตามใจ แต่เราก็จะบอกว่า มันถูกครอบคลุมไว้

ด้วยธรรมะที่เป็นหัวข้อ ๑๐ ประการ.

ฟังธรรม ๑๐ ประการที่เป็นหัวข้อนี้กันพอให้ได้ใจความเสียก่อน แล้วก็พยายามที่จะทำความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงแต่จำตัวหนังสือไว้ ให้เข้าใจถึงความจริงที่มันมีอยู่อย่างลึกซึ้ง ต้องใช้คำว่าอย่างลึกซึ้ง, มันเป็นคำพูดที่แยกคายที่สุด ลึกซึ้งที่สุด มีความหมายดีที่สุดใน ๑๐ ข้อนี้ก็คือ

ฉันทมูลกา : พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นเหตุมูล มูลเหตุ เหตุ มูล มูลกาแปลว่า มูลเหตุ หรือเหตุมูล, พรหมจรรย์นี้มีฉันทะคือ ความพอใจ พอใจเป็นเหตุมูล.

มนสิการสัมภวา : พรหมจรรย์นี้มีมนสิการเป็นแดนเกิด คือ มีการกระทำอยู่ในใจ กระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด หรือเป็นแผ่นดินที่เกิด.

ผัสสมุทथा : มีผัสสะเป็นสมุทัย สมุทัยนี้เหตุให้เกิด เหตุให้เกิด มีผัสสะ ผัสสะคือการกระทบทางอายตนะ นี้เป็นเหตุให้เกิด.

เวทนาสมุทธรณา : พรหมจรรย์นี้มีเวทนาเป็นสมุทธรณ เป็นที่ประชุม เป็นที่ประชุม มีเวทนานานาชนิด เวทนาทุกอย่างทุกประการเป็นที่ประชุม เป็นที่ประชุมรวม.

สมาธิปมุขา : พรหมจรรย์นี้มีสมาธิเป็นประมุข เป็นประมุข คือหัวหน้า หัวใจ ที่จะบันดาลความสำเร็จประโยชน์ต่าง ๆ ได้.

สตาธิปเตยยา : พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี เป็นอธิบดี, ถ้าท่านเข้าใจคำว่าสติ ท่านก็จะเข้าใจได้ว่า สติเป็นเครื่องบันดาล

ความสำเร็จต่าง ๆ ของกิจการ จึงว่าพหุมจรรยนี้มีสติเป็นอธิบดี.

ปัญญาอุตตรา หรือปัญญุตตรา ปัญญาอุตตรา คำเดียวกัน
จะว่าปัญญาอุตตราก็ได้ ปัญญุตตราก็ได้ ปัญญุตตราก็ได้,
พหุมจรรยนี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ความรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้เป็น
สิ่งสูงสุด เป็นตัวพหุมจรรยในความหมายหนึ่ง.

วิมุตติสारा : พหุมจรรยนี้มีวิมุตติคือความหลุดพ้นจาก
ความทุกข์ทั้งปวงเป็นแก่นสาร เป็นสาระ เป็นแก่นสาร, ในบรรดา
สิ่งที่เป็นแก่นเป็นสารกันแล้ว ไม่มีอะไรจะเป็นแก่นสารยิ่งไปกว่า
สิ่งที่เรียกว่าวิมุตติ วิมุตติ คือความหลุดพ้นจากความทุกข์.

อมโตครธา : พหุมจรรยนี้มีที่หยั่งลงคืออมตะ หรือมีอมตะ
เป็นที่หยั่งลง มีอมตะเป็นที่หยั่งลง มีความลึกซึ่งถึงอมตะ คือความ
ไม่ตาย เอาความไม่ตายเป็นที่หยั่งลง, ฟังดูให้ดี ๆ จะเข้าใจได้หรือ
ไม่ได้ อมโตครธา มีอมตะคือความไม่ตายเป็นที่หยั่งลงไปลึกถึง
พูดคำหยาบคายโสกโศกว่ากันบึ้ง ถึงกันบึ้ง ไม่มีอะไรลึกอีกต่อไป
แล้ว พหุมจรรยนี้หยั่งลงสู่อมตะ.

นิพพานปริโยसानา : พหุมจรรยนี้มีนิพพานเป็นปริโยसान
มีนิพพานเป็นปริโยसान.

นี่ บางคนก็คงจะงงเพราะไม่รู้ว่าอะไร ยังจับต้นสายปลาย
เหตุอะไรไม่ได้ แต่ก็จำเป็นที่อาตมาจะต้องพูดไปตามลำดับ และ
วันนี้ก็เป็นการบรรยายสำหรับหัวข้อที่ ๒ เพราะหัวข้อที่ ๑ ได้พูด
มาแล้ว มาถึงหัวข้อที่ ๒ มนสิการสัมภวา นี้จะพูดให้เข้าใจเนื่อง
กันหน่อย ไม่ขัดแย้งเกินไป.

จักรวาลถูกครอบงำด้วยฉันทะ

มนสิการสัมภวา ต่อจากว่า ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ คือต้องการจะบอกให้ทราบว่า ฉันทะคือความพอใจ เป็นเหตุให้สิ่งต่างๆ เป็นไป. อะไรบ้างที่ไม่เป็นไปตามอำนาจของฉันทะ คือ ความพอใจ? คุณมาที่นี่ทำไม? ก็เพราะมันมีความพอใจในการที่จะมาที่นี่. คุณจะไปที่ไหนต่อไป? ก็เพราะมีความพอใจในการที่จะไปที่นั่น. คุณจะทำอะไร? จะได้อะไร? จะมีอะไร? นี่ก็ล้วนแต่ความพอใจ. ทั้งจักรวาลนี้ โลกนี้ก็โลก ก็โลกๆ ต่อให้โลกเทวดาด้วย พรหมโลกด้วยก็ได้ มันก็มีฉันทะนั้นแหละเป็นมูลเหตุ เกิดความพอใจ มีความพอใจ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว ที่จะไปสู่จุดหมายที่มันพอใจ.

อ้าว, มีอะไรที่นอกไปจากฉันทะ ที่ไม่ถูกครอบคลุมอยู่ด้วย สิ่งที่เราเรียกว่าฉันทะ? ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้หญิงทั้งผู้ชาย ทั้งภรรยา ทั้งบรรพชิต มันก็ล้วนแต่มีความพอใจ : พอใจอย่างเด็กอมมือ ก็คือพอใจ, พอใจอย่างเด็กโตแล้ว, พอใจอย่างคนหนุ่มสาว, พอใจอย่างคฤหัสถ์, พอใจอย่างบรรพชิต, พอใจอย่างนักบวช มันก็อยู่ที่พอใจ อยู่ที่พอใจก็เรียกว่าฉันทะ. ขอทำให้ไปค้นหา ตรงไหนบ้างมันเว้นจากฉันทะ ในสากลจักรวาล พื้นที่ที่ไหนสักประมาณเดียว ที่มันเว้นจากฉันทะ? มันไม่มี, มันมีครอบคลุมอยู่ด้วยฉันทะ ฉันทะ ฉันทะ ไม่อย่างนั้นก็อย่างนี้, ไม่อย่างนี้ก็อย่างโน้น แล้วแต่ มันจะมีฉันทะกันในอะไร มีความพอใจกันในอะไร นี่ฉันทมูลกา.

รู้จักสิ่งที่มันครอบคลุมสิ่งทั้งปวงเสียให้ถูกต้อง ว่ามันคือสิ่งที่เรียกว่าฉันทะ ความพอใจ. สุนัขตัวนี้ก็พอใจ มีฉันทะ, คนก็พอใจ มีฉันทะ, แม้แต่ต้นไม้ต้นไม้นี้ มันก็มีความพอใจ. บางคนอาจจะหาว่าพูดผิดๆ พูดโง่ๆ ว่าต้นไม้ก็มีความพอใจ ต้นไม้นี้แหละเมื่อได้รับการแวดล้อมเกี่ยวข้องกับดีแล้ว มันก็มีความพอใจ คือมีความเจริญงอกงามอยู่ด้วยความพอใจ, ต้นไม้ก็ยังเป็นทั้งชนิดตัวผู้และตัวเมีย มีความพอใจตามรูปแบบของต้นไม้. นี่ มันเป็นความพอใจ ครอบงำในชีวิตทุกชีวิต ใช้คำว่า ชีวิตทุกชีวิตยังไม่พอ, เอ้า จะต่อให้ว่าแม้ไม่มีชีวิต มันก็มีลักษณะแห่งความพอใจ ตามแบบของสิ่งที่ไม่มีชีวิต. นี่ เอาเป็นว่า มันทุกชีวิต แล้วมันก็มีความพอใจ เมื่อพอใจแล้วมันจะเป็นอย่างไร? มันก็เคลื่อนไหว เคลื่อนไหวไปทุกอย่าง ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทุกเวลา ทุกสถานที่ ด้วยความพอใจ ด้วยความพอใจ.

ความพอใจนี้มันกว้างขวางเท่าไร? มันก็กว้างขวางเท่ากับสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาล จักรวาลมีเท่าไร ความพอใจมันก็มีกว้างขวางไปตลอดทั้งจักรวาล ไม่มีที่ว่างเว้น ตรงไหนที่มันไม่ประกอบอยู่ด้วยฉันทะ. มารู้อะไรกันเสียทีซิ มันจะได้ฉลาดกันบ้างว่า อะไรๆ มันถูกปกคลุม ถูกครอบงำอยู่ด้วยความพอใจ.

เป็นคำประหลาด เป็นไทยๆ ก็ว่า พอใจ เป็นบาลีก็เรียกว่า ฉันทะ แล้วก็ไปอ่านเอาเอง ไปคิดใคร่ครวญเอาเอง ว่ามันคืออะไร? มันพอใจที่จะได้, พอใจที่จะกิน, พอใจที่จะมีไว้, พอใจที่จะ

สมาคมติดต่อ, แล้วถ้ามันโง่หนักขึ้น โง่มากขึ้น มันก็พอใจที่จะตาย. มันยังมีคนที่อยากจะตาย ถ้าความพอใจมันหลงทางขึ้นมา หรือว่ามันเป็นวิปริตมิจฉาทิฎฐิขึ้นมา มันก็พอใจแม้แต่ว่าจะตาย เพราะมันเข้าใจความหมายของคำว่าตายนั่นผิด มันจึงพอใจผิดๆ มันก็มีความพอใจ.

ทุกชีวิตพอใจไปนิพพาน

อยากจะถามว่า พอใจจะไปไหนกัน? อยากจะขอตอบว่า คนโง่ไม่รู้จักว่าจะไปที่ไหน ถ้าอนุญาตให้พูดคำหยาบก็พูดว่า ไอ้ชาติโง่ทั้งหลาย มันไม่รู้จักว่ามันจะพอใจไปที่ไหน, มันไม่รู้ว่าพอใจไปที่ไหน ไม่รู้ว่าจะพอใจไปที่ไหน ไม่รู้ว่าควรจะไปอยู่ที่ไหน ไอ้ชาติโง่ทั้งหลายมันไม่รู้จัก. นี้ ถ้าจะพูดเอาจริงๆ เอาตรงๆ ตามที่ว่าเป็นความจริงสูงสุดแล้ว มันพอใจที่จะไปนิพพาน. เอ้า คำนึงคำนึง แย้งก็แย้ง ถ้าไม่เห็นด้วยด่าก็ได้ มันพอใจที่จะไปนิพพาน เพราะว่าทุกอย่างๆ ทุกอย่างๆ ทุกอย่างมันพอใจที่จะหมดปัญหา หมดปัญหาคือมันหมดความทุกข์ ทุกอย่างๆ ทุกๆ ประमाणที่มีชีวิตนี้ มันพอใจที่จะหมดปัญหา มันพอใจที่จะไปพระนิพพาน.

นี่ คนโง่รู้จักไหม พอใจที่จะไปพระนิพพาน, แล้วเคยพอใจที่จะไปพระนิพพานกันหรือเปล่า? มีคนอยู่เป็นล้านๆๆๆคน มันพอใจที่จะไปพระนิพพานกันหรือเปล่า? นี่ก็หมายความว่า มันไม่

รู้จักที่ควรจะพอใจ หรือความพอใจที่แท้จริงต้องพอใจที่จะไปสู่พระนิพพาน คือความหมดปัญหา หรือความดับทุกข์. คนโง่เหล่านี้สู้ปลา ก็ไม่ได้ ปลาแต่ละตัวๆ ดิ้นลงน้ำทั้งนั้นแหละ, ปลาแต่ละตัวๆ ถูกจับโยนขึ้นมาบนบก ก็จะต้องดิ้นลงไปสู่น้ำทั้งนั้นแหละ; มันเด็ดขาด มันเฉียบขาด มันแน่นอนอย่างนี้. มันพอใจที่จะนิพพาน ก็คือมันพอใจที่จะหมดทุกข์ พอใจที่จะสิ้นทุกข์ สิ้นสุดแห่งปัญหา, ถ้ามันยังมีปัญหา มีความทุกข์อยู่ มันก็พอใจที่จะหมดปัญหา.

มันจะต้องมีการกระทำชนิดตามความพอใจ ของสิ่งที่มีความพอใจ ถ้าว่าเป็นธรรมะสูงสุด ก็พอใจที่จะไปนิพพาน; โดยอาการตามปกติแล้ว ก็พอใจที่จะไปด้วยสติ ด้วยสัมปชัญญะ ด้วยสติปัญญา มันพอใจที่จะไปอยู่กับสติปัญญา. คนไม่รู้ ก็ไม่รู้ว่าพอใจไปอยู่กับอะไร ถ้ารู้ก็พอใจที่จะไปอยู่กับสติปัญญา คือสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งสติ เมื่อมีสติแล้วก็ปลอดภัย พอใจที่จะไปอยู่กับสติปัญญา คือความปลอดภัย.

แต่เดี๋ยวนี้มันมีอะไรที่เรียกว่า เป็นไปตามบุญตามกรรม ตามที่มันจะเป็นของมันไปเอง มันมีสิ่งที่เรียกว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ แต่ละคนๆ ก็มีผัสสะของตน แล้วก็มีความรู้สึกไปตามอำนาจแห่งผัสสะ, นี่มันจึงเป็นไปไม่ได้ที่จะคงความพอใจที่ถูกต้อง มันเป็นเหยื่อแห่งผัสสะ เพราะว่าผัสสะมันกระทบอยู่เรื่อย.

ใครคนไหน คนไหน ที่ไม่ถูกระทบอยู่ด้วยผัสสะอย่างใดอย่างหนึ่ง ผัสสะอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ถูกระทบอยู่? เมื่อมันถูกระทบกระเทือนอยู่ด้วยผัสสะ ความพอใจนั้นมันก็เปลี่ยนแปลง เป็นเหมือนกับว่าผัสสะแทรกแซง ความพอใจมันก็ถูกแทรกแซง; อาการอย่างนี้เป็นไปไม่ขาดตอน มันก็สูญเสียพรหมจรรย์ คือ ความประพฤตินั้นประเสริฐและถูกต้อง. เราต้องการจะให้มี ความถูกต้อง ก็ต้องการจัดการเอาเอง ให้มันมีความถูกต้อง ให้มันมีความพอใจแต่ในทางที่ถูกต้อง แล้วก็ได้รับผลแห่งความพอใจ อยู่ด้วยโยนิโสมนสิการ.

โยนิโสมนสิการ

มนสิการนี้ เป็นพรหมจรรย์ข้อที่ ๒ ที่เรียกว่ามนสิการ ถ้าอยากรู้บาสิบังนิตหน้อยก็ มนสิแปลว่าในใจ, การะ แปลว่ากระทำ กระทำอยู่ในใจ, มนสิการแปลว่า การกระทำไว้ในใจ การกระทำอยู่ในใจ มนสิการ. แล้วพรหมจรรย์นั้นมันก็คือการกระทำมนสิการ มนสิการ ทำไว้ในใจ เราต้องการสิ่งใด เราก็มีการกระทำไว้ในใจด้วยสิ่งนั้น และทำด้วยความพอใจ ด้วยความพอใจ, คนจะปฏิบัติธรรม ก็มีความพอใจในธรรม มนสิการ ทำในใจอยู่ด้วยความพอใจ พอใจในธรรม.

คำที่เกี่ยวข้องกัน มันมีคำว่า โยนิโสมนสิการ, คำว่ามนสิการ แปลว่าทำไว้ในใจ มีคำประกอบเข้ามาใช้คู่กันตลอดเวลาว่า

โยนิโสมนสิการ. โยนิโส เขาแปลกันตามธรรมดาสามัญว่า โดย
 แยกคาย ทำไว้ในใจโดยแยกคาย แต่ความจริงมันมากกว่านั้น คำ
 ว่าโยนิโสไม่ได้แปลว่าโดยแยกคายหรอก คำว่าโยนิโสแปลว่าโดย
 เหตุ มาจากคำว่าโยนิ คืออวัยวะเพศหญิง โยนิ อวัยวะเพศหญิง,
 เพศหญิงมีความหมายเท่ากับเหตุ เป็นมูลเหตุให้เกิดบุตร เกิดอะไร
 ออกมา, มนสิการโดยโยนิ ก็คือโดยเหตุ โดยเหตุ เอาความหมาย
 แต่เพียงว่าโดยเหตุ.

โยนิโสมนสิการ ทำไว้ในใจโดยเหตุ ว่าอะไร เป็นเหตุที่จะให้
 เกิดอะไรขึ้นมา ให้ถูกต้องตามเหตุที่ควรจะได้เกิด แล้วก็จะได้ตรง
 กับความประสงค์ นี้ มีโยนิโสมนสิการ. แล้วก็ต้องกระทำกันอย่าง
 ติดต่อกัน เป็นพหุสิกขา ทำซ้ำๆ ซากๆ ไม่มีหยุด ไม่มีขาดตอน ทำ
 มนสิการโดยเหตุ, ถ้าเป็นคนจริงก็ทำมนสิการโดยเหตุ จับเหตุให้
 ได้ ควบคุมเหตุให้ได้ ให้เป็นไปแต่ในความถูกต้องโดยทุก ๆ
 ประการ.

นี่ โยนิโส โดยเหตุ จะแปลว่าโดยแยกคายก็ตามใจ แต่ว่า
 ตัวแท้ๆ ตัวหนังสือแท้ๆ มันแปลว่าโดยเหตุ แล้วมันก็เป็นคำที่
 ค่อนข้างโสภโณกหยาบคาย ว่าโดยโยนิ ซึ่งแปลว่า อวัยวะเพศของ
 สตรี ทำไว้ในใจโดยเหตุ โดยเห็นว่าสิ่งนี้เป็นเหตุที่ให้บุตรเกิดหลาน
 เกิดอะไรต่อ ๆ ไป.

แช่อิมพรหมจรรย์

เดี๋ยวนี้เรามีความพอใจ ชนิดที่ว่ามันมีอะไรกระทำไว้ในใจอยู่ โดยอัตโนมัติ ถ้ามันมีความรู้สิ่งใด มันก็ทำสิ่งนั้นไว้ในใจโดยอัตโนมัติ ก็เลื่อนไปสู่ลำดับที่สูงๆ สูงขึ้นไป. เอาอย่างปลา ถ้ามันจะดิ้นรนไปไหน ก็ดิ้นรนไปลงน้ำทั้งนั้นแหละ มันไม่ดิ้นรนขึ้นไปบนบก คือพระนิพพานเป็นที่หมาย เป็นจุดมุ่งหมายแห่งความพอใจ ฉันทะ คือความพอใจ มีพระนิพพานเป็นจุดหมาย มีพระนิพพานเป็นจุดหมาย.

ถ้าเราเก่งจริง เราก็ทำมณสิการอยู่แต่พระนิพพานก็ได้ ให้มีความพอใจซึมซาบอยู่ในใจเป็นพระนิพพานทุกขุมชน คนก็คงจะว่าบ้าแล้ว พุดเพื่อเจ้อ. มีความซึมซาบพอใจอยู่ในใจในพระนิพพานทุกขุมชน เคยไหม? เอ้า เปรียบเทียบดู พพอใจในกามารมณ์ ในกามารมณ์ชั้นสูงสุด เมื่อมันมีความรู้สึกพอใจขึ้นมาอย่างนั้นแล้ว มันพอใจกันทุกขุมชนไหม? โอ้เรื่องบ้าๆ บอๆ เรื่องพอใจในกามแท้ๆ มันก็ยังพอใจกันได้ทุกขุมชน แล้วใครพอใจในพระนิพพานอย่างนั้นได้บ้าง พพอใจในความดับทุกข์ ความไม่มีปัญหาทุกขุมชนทุกขุมชน.

เดี๋ยวนี้ อาดมาก็มีความต้องการว่า จะให้มันพอใจ ทำในใจในพระนิพพานอยู่ตลอดเวลา แล้วก็ใช้คำที่คนเข้าใจกันได้ ได้ง่ายๆ โดยทันทีก็ได้ว่า แช่อิมพรหมจรรย์กันเสียที แช่อิม

พรหมจรรย์. คำว่าแช่อิ่มนี้ ใครเข้าใจไม่ได้บ้าง? แช่อิ่มก็เอาน้ำตาลมา ทำให้อิ่มตัวด้วยน้ำตาล. แช่อิ่มพรหมจรรย์ พรหมจรรย์คือความประพฤติที่เป็นประโยชน์แก่การดับทุกข์ โดยประการทั้งปวง ถ้าแช่อิ่มพรหมจรรย์ก็หมายความว่า ต้องมีการประพฤติที่ถูกต้องอยู่ตลอดเวลาทุกขุมชน ทุกขุมชน; ถ้าใครเอาอะไรแช่อิ่มเข้าไปในน้ำตาล มันซึมซาบเข้าไปทุกขุมชนหรือเปล่า? นี่ ขอให้มุ่งหมายกันอย่างนี้เลยก็แล้วกันว่า มันจะต้องมีความซึมซาบถึงที่สุดอยู่ทุกขุมชน แช่อิ่มพรหมจรรย์ได้ด้วยลักษณะอย่างนี้ ทำในใจ ทำในใจโดยแยบคายอยู่ด้วยความถูกต้องตลอดเวลา ทุกๆ ปริมาณ ทุกๆ ขุมชน, นี้เรียกว่าแช่อิ่มพรหมจรรย์.

เดี๋ยวนี้เราก็ได้พูดมาแล้วนะว่า พรหมจรรย์นี่คือสิ่งที่จะเอาเป็นที่พึ่งเพื่อพระนิพพาน จับตัวมาแช่อิ่มได้อย่างไร? มันก็ด้วยมนสิการ มนสิการ มนสิการที่พูดมาแล้วเป็นข้อที่ ๒ นะ. มนสิการทำอยู่ในใจ ทำอยู่ในใจ ไม่ให้มันออกไปทางไหนได้, ให้มันทำอยู่แต่ในใจ เป็นมนสิการ ก็สามารภที่จะมีพรหมจรรย์อยู่ทุกขุมชน ทุกกาล ทุกเวลา ทุกสถานที่ กระทั่งว่าทุกๆ ปริมาณ. คนที่เคยแช่อิ่มอะไรมาแล้วก็คิดดูเอาเอง พยายามที่จะสังเกตดูเอาเอง ว่า เราจะแช่อิ่มพรหมจรรย์ คือการประพฤติอันถูกต้อง อันดับทุกข์ไว้ได้อย่างไร?

มีฉันทะให้ถูกต้อง

นี่ มันก็ต้องขอพูดถึงคำว่า ฉันทะ ฉันทะคือความพอใจอีกนั่นเอง พอใจอย่างทีกล่าวนมาแล้ว พอใจโดยมีพระนิพพานเป็นจุดหมาย. ข้อนี้อยากจะขอให้เข้าใจด้วยความหมายธรรมดาๆ โดยสัญชาตญาณ โดยสัญชาตญาณของคนทุกคน ไม่ต้องการความทุกข์ ต้องการจะไม่มี ความทุกข์ คือสบาย สะดวกสบาย มันก็พอใจ พอใจในความสะดวกสบายอยู่ตลอดเวลา เป็นความพอใจหรือต้องการที่จะเป็นอย่างนั้นอยู่ทุกชุมชน ทุกชุมชน ให้น้อมฉันทะไปสู่พระนิพพาน เป็นความพอใจอยู่ได้ทุกชุมชน.

ขอยกตัวอย่างปลา ปลา ปลาทั้งหลายมันมุ่งที่จะไปหาน้ำใหม่ ต้องการจะหาน้ำใหม่ สัญชาติของปลาที่ต้องการน้ำใหม่ แล้วก็ด้วยความต้องการอย่างรุนแรง. คนบางที่จะไม่มีฉันทะมากถึงอย่างนั้นหรอก, ไอ้คนๆ มนุษย์คนๆ นี้ มันไม่มีความพอใจหรือฉันทะมากถึงอย่างนั้น สู้ปลาก็ไม่ได้. ปลา มันมีฉันทะมุ่งที่จะหาน้ำใหม่ ดิ้นขึ้นไป ดิ้นขึ้นไป จนกลายเป็นอยู่บนบก เพราะมันมีฉันทะที่จะไปหาของใหม่ หาน้ำใหม่; นั่นก็เพราะอำนาจแห่งฉันทะ ฉันทะจะไปตายคาแห่งอยู่ ฉันทะอะไรมากอย่างนั้น ฉันทะอะไรบ้างอย่างนั้น.

แต่ว่าเดี๋ยวนี้เราต้องการให้มีฉันทะกันถึงขนาดนั้น ให้มีฉันทะที่จะบรรลุนิพพาน ที่จะดับทุกข์สิ้นเชิงกัน ในความหมาย

อย่างนั้น ให้อยู่ในฐานะที่ต้องการมนสิการอันสูงสุด ขอย้ำถึงว่า มนสิการ มนสิการ กระทำไว้ในใจ โยนิโส โดยแยกคาย มนสิการ จะเป็นน้ำเป็นต้วน้ำ เป็นน้ำให้ปลาตื่นขึ้นไปได้ ให้ปลาไปต่อไปได้ จนถึงที่สุด. มนสิการสูงสุด มนสิการสูงสุด ระมัดระวังให้ดี จะต้องประกอบอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ จึงจะมีฉันทะที่ถูกต้อง มิฉะนั้นมันก็จะผิดหวังผิดคาด กลายเป็นผลร้าย กลายเป็นปลา ติดแหง ผลุนผลันกันไม่ได้.

ตอนนี้ผลุนผลันกันไม่ได้ ต้องกระทำอย่างแยกคาย, โยนิโส อย่างแยกคาย มนสิการกระทำในใจอย่างแยกคาย กระทำไว้ในใจ อย่างแยกคาย ไม่มีอาการแห่งความผลุนผลัน ถ้ามีอาการแห่ง ความผลุนผลัน มันจะไปติดแหง คาแห่งอยู่บนดอนบนดิน ให้นัก กามันกินไปเสียอีก; ปลา มันจะโง่งอย่างนี้ไม่ได้ มันจะต้องมีความ ฉลาด หรือมีสติสัมปชัญญะ.

ปลาในมหาสมุทรทั้งหลายมากมาย มันก็มีฉันทะอยู่ใน มหาสมุทร ซึ่งเต็มไปด้วยผัสสะและเวทนา, อะไร ๆ มันก็มาอยู่ที่ ผัสสะ เพราะมันมีการกระทบโดยอัตโนมัติ แล้วมันมีเวทนา มีความรู้สึกขึ้นมา ตามเรื่องของผัสสะและเวทนา มันก็เท่ากับอยู่ใน โลกของผัสสะและเวทนา. มันต้องทำสิ่งนี้แหละเป็นสิ่งที่มิไว้ในใจ กระทำอยู่ในใจ กระทำอยู่ในใจ ให้สำเร็จประโยชน์ของการกระทำ ไว้ในใจ.

มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์

เราจะเรียกว่ามหาสมุทรแห่งอะไร? ก็มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์, ฟังถูกหรือไม่ถูกก็ตามใจ ขอให้ฟังเอาเองว่ามหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์. พรหมจรรย์คือความประพฤติอันประเสริฐ สำหรับดับทุกข์ได้ เราจะต้องทำให้พรหมจรรย์นี้เหมือนมหาสมุทร ปลาทุกตัวอยู่ในมหาสมุทร แล้วก็พอใจอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์.

ช่วยจำคำว่า มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์ ไว้ให้ดี เพราะมันกว้างขวางนัก พรหมจรรย์นี้กว้างขวางนัก, ผลของพรหมจรรย์คือพระนิพพาน ก็กว้างขวางนัก ไม่มีอะไรจะกว้างขวางเท่า ก็เลยขอใช้คำว่า มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งจะต้องประพฤติกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของการกระทำ ซึ่งเต็มไปด้วยผัสสะ เต็มไปด้วยเวทนา ให้มีการกระทำทางผัสสะทางเวทนาถูกต้อง. มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์อันกว้างขวาง ถ้าทำผิดวิธี มันก็ไปติดแห่งอยู่บนดินบนดอน ให้กาให้สุนัขมันกิน มันติดแห่งได้ทั้งกว้างขวางนะ. พรหมจรรย์จะกว้างขวางเท่าไร พระนิพพาน ผลแห่งพรหมจรรย์จะกว้างขวางสักเท่าไร มันก็ติดแห่งได้ทั้งที่มีความกว้างขวาง มีความลึกซึ่งถึงที่สุด ลึกซึ่งถึงที่สุดก็ติดแห่งได้.

นี่ ขอให้ระมัดระวังและสังวร ให้มองเห็นตามที่เป็นจริง เป็น *สันทิฏฐิโก* ว่าชีวิตของเรา ชีวิตของเรา นี่คืออะไร? ชีวิตของเรา

มันมีพรหมจรรย์อยู่ที่ตรงไหน? ตัวชีวิตนี้มันเป็นตัวพรหมจรรย์อยู่ที่ตรงไหน? หากมันให้พบ แล้วก็จะต้องมีชีวิตเป็นพรหมจรรย์ ชุ่มชื้นอยู่ในน้ำอันเยือกเย็น คือพระนิพพาน, จะต้องชวนชวายกันจนให้มีการบรรลุหรือมีพรหมจรรย์นั้นแหละ มีการบรรลุพรหมจรรย์ก็คือมีพรหมจรรย์ แล้วผลของพรหมจรรย์ก็คือพระนิพพาน มีความเยือกเย็น ไม่มีความทุกข์ พระนิพพานโดยสังเขป โดยย่อก็คือว่า ความถูกต้องจนหมดสิ้นแห่งปัญหา.

พรหมจรรย์ผลแห่งพรหมจรรย์ ความถูกต้องแห่งพรหมจรรย์ มันก็เป็นความถูกต้องสูงสุด ไม่มีปัญหา เป็นความถูกต้อง ๆ ๆ ถูกต้องด้วยการประพฤติพรหมจรรย์. ถ้าไม่เป็นพรหมจรรย์มันไม่ถูกต้อง ต่อเมื่อเป็นพรหมจรรย์ มันจึงจะเป็นถูกต้อง; เมื่อมันไม่ถูกต้องมันก็ไม่ได้ผลของพรหมจรรย์ มันก็เหมือนกับปลาติดแหอยู่ ทั้งในมหาสมุทรอันลึกซึ่งไม่มีขอบเขต มันก็ต้องติดแหตาย เป็นเหยื่อแก่แรงกาอยู่ที่นั่น. ขอให้มมีพรหมจรรย์อันลึกซึ่งพรหมจรรย์แห่งความถูกต้อง พรหมจรรย์แห่งความถูกต้อง ซึ่งเป็นความหมายของพระนิพพาน.

ฉันทะ ความพอใจ พอใจในความถูกต้อง มองเห็นความถูกต้อง รู้จักความถูกต้อง เข้าใจในความถูกต้อง, แล้วก็มาตรวจสอบฉันทะของตนเอง ความพอใจของตนเอง ว่ามันเป็นฉันทะที่ถูกต้องหรือไม่ เมื่อมีฉันทะถูกต้อง ก็จะประสพความพอใจไปตามลำดับ. ฉะนั้นจงมีฉันทะในการที่จะเลือกฉันทะ ฉันทะในการที่จะเลือก

ฉันทะให้มันถูกต้อง, มีฉันทะในการที่จะมีฉันทะให้ถูกต้อง ฉันทะในการที่จะมีฉันทะให้ถูกต้อง มีฉันทะให้ถูกต้อง; มีฉันทะให้ถูกต้อง ให้สมกับที่ว่าพรหมจรรย์นี้มันมีฉันทะเป็นมูลเหตุ กว้างขวางอย่างมหาสมุทร. หรือยิ่งกว่ามหาสมุทร คือมันทั้งหมดทั้งสิ้น ให้ทั้งหมดทั้งสิ้นมันเป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง.

ถูกต้องแล้วไม่มีความตาย

ขอโอกาสพูดคำนี้กันอีก และจะต้องพูดกันตลอดเวลาว่า ความถูกต้อง ความถูกต้องเป็นผลแห่งพรหมจรรย์, ความถูกต้องมันเป็นผลแห่งพรหมจรรย์ ก็คือพระนิพพาน คือความไม่ตาย ถ้าไม่ถูกต้อง มันคือความตาย. ถ้ามีการประพฤติพรหมจรรย์จริง มันก็มีความถูกต้อง เพราะว่าพรหมจรรย์มันมีการประพฤติอย่าง โยนิโส โยนิโสมนสิการ กระทำไว้ในใจโดยโยนิโส โดยแยบคาย แล้วมันก็ถูกต้อง, เมื่อมีความถูกต้องมันก็ได้ผลเป็นความไม่ตาย เรียกว่าเป็นที่น่าพอใจ. พอนึกเห็นพอใจเข้า พอนึกเห็นพอใจเข้า มันก็มีความพอใจ มีความพอใจในที่จะได้ผล เรียกว่ามีพระนิพพาน.

ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นต้นเหตุ คือพอใจๆ พอใจที่จะดับทุกข์สิ้นเชิง. ฉันทะ, ฉันทะในอะไร? ขอให้มองเห็น ฉันทะในพระนิพพาน ในความถูกต้อง ในความไม่มีความทุกข์ เพราะว่าพรหมจรรย์เป็นเรื่องของความถูกต้อง แล้วมันก็ไม่มีความทุกข์.

คนเป็นอันมากไม่มีความรู้เรื่องว่า ถูกต้อง ถูกต้องนั้นคืออะไร? เพราะมันบ้าอารมณ์ทางระบบประสาท มันมีความบ้า ความหลงไหล ความพอใจในอารมณ์ของระบบประสาท ที่เรียกว่า กาม กามคุณ หรือที่ฝรั่ง ชิกมันด์ ฟรอยด์ เขาเรียกว่า เซ็กซ์, เซ็กซ์คือความเอ็ดร่อยทางระบบประสาท. ไปฉันทะกันเสียที่นั่น ไปฉันทะกันอยู่เสียที่นั่น ยุวชนทั้งหลายไม่มีความรู้อันถูกต้อง ก็มีแต่ฉันทะที่พอใจในความเอ็ดร่อยของระบบประสาท มันก็ได้ค้ำแห่งอยู่บนมหาสมุทรอันลึกซึ่ง ติดตัน ติดแห่งอยู่บนมหาสมุทรอันลึกซึ่ง.

คำนี้ขอให้สนใจกันเป็นพิเศษสักหน่อยว่า เอ็ดร่อยทางระบบประสาท เป็นอุปสรรค เป็นตัวตันเหตุที่จะให้ไม่ประสบผลสำเร็จ มีความพอใจแต่ในความรู้สึกเอ็ดร่อยทางระบบประสาท คือทางกาม หรือทางเซ็กซ์ มีฉันทะแต่ในเรื่องนี้.

เปรียบเทียบกันดูอีกว่า ทุกคน ๆ ทุกชีวิตมีฉันทะ และทุกคนทุกชีวิตมีฉันทะในอะไร? มันมีฉันทะแต่ความเอ็ดร่อยในความรู้สึกทางระบบประสาท ที่เรียกว่าเซ็กซ์ ได้ความเอ็ดร่อยมาแล้วก็รู้สึกพอใจ มันก็มาติดตันกันอยู่ที่นี่, ความพอใจมันก็ถูกลากมารวมกันอยู่ที่นี่ เป็นความพอใจทางกามหรือทางเซ็กซ์. แล้วดูซิมันน่าสงสารก็มากน้อย? แล้วฉันทะกันไปทำไม? ฉันทะกันไปทำอะไร? ฉันทะนำไปสู่ความเป็นทุกข์ ความเต็มไปด้วยปัญหา หรือความไม่ถูกต้อง หรือในที่สุดก็เรียกว่าความตาย.

ถ้ามันมีความถูกต้อง มีความถูกต้อง แล้วมันไม่ตาย, นี้ ขอให้ท่านทั้งหลายยอมเสียเวลากับอาตมา พิจารณากันถึงข้อนี้อยู่เรื่อยๆ ไปเรื่อยๆ ไป จะนานเท่าไร จะช้านานสักเท่าไรก็ได้ ว่า ความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้อง เป็นสิ่งสูงสุด สูงสุด ประเสริฐสุด ไม่มีอะไรยิ่งกว่า. สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดในสากลโลกนั้นแค่ทางอื่น ถ้ามาเทียบกับความถูกต้อง ความถูกต้องมัน สูงสุด ประเสริฐสูงสุดจริงๆ เป็นความถูกต้อง.

เข้าใจได้ มองเห็นได้ ตรงที่ว่ามันมีผลเป็นความไม่ตาย. ถ้ามันถูกต้องแล้วมันจะตายได้อย่างไร? ถ้ามันถูกต้องเสียแล้ว มันไม่เจ็บไม่ป่วยนี่ ถ้าไม่ถูกต้องแล้ว แม้แต่ตตมันก็เหม็นอุ๊ไปเลย ถ้ามันไม่ถูกต้อง; แต่ถ้ามันมีความถูกต้องเสียแล้ว มันไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย. เมื่อมันไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย แล้วมันจะตายได้อย่างไร? มันถูกต้องแล้วมันก็เป็นความหาย หายเจ็บ หายไข้ หายโรคหายภัยไปเสียทั้งหมด แล้วมันจะตายได้อย่างไร? มันก็เป็นความไม่ตายนิรันดร เป็นอมตะ เป็นพระนิพพาน เป็นความว่างไปจากตัวตน ไม่มีความตายเจือปนอยู่ในสิ่งนั้น นี้เรียกว่าความไม่ตาย.

ฉันทะในข้อนี้กันหรือเปล่า, มีฉันทะในความไม่ตาย หรือความถูกต้องกันหรือเปล่า? นี้ เพราะไม่รู้ เพราะมันไม่รู้ แล้วจะไปโทษใครให้เสียเวลา, มันไม่รู้ มันไม่รู้จะมีฉันทะในอะไร ไม่รู้ว่าจะมีฉันทะในอะไร, แล้วมันไม่รู้ว่าจะทำมนสิการในอะไร เพราะมันไม่รู้ว่าจะมีฉันทะในอะไร มันก็เลยไม่รู้ว่าจะทำมนสิการนั้นใน

อะไร. ถ้ามันรู้ หรือมันมองเห็นว่ามีฉันทะในอะไร มันก็ทำมนสิการ
ถูกต้อง มนสิการถูกต้อง มนสิการในพรหมจรรย์อันถูกต้อง จน
กว่าจะบรรลุถึงพระนิพพานตามความปรารถนา.

นี่ขอให้เห็นสิ่งสูงสุด ประเสริฐสุด คือความถูกต้อง ความ
ถูกต้องนั้นไม่มีอะไร มีแต่พระนิพพาน. ถ้ายังไม่มีความถูกต้องอยู่
เพียงไร มันนิพพานไม่ได้ ถ้ามันนิพพานได้มันต้องมีแต่ความ
ถูกต้อง มันต้องมีแต่ความถูกต้อง เพราะความไม่ถูกต้องมันมี
ความตาย เมื่อมันมีแต่ความถูกต้อง มันก็มีความไม่ตาย. นี่ โดย
จิตใจไม่ตาย โดยร่างกายจะตายก็ช่างหัวมัน ร่างกายมันจะตายก็
ช่างหัวมัน, โดยจิตใจ โดยสติปัญญาอันสูงสุดนั้น ไม่ตาย เพราะ
ว่ามันไม่มีอะไรตาย เพราะมันเป็นความถูกต้อง.

ฉะนั้นจัดจิตทุกชนิด สติปัญญาทุกชนิดเสีย ให้มันเป็น
ความถูกต้องเสียให้หมด แล้วมันตายไม่ได้ มันเป็นความว่าง
หรือเป็นสุญญตานิรันดร ตายไม่ได้ ตายไม่ได้ เป็นนิรันดร เป็น
พระนิพพาน เรียกว่า ความไม่ตายนิรันดร ไม่ตายอย่างนิรันดร, นี่
มันเป็นพระนิพพาน.

นี่ ขอให้มองเห็น ให้เข้าใจประจักษ์ชัดถึงความถูกต้อง ความ
ถูกต้องของการประพฤติพรหมจรรย์ แล้วจะได้มีฉันทะในสิ่งนั้น
ซึ่งจะนำไปสู่สิ่งที่ประเสริฐสุดได้โดยง่าย. ขอให้มันมีฉันทะในสิ่งนั้น
ฉันทะในความไม่ตายอันเป็นนิรันดร แล้วอยู่ที่นี้ก็จะเต็มไปด้วย

ความอึด คือความไม่ขาดแคลน, ความไม่หิว, ความไม่กระหาย, ความไม่เป็นทุกข์, ความไม่มีปัญหา.

นี่ เดียวนี้มันมีแต่ความเป็นปัญหา ปัญหามาจากความไม่รู้ ไม่รู้จักคำตอบ ไม่รู้จักการแก้ปัญหานี้มันคือปัญหา. มันก็มีแต่จิตชนิดที่ตาย จิตของคนที่ไม่รู้จักปัญหาเหล่านี้ มันก็ตาย ตาย ตาย ตาย อยู่ทุกขณะจิต สมน้ำหน้ำมัน, พูดคำหยาบอีกแล้ว เห็นใหม่ ว่าสมน้ำหน้ำมัน. ใ้อัจฉที่มันไม่มีความรู้ ที่ไม่มีฉันทะ พอใจในพระนิพพานนะ สมน้ำหน้ำมัน มันมีแต่ความตาย มีแต่ความตาย ตาย ๆ อยู่ที่นี้ ตายทั้งทางร่างกายและตายโดยจิตใจด้วย ไม่ได้ประสบผล คือความไม่ตายนิรันดร คือความถูกต้อง.

เอาละ อยากจะสรุปให้เหลือสั้นแต่คำพูดเพียงคำเดียวว่า ความถูกต้อง ความถูกต้องเป็นสิ่งสูงสุด ความถูกต้องคือความไม่ตาย ความถูกต้องคือพระนิพพาน ด้วยเหตุผลง่าย ๆ อย่างเด็ก ๆ ก็พูดได้ว่า ถ้ามันถูกต้องเสียหมดแล้ว มันจะตายได้อย่างไร, เจ็บไข้ได้ป่วย รักษาถูกต้อง แก้ไขถูกต้อง เยียวยาถูกต้องเสียหมดแล้ว มันจะตายได้อย่างไร ทางร่างกายก็ยังไม่ตาย ถ้ามันแก้ไขถูกต้อง. แต่เดี๋ยวนี้ทางร่างกายมันทำอย่างนั้นไม่ได้ มันทำได้แต่ทางจิต ทางจิตใจ ทางจิตและทางสติปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดของจิตใจ เมื่อสติปัญญามันถูกต้องแล้วมันก็ไม่ตาย มันก็มีความไม่ตายของจิต พูดอย่างนี้ยังไม่รู้อีก ก็คงจะเหลือวิสัยแล้ว.

ความถูกต้องของจิต ของสติปัญญา ไม่มีความตาย ไม่
 ประสบกันกับความตาย ไม่รู้จักความตาย. ของใจได้มีจิตชนิดนี้
 จิตชนิดนี้ จิตที่ถูกต้องชนิดนี้ ที่อาศัยอยู่กับความถูกต้องชนิดนี้
 แล้วก็ไม่ได้ตาย ไม่ได้ตาย ไม่ได้ตาย ไม่ได้ตายเป็นนิรันดร, วางไปเป็นนิรันดร
 วางไปเพราะความไม่ตาย เพราะมันไม่มีความตาย. เอาละเป็นอัน
 ว่า ถ้าไม่ตาย ถ้าไม่ตาย ก็เป็นพระนิพพานอยู่ในความไม่ตาย,
 ความไม่ตายก็เป็นพระนิพพาน พระนิพพานก็เป็นความไม่ตาย
 เพราะมีความถูกต้อง.

นี่ ขอให้คิดดูอีกสักชนิดหนึ่งว่า สันทิฏฐิโก สันทิฏฐิโก ความ
 เห็นด้วยตนเอง ความเห็นได้ด้วยตนเอง อะไรเป็นความถูกต้อง?
 อะไรเป็นฉันทะในความถูกต้อง? อะไรจะเป็นความไม่ตาย? ถ้า
 รู้จักฉันทะคือความถูกต้องมาตั้งแต่ต้นอย่างนี้แล้ว มันก็มีมนสิการ
 มีมนสิการอยู่ในใจ เป็นความถูกต้องอยู่ในใจ สูงขึ้นไปเป็นลำดับ
 เป็นพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ที่สูง เลื่อนชั้น เลื่อนชั้น
 ขึ้นไปเป็นความไม่ตาย.

นี่ ทำให้ฉันทะถูกต้อง แล้วทำให้มนสิการถูกต้อง แล้วก็จะมี
 จิตชนิดที่ไม่ตายได้; ใครจะพูดว่าตายได้ก็ช่างหัวมัน แต่เรามี
 จิตชนิดที่ตายไม่ได้ คือมีจิตที่มีความถูกต้อง, มีความถูกต้องใน
 ฉันทะในมนสิการ แล้วกระทำไปอย่างถูกต้อง ตลอดกาลนิรันดร.

นี่เอาตามพูดอะไรมันก็ออกจะตรง ๆ หรือหยาบคายไปบ้าง นี่

ก็ขอให้ภัยด้วย แต่เพื่อจะให้ได้ผลทันเวลาว่า มีฉันทะ ความพอใจอันถูกต้อง แล้วมีมณสิการ มณสิการอันแยบคาย อันถูกต้อง อยู่ในมณสิการนั่นเอง.

เดี๋ยวนี้เราพูดธรรมลีลากันมาได้ ๒ ข้อแล้ว คือข้อว่า ฉันทมูลกา มณสิการสัมภวา มีความพอใจแล้ว ก็มีมณสิการเป็นพื้นฐาน มณสิการเป็นพื้นฐาน มณสิการเป็นเหมือนแผ่นดิน. มณสิการเป็นแผ่นดินที่มีอยู่แต่ความถูกต้อง นั้นแหละจะใช้คำว่า แซ่อ้อมพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ คือความถูกต้อง คือความไม่ตาย; เอาตัวพรหมจรรย์มาแซ่อ้อมกันเสีย ให้มันอ้อมอยู่ด้วยความไม่ตาย แล้วก็จะได้สิ่งสูงสุด ประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่สุด ไม่มีอะไรเหมือน.

ไอ้ความดีนั้นยังบ้าได้ เมาก็ได้ อย่าไปหลงกับมัน อย่าไปฉันทะพอใจในความบ้าดี เมาก็ หลงดี ให้มีแต่ความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้อง โดยถูกต้อง ไม่ตาย ๆ ไม่ตาย อยู่ทุก ๆ ประการ อยู่ทุก ๆ เวลา ทุกนาที ทุกเวลา, ใช้คำว่าทุกเวลาก็พอแล้ว อย่าทุกนาทีเลย ทุกเวลาเป็นความว่างนิรันดรไปก็แล้วกัน.

นี่ คำพูดนี้มีเพียง ๒ คำสั้น ๆ เท่านั้นแหละ ว่า ฉันทมูลกา กับมณสิการสัมภวา. ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูล คือมีความพอใจเป็นมูล เพราะมันไม่มีอะไรที่จะไม่เกิดความรู้สึก ทุกสิ่งมันเกิดความรู้สึก, แล้วก็ไม่มีอะไรที่จะไม่เกิดความพอใจ มันประสบอะไร

มันก็พอใจอยู่ในสิ่งนั้น แม้ผิด ๆ มันก็พอใจได้ แม้ความทุกข์มันก็พอใจได้ นี่เราขอเอาแต่ความพอใจในสิ่งที่ไม่เป็นทุกข์ ครั้นได้ความพอใจนี้แล้ว เอามากระทำไว้ในใจ กระทำไว้ในใจ กระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด เป็นเหมือนกับแผ่นดิน ที่มีแต่การกระทำไว้ในใจที่ถูกต้อง ที่ถูกต้องแล้วก็พอใจ ถูกต้องแล้วก็พอใจ. นี้ก็เรียกว่า มีพระนิพพาน มีพระนิพพานอยู่ในทั้งหมดทั้งสิ้น จะเรียกว่าอยู่ในอะไรก็ตามเถอะ, จะเรียกว่าอยู่ในสันดานหรืออะไรก็สุดแท้ แต่ขอแต่เพียงว่า มีความถูกต้อง มีความถูกต้อง มีความถูกต้องอยู่ในที่ทุกสถาน เป็นกาลนิรันดร ไม่รู้จักเกิด ไม่รู้จักแก่ ไม่รู้จักเจ็บ ไม่รู้จักตาย เพราะว่ามันมีแต่ความถูกต้อง ความถูกต้อง.

นี่ คำบรรยายครั้งที่ ๓ ของอาตมาในที่นี้ ก็คือบรรยายเรื่องการกระทำไว้ในใจ ที่เรียกว่ามณสิการ มณสิการ, มณสิการโดยแยบคาย ก็คือโดยเหตุ โดยเหตุก็สามารถจะขจัดปัญหา ; มีความพอใจเป็นมูลเหตุ แล้วก็มีความถูกต้องอยู่ในตัวการกระทำไว้ในใจ.

เอาละ เหลืออยู่แต่ ๒ คำก็พอ มีความพอใจเป็นมูลเหตุ, แล้วก็มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด เป็นแดนเกิด เป็นที่เกิด เป็นแดนเกิด เป็นที่เกิดอยู่ในจิตใจ นั่นแหละคือมณสิการ มณสิการ. ข้อที่ ๑ เรียกว่า ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, ข้อที่ ๒ เรียกว่า มณสิการสัมภวา มีการกระทำไว้ในใจ มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด เป็นผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นแดนเกิด

แห่งความพอใจ, แล้วก็มีความพอใจเป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง เป็นพระนิพพานโดยจริง โดยสมควร อยู่ตลอดเวลา.

เวลาก็หมด เร็วแรงก็หมด ก็เลยต้องว่า จบ จบกันด้วยความพอใจในความถูกต้อง. ขอให้ทุกคนมีความพอใจ ฉันทะพอใจ ฉันทะ พิจารณาในความถูกต้อง, แล้วให้มีการกระทำปรากฏชัดเจนอยู่ในใจ ชัดเจนอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ กระทำไว้ในใจตลอดเวลา ทุกทิพารাত্রีกาล เทอญ.

ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์

-๔-

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

ผัสสสมุทยา

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

อาตมภาพได้บรรยายธรรมลีลา เรื่อง แผนภูมิแห่งพรหมจรรย์ มาถึงหัวข้อที่ ๓ แล้ว เกรงว่าผู้ที่ยังไม่เคยฟัง จะฟังไม่รู้เรื่อง จึงขอบรรยายทั้งชุดโดยย่อใหม่ ให้เป็นการติดต่อกัน.

บททวน

ธรรมลีลาในที่นี้ หมายถึงธรรมะโบราณๆ วางไว้ติดต่อกัน ถ้าเข้าใจได้ก็สนุกดี เป็นเรื่องของธรรมะ ที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ความประพุดตัวอย่างประเสริฐ ๑๐ หัวข้อนั้น โดยหัวข้อก็คือว่า :

ฉันทมูลกา พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล คือมีความพอใจในตัวพรหมจรรย์นั้นเป็นมูล หรือจะกล่าวให้ชัดไปกว่านั้นก็คือ มันมีความพอใจเป็นเหตุให้กระทำ; จะกระทำอะไรก็ตาม จะกระทำ

ธรรมะก็ตาม กระทำสิ่งที่อยากจะทำ มันต้องมีฉันทะเป็นมูลเหตุ ฉันทะเป็นจุดตั้งต้น เป็นจุดเดิมที่เป็นมูลเหตุ.

ครันมีฉันทะเป็นมูลเหตุแล้ว มันก็มีมนสิการ เป็นตัวการกระทำ คือการกระทำอยู่ในใจถึงสิ่งที่มันมีฉันทะในอะไรนั้นแหละ ก็มีการกระทำไว้ในใจถึงสิ่งนั้น ; ฉะนั้นจึงเรียกว่ามนสิการสัมภวา มีการทำในใจเป็นแดนเกิด ตัวฉันทะเป็นมูลเหตุให้เกิด แล้วมีมนสิการต่อไป ก็เหมือนกับว่า เป็นแดนให้ก้าวเกิดต่อไป.

แล้วก็มีผัสสสมุทथा พรหมจรรย์นี้มันมีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด. พุดโดยสรูปความก็คือ มันมีการกระทบทางอายตนะ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายอะไรก็ตาม, นี้เรียกว่ามีผัสสะ เป็นเหตุให้เกิด มันจึงมีการประพฤติ ปฏิบัติ หรือการกระทำไปได้. มีผัสสะเป็นแกนกลาง เพราะมันมีการกระทบอยู่ ก็เกิดผลขึ้นมาตามการกระทบ เรียกว่ามีสมุทัย.

แล้วต่อไปมันก็มี เวทนาสมุทธรณา มีเวทนาเป็นสมุทธรณาเป็นที่ประชุมรวม อะไร ๆ ก็ไปรวมอยู่ที่เวทนา มันไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น. เวทนามันเป็นที่รวมของอำนาจ ของอะไรต่างๆ เพราะว่าคนเรามันเป็นไปตามอำนาจของเวทนา, มันมีความต้องการที่เวทนา แล้วก็ทำไปตามเวทนา พอใจในเวทนา ทำต่อไปตามความต้องการของเวทนา จึงเรียกว่ามีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม เป็นสมุทธรณา.

แล้วก็มี สมาธิเป็นประมุข เรียกว่า สมาธิปมุข, มีสมาธิ คือ

จิตที่เข้มแข็ง มั่นคง เป็นประมุข เพื่อให้มันสำเร็จลุล่วงไป สำเร็จได้ ด้วยอำนาจของสมาธิ. คนไม่มีสมาธินั้นทำอะไรไม่สำเร็จ เพราะมันไม่มีกำลัง ต่อเมื่อมีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ มันก็เป็นเหตุให้เกิดกำลัง มันจึงทำสำเร็จ.

ต่อไปก็เป็น สตาธิปเตยยา คือมีสติเป็นอธิบดี มีสมาธิเป็นประมุข เป็นหัวหน้า แล้วก็สติเป็นอธิบดี เป็นผู้บงการให้สำเร็จ.

แล้วต่อไปก็เป็นปัญญาตตรา มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ข้อนี้เรียกว่า ปัญญาตตราก็ได้ ปัญญาตตราก็ได้ ปัญญาอุตตราก็ได้ ได้ความว่ามีปัญญานั้นแหละเป็นสิ่งสูงสุด อะไรๆ มันไปสูงสุดอยู่ที่ปัญญา สำเร็จประโยชน์อยู่ที่ปัญญา.

ครั้งมีปัญญาถึงที่สุด ทำหน้าที่ถึงที่สุดแล้ว ต่อไปมันก็วิมุตติสารา คือมีวิมุตติเป็นแก่นสาร วิมุตติคือความหลุดพ้น จากความทุกข์และปัญหาทั้งหลายทั้งปวงเป็นแก่นสาร; แก่นสารมันอยู่ที่ว่า พ้นจากความทุกข์ ได้รับผลคือเป็นการพ้นจากความทุกข์ จึงใช้คำว่า วิมุตติสารา มีวิมุตติเป็นแก่นสาร.

ครั้งได้วิมุตติแล้วก็มี อมโตคธา อมโตคธา แปลว่าหยั่งลงสู่ อมตธรรม หยั่งดิ่งลงไปสู่อมตธรรม หยั่งดิ่งลงไปสู่กันบึง เป็นอมตธรรม คือความไม่ตาย หยั่งลงสู่อมตะ คือความไม่ตาย.

แล้วก็มาถึงบทว่า นิพพานปริโยสานา มีพระนิพพานเป็นที่

สุดจบ ที่สุดรอบ หรือเป็นสิ่งสุดท้าย มีพระนิพพานเป็นสิ่งสุดท้าย เป็นที่ที่สุดจบ หรือเป็นที่สุดรอบ, ก็แปลว่าพรหมจรรย์ทั้งหมดนี้ มีพระนิพพานเป็นที่สุดรอบ จบกันที่พระนิพพาน.

ทบทวนง่าย ๆ อีกครั้งหนึ่ง ให้เป็นที่สะดวกแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ครั้งแรก พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ คำนี้แปลว่า สิ่งที ประเสริฐ, ประเสริฐคือดับทุกข์ได้. ความหมายของคนธรรมดา เมื่อได้ยินคำว่าพรหมจรรย์ มันน้อมนึกไปในเรื่องทางเพศ รักษา พรหมจรรย์ไว้ได้ อะไรได้ นี่เป็นเรื่องทางเพศไปเสีย นั้นไม่เอา.

พรหมจรรย์ในที่นี้ หมายถึงการปฏิบัติที่ถูกที่ควร เพื่อจะนำมาซึ่งความดับทุกข์คือพระนิพพาน การปฏิบัติใดเป็นอย่างนี้ ก็เรียกว่ามีพรหมจรรย์ เป็นพรหมจรรย์ เป็นตัวพรหมจรรย์. ตัวพรหมจรรย์นั้นมีเป็นระดับ เป็นระดับ ๆ ลำดับ ๆ กันมาหลายลำดับ ขอให้พยายามทำความเข้าใจให้ได้ ตามความหมายของคำนั้น ๆ แต่ละคำเถิด ไม่ยากเย็นอะไร.

พรหมจรรย์ คือการประพฤติอันประเสริฐนี้ ต้องตั้งต้นด้วย จันทะ คือความพอใจ มีฉันทมูลกา มีความพอใจเป็นมูลเหตุให้กระทำ.

ครั้นแล้วก็มีมโนสการเป็นแดนเกิด คือมีการกระทำไว้ในใจ กระทำอยู่ในใจ กระทำให้แตกฉานอยู่ในใจนี้ เป็นแดนเกิด เรียกว่า มโนสการสัมภวา มีการทำในใจเป็นแดนเกิด.

เกิดนี้มันเกิดกันที่ผัสสะ เพราะมันต้องมีการกระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อะไรก็ตามแตะะ มีการกระทบ การกระทบเรียกว่าผัสสะ ครั้นมีสมุทยะ แล้วมันก็มีเหตุให้เกิด. ภาษาธรรมะมุ่งหมายที่ว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนี้ ที่กระทบกันเข้ากับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺ์ นี้เรียกว่าผัสสะคือการกระทบ.

มีการกระทบแล้วก็มีการเกิด หรือว่าเป็นตัวเหตุให้เกิด ถ้าไม่มีการกระทบ มันก็ไม่มีอะไรจะเกิด อย่างว่า ตากระทบรูป มันก็เกิดการเห็นทางตา, หูกระทบเสียง มันก็เกิดได้ยินทางหู, จมูกกระทบกลิ่นก็ได้รับกลิ่น รู้สึกกลิ่น ก็เรียกว่ามีผัสสะเป็นแดนเกิด.

แล้วก็มีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม ผัสสะอะไร ๆ ก็อย่าง ๆ ผัสสะทางไหนก็ทาง ๆ มันก็มีเวทนาขึ้นมาเป็นที่ประชุมรวม จนกล่าวได้ว่า ไอลงกัถงโลก โลกทงโลก กัร้อยโลก กัพ่นโลก กัหมึ่นโลก มันตกอยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่า เวทนาทงนััน แหละ; สัตว์มีชีวิตทงหลาย มันอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่า เวทนา เวทนา อาศัยเวทนาเป็นเหตุให้พอใจ แล้วก็ทำไปตามอำนาจของเวทนา. พุดง่าย ๆ พุดหยาบคาย ชีวิตทงหลายเป็นทาสของเวทนา เป็นขั้ข่าของเวทนา เวทนาไสหัวมันไป มันไปตามอำนาจของเวทนา เวทนาทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส ทางโผฏฐัพพะ ทางอัมมารมณฺ์ รวมความว่า ความเอร็ดอ่อยในความรู้สึกของระบบประสาท ที่เรียกว่า เซ็กส์ หรือกามารมณฺ์. นั้มันอยู่ใต้

อำนาจของเวทนา ทั้งโลกทั้งจักรวาล.

นี่ เวทนาสมโสมรณา มีสิ่งที่เรียกว่า เวทนาเป็นสมโสมร; แม้พรหมจรรย์นี้ การประพฤติเพื่อดับทุกข์นี้ มันก็มีสิ่งที่เรียกว่า เวทนาเป็นวัตถุประสงค์ เป็นที่มุ่งหมาย หรือว่าเป็นที่เรียกร้อง เอา มาประชุมรวมกันอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่าเวทนา.

แล้วมันจะมีหัวใจใหญ่ที่ให้สำเร็จประโยชน์ เป็นธรรมะ เป็นพรหมจรรย์ขึ้นมา ก็คือมีสมาธิปมุข มีสมาธิเป็นประมุข สมาธิเป็นประมุข. ข้อนี้คนไม่เข้าใจก็ฟังไม่ถูก ว่ามันจะเป็นประมุข ได้อย่างไร? หมายความว่า ถ้าไม่มีจิตเข้มแข็งเป็นสมาธิแล้ว มันทำอะไรไม่สำเร็จ ฉะนั้น คนจะต้องมีสมาธิตามหลักการ ตามวิธีการ ของสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ ซึ่งมีรายละเอียดมากมายอยู่ในเรื่องของสมาธินั้นแล้ว. มีสมาธิเป็นประมุข เป็นหัวหน้า เป็นประมุข เราจะต้องมีสมาธิเป็นประมุข พรหมจรรย์จึงจะดำเนินไป ดำเนินไป แต่ต้นจนตลอด.

สมาธิเป็นประมุข แล้วก็สติปเตยยา มีสติเป็นอธิบดี. ไปดูเอาเองว่า ประมุขกับอธิบดีต่างกันอย่างไร? ให้มีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ สมาธินั้นแหละเป็นประมุข แข็งโก้ ควบคุมไปได้ และมีสติเป็นอธิบดี เป็นตัวอธิบดี บัญชาการ ดำเนินงาน บัญชาการไปในฐานะที่บุคคลที่เรียกกันว่าอธิบดี.

ทีนี้ก็มาถึงสิ่งที่เรียกว่าปัญญา มีปัญญา มีความรอบรู้ รู้ทุก

สิ่งในสิ่งที่ควรรู้. เราจะไม่ถึงว่าต้องรู้ทุกสิ่งหรือ แต่ขอให้รู้ทุกสิ่งเท่าที่มันควรจะรู้ แล้วก็รู้ได้อย่างสำเร็จประโยชน์ อย่างให้ใช้เป็นประโยชน์ได้ นี่เรียกว่าปัญญา ปัญญาุตตรา ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด.

ขอให้มองเห็นด้วยตนเองว่า ไม่มีปัญญามันก็ทำอะไรไม่ได้, ปัญญาเป็นเหตุให้ทำได้ ให้ดำเนินไปได้ จนกว่าจะประสบความสำเร็จ. ปัญญา ปัญญาเป็นรัตนะของคน ตามพระบาลีว่า ปัญญา ปัญญาเป็นแก้วของคน ปัญญาเป็นดวงแก้วของคน, นี่ปัญญาจึงเป็นสิ่งสูงสุด สติเป็นอธิบดีก็เป็นไป แต่ว่ามันจะสูงสุดเฉียบขาดแหลมคมอะไรอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่าปัญญา.

เมื่อปัญญาเป็นไปตามความประสงค์ ตามต้องการแล้ว มันก็มีผลคือวิมุตติเป็นแก่นสาร วิมุตติสารา มีความหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นแก่นสาร, สาระแปลว่าแก่นสาร วิมุตติแปลว่าความหลุดพ้น. หลุดพ้นจากอะไร? ก็หลุดพ้นจากความทุกข์ แต่ถ้าพูดกันอย่างธรรมดาๆ ไม่ใช่ภาษาธรรมะวัดวา ก็ว่า หลุดพ้นจากปัญหา. วิมุตติสารา หลุดพ้นจากปัญหา ปัญหาทุกอย่างทุกประการ ทำให้มันวิมุตติไปได้ มันก็มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, ปัญหาที่เรียกว่า question คือคำถามก็ดี, ปัญหาที่เรียกว่า problem คือความยุ่งยากลำบากนานาประการก็ดี อันนี้เป็นปัญหาทั้งนั้น มันก็มีความหลุดพ้นจากปัญหา, หลุดพ้นจากปัญหา ทั้งที่เป็นคำถามหรือความยุ่งยาก หลุดพ้นทั้ง question หลุดพ้นทั้ง problem.

นี่พรหมจรรย์ให้ผลเป็นวิมุตติ ความหลุดพ้นเป็นสาระ

เป็นแก่นสาร; สิ่งทุกอย่างมันมีแก่น มันมีแก่น มีเพลามีแก่น มันมี
 สาระ เป็นตัวสาระที่ทุกคนจะต้องมี ต้องได้ ต้องถึง มันจึงจะได้รับ
 ผล พรหมจรรย์ก็มีวิมุตติหลุดพ้นจากปัญหาทั้งปวง จากความ
 ทุกข์ทั้งปวง เป็นสาระ.

แล้วในที่สุดก็ *อมโตคธา* หยั่งดิ่งลงไปสู่อมตธรรม; มีวิมุตติ
 เป็นแก่นสารแล้ว หยั่งดิ่งไปสู่สุด ๆ สิ่งสุดโต่ง สิ่งกันขึงสุดหมด
 เป็นอมตธรรม เป็นตัวความไม่ตาย เป็นความไม่ตาย.

นี่เรื่องก็จบ จบก็ *นิพพานปริโยसानา* มีพระนิพพานเป็น
 ปริโยसानะ พระนิพพานเป็นปริโยसान เป็นสิ่งสุดท้าย.

ต้องมีสันติภูริโก ในทุกลำดับ

ใจความสำคัญมันมีอยู่ว่า แต่ละคน ๆ ไม่เห็น ไม่เห็นตัวสิ่งที
 เรียกว่า พรหมจรรย์, ไม่เห็นลำดับของพรหมจรรย์, ไม่เห็นการ
 กระทำของพรหมจรรย์. นี่เรียกว่ามันไม่มีสันติภูริโก ไม่มี
 สันติภูริโก เห็นไม่ได้ด้วยตนเอง ได้แต่ท่องจำเป็นนกแก้วนกขุน
 ทอง แล้วก็ลืม, บางทีก็ไม่สนใจ ฟังเสียงอะไรก็ไม่รู้เรื่อง เป็น
 เหมือนกับแรด ที่ฟังอะไรไม่เข้าใจ.

ถ้ามันมีพรหมจรรย์ เป็นพรหมจรรย์ แล้วมันจะต้องมี
 สันติภูริโก เห็นเอง รู้แจ้งเอง ประจักษ์เอง. ดังนั้นจึงขอยกเอา
 สันติภูริโกเป็นหลักใหญ่ว่า เห็นด้วยตนเองว่า แหม ! นี่ โไอโลกนี้

ไอ้ชีวิตนี้ อะไร ๆ ทั้งหลายนี้ มีความพอใจเป็นมูลเหตุ. ใครบ้างล่ะ ที่ไม่มีฉันทะ? ชีวิตไหนที่ไม่มีฉันทะ? คนไหน ๆ ที่ไม่มีฉันทะ? มันจะต้องมีฉันทะ คือความพอใจในอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ ทั้งคนทั้งสัตว์ แม้แต่ต้นไม้ต้นไม้นี้ มันยังมีความพอใจ ต้นไม้ก็ยังพอใจที่จะได้รับน้ำให้รดน้ำ; มีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะคือความพอใจเป็นมูล.

จงเห็นประจักษ์เสียแต่เดี๋ยวนี้ว่า ชีวิตทั้งหลายทั้งปวง ธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวง ระบบแห่งธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวงนี้ มีฉันทะเป็นมูลเหตุ เรียกว่า ฉันทมูลกา.

แล้วก็เห็นต่อไปว่า มนสิการสัมภวา เห็นชัดแจ้งด้วยตนเองว่า มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด. มันต้องมีการกระทำ ทำไว้ในใจ, มันมีฉันทะ มีความพอใจอะไรก็ตามใจ แล้วมันต้องมีการกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ มันจึงจะเป็นตัวพรหมจรรย์ขึ้นมา ตามลำดับ. มนสิการ แปลว่ากระทำไว้ในใจโดยถูกต้อง โดยแยบคาย; คำว่า ใจ ใคร ๆ ก็รู้จัก แล้วรู้จักไปถึงว่า ทำไว้ในใจ ทำอยู่ในใจ, มีอยู่ในใจ รู้สึกอยู่ในใจ. ต้องมีปรากฏการณ์อย่างนี้จึงจะเรียกว่าพรหมจรรย์นี้ก้าวไปขั้นหนึ่งแล้ว ในลักษณะที่มนสิการสัมภวา มีการกระทำไว้ในใจ; ถ้าไม่มีการกระทำไว้ในใจ ก็เหลวหมด เหลวหมด ไม่ต้องทำอะไรกัน ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร.

เมื่อมีการกระทำอยู่ในใจ ก็ให้รู้ไว้เถอะว่า ใจนะมันเป็นสิ่งที่ทำความรู้สึก มีความรู้สึกอยู่ในใจ เพราะฉะนั้น มันต้องมีการ

กระทบอยู่ในใจ กระทั่งอยู่ในใจ รู้สึกอยู่ในใจ เรียกว่า *ผัสสะ* *ผัสสะ*.
 ดากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กาย
 ผิวนั่งกระทบโผฏฐัพพะ ใจ มโนกระทบอัมมารมณฺ์ มีการกระทบ
 ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, มีการกระทบกันอยู่โดยธรรมชาติ โดย
 อัตโนมัตติ; *เมื่อไม่มีผัสสะมันก็เท่ากับตายแล้ว.*

ใครไม่มีผัสสะบ้าง? ไม่มีการกระทบอยู่ในใจบ้าง? มีการ
 กระทบเหล่านี้อยู่ในใจ มันจึงไม่ตาย มันจึงไม่ตาย, นี่มีผัสสะเป็น
 เหตุให้เกิด. แล้วใครมันไม่มีผัสสะ? คนๆ ไหนไม่มีผัสสะ? ทั้งคน
 ทั้งสัตว์ ทั้งต้นไม้ต้นไม้ มันก็ล้วนแต่มีผัสสะ มีรู้สึกต่อการกระทบ;
 มันมีระบบประสาท ซึ่งเป็นเหตุให้รู้สึกในการกระทบ มันจึงมีผัสสะ
 มีผัสสะด้วยกันทั้งนั้น.

พอมีผัสสะแล้ว มันก็มีความรู้สึกทางผัสสะ ที่เรียกว่า *เวทนา*
เวทนา ความรู้สึกทางผัสสะ มีความรู้สึกทางระบบประสาท
 ระบบประสาทเป็นเหตุให้รู้สิ่งๆ หนึ่ง เรียกว่า *เวทนา* *เวทนา*. พูด
 กันธรรมดาต่างๆ ก็คือความรู้สึกทางระบบประสาทนั้นแหละ
 เรียกว่า *เวทนา* *เวทนา* เป็นภาษาไทยๆ ไม่ใช่ภาษาฝรั่งมังค่า ไม่ใช่
 ภาษาบาลีอะไร ก็เรียกว่า *เวทนา* *เวทนา*.

เวทนา มันก็เป็นทั้งหมดแห่งทุกสิ่ง เพราะว่าทุกสิ่งมันต้อง
 ไปรู้สึกอยู่ที่ *เวทนา*; ถ้าไม่มี *เวทนา* ก็ไม่มีความหมาย ก็เป็นโมฆะ
 เป็นหมันไปหมด ไม่มีอะไร มันมี *เวทนา* เป็นจุดที่รู้สึก. แม้เพียงจุด
 เดียว มันก็มีค่า มีความหมายว่า *เวทนา* อะไร? *เวทนา* อะไร? รัก

อะไร? ชอบอะไร? กินอะไร? อร่อยอะไร? มีเวทนาเป็นที่รวม
 หมดของความรู้สึกทางระบบจิต ระบบประสาท แล้วระบบประสาท
 มันก็คือระบบจิตนั่นเอง. มันมีระบบประสาทมันก็คือระบบจิต
 มันก็มีความรู้สึกที่ระบบประสาท ในที่นี้ใช้คำว่า เวทนาสมุทฺตนา,
 นี้พูดเป็นธรรมลีลา ลีลาแห่งธรรมะ พูดให้มันไพเราะ มันมีเวทนา
 เป็นสมุทฺตนา; คนแต่ละคนๆ ชอบไปประชุมกันที่สมาคม ที่สโมสร
 หาความสนุกสนานสะดวกสบาย ความรู้สึกทางจิตมีเวทนาเป็น
 สมุทฺตนา. สัตว์ทั้งหลายที่มีชีวิต จะโง่ จะฉลาด จะอะไรก็ตามเถอะ
 มันก็มีเวทนาเป็นที่รวมแห่งความรู้สึก มีเวทนาเป็นสมุทฺตนา.

เอ้า ทีนี้มันก็มาถึงตัวสำคัญแล้วว่า สมานิมิตฺตนา ถ้าไม่มีสิ่งที่
 เรียกว่าสมานิมิตฺตนา มันไม่เจาะลึก มันไม่เจาะลึก สมานิมิตฺตนาสิ่งที่
 เจาะลึก เหมือนกับว่าแหลม แทงลงไป ยกขึ้นมาให้ได้ตัว ฉมวก
 หรือชนักปักแทงปลาลงไป ถูกปลา ยกขึ้นมาได้ตัว; นี้เรียกว่าสมานิมิตฺตนา
 เป็นผลของสมานิมิตฺตนา ปักลงไป ยกขึ้นมาได้ตัว. ใครไม่มีสมานิมิตฺตนา ก็ไม่
 สำเร็จประโยชน์ ในการที่จะยกอะไรขึ้นมา ให้ได้ผลตามที่ตน
 ปรารถนา. ขอให้สมานิมิตฺตนาแท้จริง เป็นสมานิมิตฺตนาที่สำเร็จประโยชน์ ยก
 ขึ้นมาได้รับสิ่งที่ตนปรารถนา, นี้ สมานิมิตฺตนาเป็นประมุขแห่งความสำเร็จ.

คนทั้งหลายในโลก เรียกว่าโลกกันดีกว่า คนทั้งหลายในโลก
 นี้ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าสมานิมิตฺตนา หรือไม่มีเพียงพอ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าสมานิมิตฺตนา
 เลย แม้มีก็มีไม่เพียงพอ มันจึงไม่ประสบความสำเร็จในข้อนี้ คือ
 มันทำอะไรก็ได้, คิดอะไรก็ได้, รู้อะไรก็ได้ เพราะมันไม่มี
 สมานิมิตฺตนาที่เพียงพอ.

ขอให้ทุกคนพยายามฝึกฝนเรื่องของสมาธิ ให้แคล่วคล่อง ว่องไว ให้ถึงที่สุดไว้ แล้วมันจะมีลักษณะเหมือนประมุข ประมุข ตัวประมุขมันเจาะแทงลึกลงไป ปัญญาถ้าไม่มีสมาธิ มันก็ไม่เจาะ แทงทะลุลึกลงไปได้.

มีสมาธิแล้ว มันก็ต้องมีผู้คุม ผู้ควบคุม ผู้ปรึกษา ผู้ให้ที่ปรึกษาก็ได้ คือสติ. สตาธิปเตยยา มีสติ มีสติมีสัมปชัญญะ, มีสติ เป็นอธิบดี เป็นผู้ควบคุมให้มันเป็นไปตามเรื่องราวที่ถูกต้อง แล้วให้มันเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถ้ามันมีสติ มันทั้งถูกต้องและรวดเร็ว ถูกต้องและรวดเร็ว มันต้องทั้งถูกต้องและทั้งรวดเร็ว.

เมื่อมีสติสมบูรณ์แล้ว มันก็มีปัญญา ปัญญารอบตัว รู้อบรอบรู้้อยู่ด้วยอำนาจของสมาธิและสตินั้น นี้เรียกว่ามีปัญญาเป็น สิ่งสูงสุด ปัญญาุดตรา.

แล้วก็มาถึงระดับที่เรียกว่า วิมุตตिसารา มีวิมุตติหลุดพ้นเป็น แก่นสาร หลุดพ้นจากปัญหา. อาตมาขอใช้คำว่า หลุดพ้นจากปัญหา ตามธรรมดาในภาษาธรรมะก็ใช้ว่า หลุดพ้นจากทุกข์ หลุดพ้นจากความทุกข์; เราจะขอรวบรวบไว้ที่คำว่าปัญหา เพราะว่าตัวปัญหามันก็คือตัวความทุกข์ ปัญหามันมีมากมาย. แม้ว่าบางคนก็ไม่อยากจะพ้นทุกข์ก็มี มันก็ยังมีปัญหา, มันโง่ มันไม่อยากจะพ้นทุกข์ มันไม่ต้องการจะวิมุตตติก็มี มันก็ยังมีปัญหาอยู่เรื่อยไป. ฉะนั้น ขอใช้คำว่าหลุดพ้นจากปัญหาทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่ไม่มา

ปรารถนา ทั้งที่ปรารถนา ทั้งที่สวยสดงดงามและน่าเกลียดน่าชัง
อะไร ก็ขอให้มีความหลุดพ้นนี้เป็นแก่นสาร เป็นสาระ เป็นแก่น
สาร; ให้ชีวิตนี้มีสาระอยู่ที่ความหลุดพ้นจากปัญหา ให้ชีวิตนี้เป็น
สิ่งที่มีการหลุดพ้นจากปัญหา เป็นสาระ เป็นแก่นสาร.

วิมุตติหลุดพ้นนี้ก็หยั่งลงไปสู่อมตะ อมตะแปลว่าอมตธรรม
อมตธรรมคือความไม่ตาย หลังลงสู่อมตะ *อมโตคธา* ก็แปลว่า ที่
สุดของสิ่งที่มันจะหยั่งลงไปได้ ที่สุดของสิ่งที่มันจะหยั่งลงไปได้
มันไม่มีอะไรลึกลงไปกว่านั้นแล้ว ลึกลงที่สุดแล้ว ก็เรียกว่าอมตะ
คือลึถึงความไม่ตาย *อมตะคือลึถึงความไม่ตาย.*

เอา, ที่นี้ก็มาถึงคำว่า *นิพพานปริโยสানা* เรื่องมันจบ คือ
เรื่องมันจบที่นิพพาน นิพพานปริโยสานา; คำว่านิพพาน นิพพาน
นี้แปลว่าดับไม่เหลือ ตัวหนังสือแท้ๆ แปลว่าดับไม่เหลือ. ก็ถาม
เอาเองว่า ดับไม่เหลือแห่งอะไร? ดับไม่เหลือแห่งความทุกข์ก็ได้
ดับไม่เหลือแห่งปัญหาก็ได้ ถ้าใช้คำว่าดับไม่เหลือแห่งปัญหา มัน
กว้างขวางดี ดับไม่เหลือแห่งปัญหา ไม่มีปัญหาเหลือ ไม่มีความ
ทุกข์เหลือ นี่มันอยู่ที่ความถูกต้องมันถึงที่สุด ถูกต้องถึงที่สุดอยู่ที่
พระนิพพาน.

แผนภูมิทั้ง ๑๐ ข้อนี้ มันมีจุดตั้งต้นอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่า
ความพอใจ. บางคนจะเห็นว่าเล็กน้อย เห็นว่าเล็กน้อย ความพอใจ
มีสาระอะไร แต่ขอให้ดูให้ดีเถอะว่า ใจความพอนั้นถ้าไม่เกิด

ถ้าไม่เกิดความพอใจแล้ว ก็ไม่มีจุดตั้งต้น, มันต้องมีการพอใจ
;มีจุดตั้งต้น มันจึงจะมีการกระทำ จุดตั้งต้นของการกระทำคือ
ความพอใจ.

ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, แล้วก็มิมนสิการ การกระทำ
ไว้ในใจเป็นลำดับต่อมา, แล้วมีผัสสะกระทบกระทั่งอยู่โดย
อัตโนมัติในอายตนะเหล่านั้น นี้เรียกว่ามันมีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด,
แล้วมีเวทนาเป็นความรู้สึก เวทนาเป็นความรู้สึก, และที่จะให้
สำเร็จประโยชน์เต็มที่แข่งก๊อ๊ก ต้องมีสมาธิ มีสมาธิแล้วจะสำเร็จ
ประโยชน์ เหมือนกับว่าจะแทงฉมวกได้ปลาขึ้นมา นี้ ต้องมีการ
แม่นยำ ทำได้จริงจึงสำเร็จประโยชน์ ที่เรียกว่าสมาธิ, แล้วก็มิสติ
เป็นเครื่องประดับประคอง มิสติเป็นเครื่องประดับประคอง ให้
การกระทำทั้งหลายเป็นไปอย่างถูกต้อง ถูกต้องและรวดเร็ว, แล้วก็
มีปัญญา มีสิ่งที่เรียกว่าปัญญาเข้ามาปรากฏเป็นสิ่งสูงสุด เป็นสิ่ง
สูงสุด เหนือกว่าสิ่งใด.

ใครลองไปหาดูที่ว่า อะไรมันจะสูงสุดกว่าปัญญา อะไรมันจะ
ให้เป็นเครื่องสำเร็จประโยชน์ ได้สะดวกสบาย สะดวกตายทุกสิ่ง
ทุกอย่างยิ่งไปกว่าปัญญา? พอปัญญาเข้ามาแล้ว มีปัญญาจริง มี
ปัญญาพอ ถูกต้องเพียงพอแก่เหตุการณ์ทั้งหลายทั้งปวงแล้ว นี้
มันก็มีความสำเร็จประโยชน์ เป็นวิมุตติหลุดพ้นจากปัญหา วิมุตติ
หลุดพ้นจากปัญหา ไม่มีปัญหาใดๆ เหลืออยู่, นั่นแหละเรียกได้ว่า
แทงดิ่งลงไปสู่สิ่งที่เรียกว่าอมตะ คือความไม่ตายแล้ว, ดิ่งสุดลงไป

ถึงอมตะ คือความไม่ตายแล้ว แล้วนั่นแหละคือพระนิพพาน เป็น
สิ่งสุดท้าย สิ่งสุดท้าย สุดจบของเรื่องทั้งหลายก็คือพระนิพพาน.

ผัสสะ สิ่งที่ต้องรู้จัก

นี่ ก็จะดูกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก เดียวนี้เรามาถึงคำว่า
ฉันทะ มูลเหตุ แล้วมนสิการ กระทำไว้ในใจ แล้วก็มาถึงการ
บรรยาย ข้อที่ ๓ ว่า ผัสสสมุทยา มีผัสสะเป็นสมุทัย. จะต้องสนใจ
กันพิเศษสักหน่อย คือ ในสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ผัสสะนี้ มีเรื่องที่จะ
ต้องอธิบายให้ละเอียด เห็นแจ้ง รู้จักประจักษ์ชัดได้ด้วยตนเอง
เวทนาเป็นผลของผัสสะ. ในที่นี้เรามาถึงคำว่าผัสสะ ผัสสะ
ผัสสสมุทยา มีผัสสะเป็นสมุทัย เป็นเหตุให้เกิด รู้จักผัสสะกันให้ดี ๆ.

ผัสสะ ผัสสะ นี้ประกอบอยู่ด้วยสิ่งที่จะต้องรู้ ๑๐ อย่างด้วย
เหมือนกัน คงจะไม่ทำความลำบาก ยุ่งยาก เหน็ดเหนื่อยอะไรให้
นัก ก็ขอให้สนใจฟังสักหน่อย ถ้าจะรู้ธรรมะดี ให้สำเร็จประโยชน์
ให้มีพระนิพพานเป็นที่มุ่งหมายแล้ว ก็จะต้องรู้จักสิ่งที่เรียกว่า ผัสสะ.

ผัสสะนี้ต้องรู้จักไปตั้งแต่ อายตนะภายใน อายตนะภายใน
คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ,

แล้วก็รู้จักว่า มันเกี่ยวข้องกับอายตนะภายนอก คือ รูป
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์,

แล้วมันก็เกี่ยวข้องกันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าวิญญูณ เพราะว่า

อายตนะภายในเช่นตาเป็นต้น มาเกี่ยวข้องกันกับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น แล้วมันเกิดวิญญาณ เช่นตามาถึง เข้ากับรูป มันก็เกิดวิญญาณทางตา คือการเห็นทางตา นี้เรียกว่า วิญญาณ,

ครั้นเมื่อมีวิญญาณแล้ว สามประการนั้นรวมกันมันเรียกว่า ผัสสะ คืออายตนะข้างใน อายตนะข้างนอกและวิญญาณมาถึงกัน เข้าแล้ว มันก็เรียกว่าผัสสะ คือ การกระทบ,

พอมีการกระทบตามเรื่องของผัสสะแล้ว มันก็มีสิ่งที่เรียกว่า เวทนา เวทนาเกิดเป็นความรู้สึกขึ้นมา,

พอมีเวทนาแล้วก็มันมีสัญญา คือความรู้สึกตัวว่าเป็นอะไร รู้สึกตัวว่าเป็นอะไร เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา เรียกว่าสัญญา สัญญา,

พอมีสัญญาแล้วมันก็มีสัญญาเจตนา คือเจตนาที่จะทำตาม สัญญานั้น;

อีกทีว่ามีเวทนา มีเวทนาแล้ว มันก็รู้กันได้ว่าเวทนาอะไร เวทนาอะไร นี้เรียกว่าสัญญา สัญญา พอมีสัญญาแล้ว มันก็มี สัญญาเจตนา ต้องการที่จะทำไปตามสัญญานั้น เรียกว่า สัญญาเจตนา,

พอมีสัญญาเจตนา เจตนาที่จะทำไปตามอำนาจของสัญญา แล้ว ตอนนี่เรียกว่าตณหา ตณหา คือความอยากด้วยความโง่ เขลาต่าง ๆ นานา เรียกว่ากามตณหา วิภวตณหา มันมีตณหา มีความอยากขึ้นมา ตามอำนาจของสัญญาเจตนา,

ครั้นมีตณหาแล้ว ก็เกิดวิตก นึกคิดไปตามตณหา ตณหามัน

อยากอะไร มันต้องการอะไร มันก็วิตก ๆ วิตกไปตามต้นหนั้น, เมื่อวิตก ๆ วิตกแล้ว มันก็มีวิจารณ์ คือพิจารณา พิจารณาไป โดยแยกกาย นี้เรียกว่าวิจารณ์ วิจารณ์ วิตกมันเป็นเพียงคิด เป็นจุดเดียว วิจารณ์คือแพร่กระจายออกไป เป็นความรู้สึกอันกว้างขวาง.

นี่ สิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ผัสสะ นี้ มันมีความหมายอย่างนี้ มันต้องรู้จัก, รู้จักอะไรของมัน, รู้จักมันตั้ง ๑๐ แ่ง ในแ่งมุม ๑๐ แ่ง นี้ ถ้าเข้าใจได้ ถ้าทนได้ ก็จะมีประโยชน์สูงสุด เรียกว่ามีความรู้เรื่อง ผัสสะ มีความรู้เรื่องผัสสะ.

ขออย่าอีกที่ว่า อายตนะภายใน เช่นตาเป็นต้น, อายตนะภายนอก เช่นรูปเป็นต้น, พอมาถึงกันเข้าก็เรียกว่าวิญญาน คือการรู้แจ้งทางตาเป็นต้น, พอ ๓ อย่างนี้ อายตนะข้างใน อายตนะข้างนอกและวิญญาน ๓ อย่างนี้มากระทบกันเข้าแล้ว ก็เรียกว่า ผัสสะ ผัสสะคือการกระทบ, เมื่อมีการกระทบแล้วต้องมีความรู้สึก เรียกว่าเวทนา, พอเวทนาเกิดขึ้นแล้วมันมีสัญญา รู้จัก รู้ไปตามอำนาจของเวทนาว่าเป็นอะไร มันมีเวทนาอย่างไร มีความรู้สึกขึ้นมาอย่างไร ใ้สัญญา สัญญานี้เขามักจะเรียกกันว่าความจำ ความจำที่จริงมันมากกว่าความจำ คือมันรู้ มันรู้ถึงกับยึดถือเอา เอามารับรู้ รับรู้ เรียกว่าสัญญา, พอมีสัญญาแล้วมันก็มีสัญญาเจตนา คือเจตนาที่จะทำไปตามการรับรู้, ครั้นมีเจตนาอย่างนี้แล้วก็เรียกว่า ตัณหา ตัณหาคือความอยาก, ครั้นมีความอยากแล้วก็มีการ วิตก วิตกนี้ ก็ไปตามความอยาก, แล้วก็มีการวิจารณ์ ไคร่ครวญ ไคร่ครวญไปให้ได้

ผลตามนั้นเต็มที่ เรียกว่าวิจารณ์.

จะมากไปไหม นี่ผัสสะเรื่องเดียวมันมีอย่างนี้ ผัสสะอย่างเดียวมันมีเรื่องอย่างนี้ ถ้าสนใจธรรมะ มันก็เว้นไม่ได้ มันขาดไม่ได้ ที่จะต้องมีความรู้เรื่องผัสสะ แล้วก็ในลักษณะ ๑๐ ประการ ก็เรียกว่า สิ่งที่มีมนุษย์จำเป็นจะต้องรู้.

แล้วอันนี้ มันเป็นเรื่องที่ท่านกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ในพระบาลี อย่างประหลาดที่สุดแหละว่า มันเป็นปิยรูป สาดรูป มันเป็นของที่น่ารัก น่าพอใจ น่ารักน่ายินดี น่ารักน่าพอใจ. ๑๐ อย่างที่ว่านี้ คือ *อายตนะภายใน* *อายตนะภายนอก* แล้ว *วิญญาณ* แล้ว *ผัสสะ* แล้วก็ *เวทนา* แล้วก็ *สัญญา* *สัญญาเจตนา* *ตัณหา* *วิตก* *วิจารณ์* ๑๐ อย่างนี้กลายเป็นสิ่งที่น่ารักน่าพอใจ เป็นที่รักที่พอใจของจิต; จิตมันจะไปพอใจ สนใจรักใคร่อยู่ที่สิ่ง ๑๐ สิ่งนี้ สิ่งทั้ง ๑๐ นี้ เลยทำให้เรียกกันชื่อใหม่ว่า *ปิยรูป* *รูปที่น่ารัก*, *สาดรูป* *รูปที่น่าพอใจ*. จำไม่ได้ก็จำไม่ได้ ถ้าไม่เข้าใจ มันก็คงจะไม่มีประโยชน์อะไร อาตมาก็ต้องพูดไปตามที่ว่า ความจริงที่มันมีอยู่อย่างไร สำหรับ สิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ.

เอาละ, เอาเป็นว่า ผัสสะ คำเดียวเท่านั้นแหละ ขอให้รู้ว่ามัน ทัวทั้งจักรวาล ทั้งจักรวาลโลกนี้โลกไหนก็ตาม โลกพระจันทร์ โลกไหน รวมหมดทุก ๆ โลกนะ มันมารวมอยู่ที่ผัสสะ เพราะมีผัสสะ มันจึงรู้จักทุกสิ่งๆ ในสากลจักรวาล. ผัสสะคำเดียว ผัสสะคำเดียว

มีค่าเพียงคำเดียวที่ทำให้เกิดออกมาเป็น ๑๐ คำ ว่าอายตนะภายใน
 อายตนะภายนอก วิญญาณ ผัสสะ เวทนา สัญญา สัญญเจตนา
 ตัณหา วิตก วิจารณ์.

ไอ้ยักษ์ตัวนี้ตัวเดียวเท่านั้นแหละ คือผัสสะตัวเดียวเท่านั้น
 แหละ เรียกว่าเป็นยักษ์ที่ร้ายกาจตัวหนึ่ง มันทำให้ออกไปทั่วทั้ง
 จักรวาล เป็นปิยรูปสาดรูปเต็มไปทั้งจักรวาล; ดึงหัวยักษ์ตัวนี้
 ออกมาฆ่าเสียให้ตาย ดึงหัวมันออกมา ทำเสียให้มันหมดพิษ
 หมดอันตราย.

นี่ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะคำเดียว, ผัสสะคำเดียว รู้ก็ได้ ไม่รู้ก็ได้
 รู้ก็ตามใจ ไม่รู้ก็ตามใจ, ไม่รู้ก็ไม่มีความหมายอะไร. แต่เดี๋ยวนี้
 ต้องการให้รู้ว่ามันสำคัญที่สุดอยู่ตรงสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ คือการ
 กระทบของอายตนะภายใน ของอายตนะภายนอก ของวิญญาณ
 ของผัสสะ ของเวทนา ของสัญญา ของสัญญาเจตนา ของตัณหา
 ของวิตก วิจารณ์.

มารคือผัสสะ

เอาตมาอยากจะพูดซ้ำๆ ซากๆ ไม่กลัวใครเชื่อว่า จงรู้จัก
 ไอ้ปิยรูปสาดรูป ของนารัก นำพอใจ ของสิ่งที่เรียกว่ากิเลสนี้กันให้
 ทั่วถึง ผัสสะ ผัสสะนี้เป็นมาร เป็นมาร. เมื่อมีผัสสะแล้ว มันก็มี
 การกระทำให้เกิดเวทนา แล้วก็หลงไหลอยู่ในเวทนา เป็นตัณหา

เป็นมาร ผัสสัตว์เดียวเป็นมาร. มนุษย์ก็ดี เทวดาก็ดี พรหมก็ดี
 ก็คือสัตว์ทุกชนิดตั้งแต่เบื้องต่ำจนถึงสูงที่สุด มันมีมารอยู่ตัวเดียว
 ก็คือผัสสะ ผัสสะ.

พูดให้สำเร็จประโยชน์ง่าย ๆ อย่างคนที่ไม่อยากจะรู้ว่า
 ถ้าไม่มีผัสสะแล้วไม่มีมารหรือ ถ้าไม่มีการกระทบแล้วรู้สึกทาง
 ระบบประสาทแล้วไม่มีมาร ไม่มีมารตัวไหนเกิดขึ้นมาได้ ถ้ามัน
 ไม่มีการกระทบแล้วรู้สึกทางระบบประสาท.

เดี๋ยวนี้มันมีการกระทบแล้วมันมีความรู้สึกทางระบบประสาท
 ที่เรียกว่า กระทบอารมณ์แล้วเกิดตัณหาขึ้นมาตามระบบประสาท
 จะเรียกมันว่ากาม. ทุกอย่างมันเป็นกาม เพราะมันเป็นความ
 ต้องการของความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท, ที่เรียกว่าเซ็กซ์
 เซ็กซ์ทั้งหลายคือความรู้สึกของความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท
 ทุกชนิด นี่มันเรียกว่าเป็นเซ็กซ์. ถ้ามันไม่มีสิ่งที่เรียกว่าผัสสะแล้ว
 มันก็ไม่มี ความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท ในเมืองเทวดาก็ไม่มี
 ในเมืองไหนก็ไม่มี แต่เดี๋ยวนี้มันมีความรู้สึกที่กระทบแล้ว เอร็ด
 อรร้อยทางระบบประสาท มันก็เลยเป็นเรื่องใหญ่โตมโหฬาร.

อยากจะให้เข้าใจคำว่า มาร มาร มาร คำว่ามารนั้น มันเป็น
 สิ่งที่เราเรียกว่าเกลียดน่าชัง แต่ว่าเป็นสิ่งที่ล่อลวงที่สุด สวยงาม
 ที่สุด น่ารักที่สุด น่าพอใจที่สุด ใจตัวมันนั่นแหละ คือการกระทบ
 แล้วเกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท. ขออย่าคำพูดที่มัน

โสกโศกคำนี้ว่า มันมีการกระทบ แล้วรู้สึกเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท จะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ อะไรก็ตาม กระทบแล้วรู้สึกเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท สิ่งนี้เป็นตัวมาร สวยที่สุด ดิ่งดุที่สุด เป็นมารอย่างเดี่ยวเท่านั้นแหละ; แม้พวกเทวดาก็มีการกระทบทางระบบประสาทแล้วเอร็ดอ่อย ก็เรียกว่ามาร, มนุษย์ก็มี, สัตว์เดรัจฉานก็มี มีการกระทบ รู้สึกเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท.

ก็ดูซิ ยุวชนของเรา เด็กหญิงเด็กชาย คนหนุ่มคนสาว มันหลงใหลอยู่แต่ในสิ่งนี้เพียงสิ่งเดียว สิ่งนี้เพียงสิ่งเดียว สิ่งนี้เพียงสิ่งเดียว คือกระทบผัสสะเข้าแล้วรู้สึกเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท ซึ่งมันจะเกิดความรู้สึกต่อไปหลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ ทาง หลาย ๆ แขนง อันนี้เรียกว่ามาร เพราะว่ามันทำให้ตาย มันทำให้โง่, มันทำให้ตาย, มันทำให้เป็นทุกข์ เรียกว่ามาร, เทวดาก็เป็นมาร เพราะมันทำให้ยึดมันถือมัน แล้วก็หลงติดจนเกิดความทุกข์, พรหมโลกก็เป็นมาร เพราะมันหลงติดยึดมันถือมันในตัวในตนก็เกิดความทุกข์.

คำว่ามาร มาร มารนั้นนะ อย่าไปเข้าใจว่าน่ากลัวเขี้ยวยาว ไร่สิ่งทีเรียกว่ามาร มารในที่นี้ ในภาษาธรรมะแท้ๆ นี้ หมายถึงสิ่งที่น่ารักที่สุด. มารแปลว่าสิ่งทีจะทำให้ตาย แต่มันกลายเป็นน่ารักที่สุด เพราะไม่ว่ามารตัวไหน มันทำให้เกิดความยึดมันถือมันด้วยตัณหา ด้วยอุปาทาน ยึดมันถือมันด้วยตัณหาอุปาทานทั้งนั้น. ฉะนั้น สิ่งใด

ทำให้เกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาทแล้วพอใจ สิ่งนั้น
เรียกว่ามารหมด จะเป็นหญิงเป็นชาย จะสวยไม่สวยอะไรก็ตาม
เรียกว่ามารหมด เพราะมันทำให้ตาย, เพราะมันทำให้เป็นทุกข์,
เพราะมันทำให้ติดอยู่ในปัญหา; เรียกอีกอย่างว่า สิ่งที่น่ารักน่า
พอใจ เป็นบาลีเรียกว่า ปิยรูป สาทรูป.

ตัณหา อุปาทานมันเกิดขึ้นมาแล้ว แล้วก็มีการกระทำกรรม
มีการได้รับผลของกรรม เกิดกันไม่รู้ที่สิ้นสุด เกิดกันไม่มีที่สิ้นสุด
มันซ่อนอยู่อย่างลึกลับที่นี้ คือสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ. ในชีวิตทั้งหลาย
มันมีสิ่งหนึ่งที่ซ่อนอยู่ ที่เรียกว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ, แล้วก็
มารโดยไม่ต้องมีปัญหาอะไร เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่น่ารัก น่าพอใจ,
ให้เกิดความหลงใหล ตัณหา อุปาทาน มีความอยาก, มีความยึดมั่น
ถือมั่น มันซ่อนอยู่อย่างลึกลับที่สุดของสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ คือธรรมะ
ข้อที่จะบรรยายในวันนี้ว่าผัสสะ ผัสสะ.

หาผัสสะให้พบ และควบคุมให้ได้

ผัสสะอยู่ที่ตรงไหน? คุณหาให้พบ หาให้พบ ให้เห็นได้
ด้วยตนเอง, สันทิฎฐิโก เห็นได้ด้วยตนเอง. ผัสสะมันอยู่ที่ตรงไหน?
มันอยู่ทั่วไปหมด เช่นเดียวกับผลเกิดขึ้นเป็นเวทนา มันอยู่ทั่วไป
หมด ไม่ว่าในสัตว์ตัวไหน ในคนคนไหน ในสัตว์ตัวไหน ในต้นไม้
ต้นไผ่ต้นไหนก็มีผัสสะ กระทบแล้วรู้สึก กระทบแล้วรู้สึก กระทบ
แล้วรู้สึกไปตามสิ่งที่มากระทบ เพราะฉะนั้นมันจึงเกิดความเอร็ด

อรร้อยในทางอายตนะ เรียกว่ากามขึ้นมา หรือเรียกว่าเซ็กส์ขึ้นมา. เมื่อมันเกิดความเอร็ดอรร้อย รู้สึกเป็นความเอร็ดอรร้อยทางผัสสะ หรือจะเรียกว่าทางองคาพยพ อวัยวะแห่งผัสสะ มันก็เรียกว่ากาม เรียกว่ากามหรือเซ็กส์.

ความเอร็ดอรร้อยนี้เกิดขึ้นได้ แม้ที่เห็นกันว่า โอ๊ย! ไม่มี ความสำคัญ ไม่มีความหมายอะไร: เช่นสุนัขตัวนี้มันเดินมาเบียด อาตมา เบียดอาตมาด้วยความตั้งใจนี้ มันได้รับความเอร็ดอรร้อย ทางระบบประสาท มันก็เป็นเซ็กส์เหมือนกัน แม้แต่เพียงว่าสุนัข มันเดินเบียดเรา, หรือว่าสุนัขมันยื้อแย่งผ้าชีร์วักัน สุนัขแต่ละตัว ยื้อผ้าชีร์วักันไปคนละทิศละทาง ได้รับความพอใจเอร็ดอรร้อยใน การยื้อแย่งนั้น อันนั้นก็ เป็นเซ็กส์เหมือนกัน เป็นกามเหมือนกัน, เดินลุยทรายให้อรร้อย, วายน้ำกระทุมน้ำให้อรร้อย, แม้แต่ว่าจะถ่าย อุจจาระให้อรร้อย ถ่ายปัสสาวะให้อเอร็ดอรร้อยแก่อวัยวะเครื่อง ถ่าย มันก็เรียกว่าเซ็กส์ ว่ากามารมณ์เหมือนกัน, นี่มันก็คือผัสสะ.

ผัสสะ ผัสสะคำเดียว ผัสสะคำเดียว ซึ่งเป็นเหตุให้เกิด ความเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท นั้นมันมีอิทธิพลเท่าไร? มี อิทธิพลอย่างไร? ฉะนั้นมนุษย์ครอบงำกามารมณ์ไม่ได้ เอาชนะ กามารมณ์ไม่ได้, เอาชนะสิ่งที่เรียกว่าเซ็กส์ไม่ได้ ก็คือเอาชนะ ความรู้สึกทางระบบประสาทไม่ได้ มันจึงต้องเป็นทุกข์. มันซ่อน อยู่อย่างลึกลับ ใต้ตัวผัสสะนี้, จะต้องเรียกว่ามันซ่อนอยู่อย่าง ลึกลับยิ่งกว่าผี ซ่อนอยู่ในระบบประสาทของคนทั่ว ๆ ไป โดย

ไม่ต้องรู้อะไร ระบบประสาทมี แล้วมันก็มีความรู้สึกทางระบบประสาท มันก็มีความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท.

ผู้หญิงโบราณ คุณยายเอาชีผึ่งสีปาก มาสีปากอยู่เรื่อย สีปากอยู่เรื่อย ด้วยความเอร็ดอร่อย นี่ก็เรียกว่าผัสสะอย่างยิ่ง ผัสสะอย่างยิ่ง คือเป็นกามด้วยเหมือนกัน แม้แต่เอาชีผึ่งสีปากมาถูปากให้เอร็ดอร่อย. นี่ไม่ต้องไปพูดถึงว่า โอ้ มันจะไปกินเหล้าเมายาให้เอร็ดอร่อย, บริโภคเพศตรงกันข้ามกันให้เอร็ดอร่อย มันก็ไม่ต้องถึงอย่างนั้น แม้แต่เพียงสุนัขย้อผ้าขี้ริ้วกัน มันก็เป็นความรู้สึกเอร็ดอร่อย ตามสิ่งที่เรียกว่าเซ็กส์ หรือกาม หรือเพศ.

อาตมาจะขอยกตัวอย่างตัวเอง ว่าเมื่อเด็ก ๆ ชอบไปเดินลุยใบไม้แห้ง ๆ ใบไม้แห้ง ๆ ที่ฤดูแล้งมันหล่นทับกันมากองท่วมเข้านะ ลุยใบไม้แห้ง ๆ เหล่านั้น ซึ่งมีเต็มไปทั้งป่า แล้วรู้สึกพอใจ รู้สึกพอใจ รู้สึกสนุกสนาน. แล้วใครบ้างคิดว่านี่คือเซ็กส์ เซ็กส์หรือกามารมณ์? อันนี้ก็ เป็นเซ็กส์และเป็นกามารมณ์ แม้จะเดินไปลุยใบไม้แห้งให้เอร็ดอร่อย ถ้ามันเป็นความรู้สึกเอร็ดอร่อยแก่ระบบประสาทแล้ว มันก็เป็นเซ็กส์ทั้งนั้นแหละ. โอ้หนุ่มล่ำมควาย มันตอกหลักล่ำมควาย เอาไม้ค้อนหรือค้อนตอกหลักล่ำมควายอย่างเอร็ดอร่อยมือ มันก็เอร็ดอร่อยแก่ความรู้สึก มันก็เป็นเซ็กส์เหมือนกัน ในการที่มันตอกหลักล่ำมควาย.

สิ่งใดที่กระทำไป แล้วเกิดความรู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบ

ประสาท ก็เรียกว่าผัสสะ ผัสสะ เป็นผลของผัสสะ เป็นตัวผัสสะ มีผลเป็นเวทนา, นี้ มันซ่อนอยู่อย่างลึกลับที่นี้ ต้องใช้คำว่า ใจ ผัสสะ ดึกว่า, ใช้คำให้มันสมน้ำหน้ามันว่า ใจผัสสะ ใจผัสสะ ตัวการร้าย ตัวเลวร้ายที่สุดคือใจผัสสะ.

ใจผัสสะคือสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท ระบบประสาทของสิ่งที่มีชีวิตนั้นจะมนุษย์หรือคน หรือสัตว์อะไรก็ตาม สิ่งที่มีชีวิต ถ้ามันเกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท แล้วมันก็เป็นกามทั้งนั้น เป็นเซ็กซ์ทั้งนั้น ไม่ต้องพูดถึงเรื่องเพศ ซึ่งมันถึงที่สุด เรื่องทางเพศมันถึงที่สุด, หรือแม้แต่มันจะสุขุบทูหรือให้เอร็ดอรร้อย มันก็อย่างเดียวกัน, จะกินเหล้าเมายาให้เอร็ดอรร้อย มันก็เป็นเรื่องให้เกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท แก่ระบบประสาท. ถ้ามันมีความหมายอย่างนี้ มีใจความสั้นๆ จำกัดเพียงว่า ให้เกิดความเอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาทแล้ว มันเป็นเซ็กซ์ เป็นกามารมณ์ หรือเรียกเป็นภาษาธรรมว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ.

ผัสสะไม่ว่าชนิดไหน เกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องมีเวทนา มีความรู้สึกเอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาท เพราะวาระบบประสาทมันเอร็ดอรร้อยได้รอบตัว ถ้ามันเกิดความรู้สึกกระตุ้น หรือกระทำ หรือปฏิบัติแล้ว มันจะเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า เอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาท.

นี่ ผัสสะมันกัดกินมนุษย์อยู่ทุกชนิด มนุษย์ธรรมดาที่ดี มนุษย์ที่เป็นเทวดาก็ดี เป็นมารก็ดี เป็นพรหมก็ดี มันกัดกินอยู่ด้วยความรู้สึกยึดมั่นถือมั่น ด้วยตัณหา ด้วยมานะ ด้วยทิฏฐิ, นี่ขอให้สนใจรู้จักไอ้ตัวนี้ ไอ้ตัวร้ายกาจนี้ว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะสมุทยา เป็นหัวข้อพรหมจรรย์หัวข้อที่ ๓.

สัตว์ที่มีชีวิตตามธรรมดา สิ่งที่มีชีวิตก็แล้วกัน ใครบ้างที่ไม่เคยตกอยู่ในอำนาจของผัสสะ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผัสสะ? แล้วผัสสะมันคืออะไร? มันอยู่ที่ไหน? ใครรู้จักบ้าง? มันอยู่ไปเสียทุกหนทุกแห่งในสากลจักรวาล ที่มันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์, แล้วก็มีวิญญาณสำหรับจะรู้สึกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ. อาตมาขอให้ช่วยจำไอ้ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ อย่างนี้ ซึ่งเป็นตัวการของผัสสะ ตัวเหตุให้เกิดผัสสะ หรือมีผัสสะ.

ย้าอีกทีหนึ่งก็ว่า มันมีอายตนะภายใน เช่นตาเป็นต้น, มีอายตนะภายนอก เช่นรูป เสียง กลิ่น รสเป็นต้น, แล้วก็มี วิญญาณ คือความรู้แจ้งของสิ่งทั้งสองนั้น, แล้วก็มีผัสสะ คือการกระทบของสิ่งทั้งสามนั้น, แล้วก็มีเวทนา, แล้วก็มีสัญญา รู้สึก, แล้วก็มีสัญญาเจตนา ต้องการไปตามความรู้สึก, แล้วก็มีตัณหา อยากไปตามความรู้สึก, แล้วก็มีวิตก คิดไปตามความรู้สึก, แล้วก็มีวิจารณ์วิจารณ์ ใคร่ครวญไปตามความรู้สึก. ๑๐ หัวข้อที่มี

ประโยชน์ที่สุด สูงสุด มีประโยชน์ที่สุด ควรที่จะจำไว้ ควรจะจำให้ได้, ควรจะเข้าใจ, ควรจะรู้จัก รู้จัก ด้วยสันติภูริโก เห็นแจ้ง ประจักษ์ด้วยตนเอง เห็นแจ้งประจักษ์ด้วยตนเองอยู่อย่างนี้.

นี่ เรียกว่ามันมีผัสสะ มีผัสสะเป็นตัวการ มีผัสสสมุทยา ผัสสะเป็นตัวเหตุให้เกิด. แปลว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลก มันมีมูลเหตุเกิดมาจากการกระทบทางผัสสะ เพราะสิ่งนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว กระทบกันแล้ว มันจะหลงรัก พอใจ หลงรัก พอใจแม้ว่าจะนำเกลียดน่าชังก็พอใจ แม้ว่าน่ารักก็พอใจ จะเรียกว่าทั้งน่ารักและทั้งน่าชัง มันมีผลเท่ากัน ให้เกิดผลเป็นผัสสะ เป็นเวทนาเท่ากัน.

คนตามธรรมดาที่มีอารมณ์ตามอำนาจของผัสสะ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน แม้แต่ต้นไม้ต้นไถ่ ก็มีอารมณ์ไปตามอำนาจของผัสสะ ไปตามอำนาจของเวทนา มันเป็นอำนาจลึกลับ, มีอารมณ์ มันมีอารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ แล้วก็สัมผัสกันอยู่ ผัสสะ. คำว่าอารมณ์ อารมณ์ในที่นี้มันก็มาจากสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ถ้าไม่มีผัสสะ ไม่มีการกระทบ มันไม่มีอารมณ์, พอมีอารมณ์แล้วก็มีเรื่อง มีเรื่องสูงสุด; มีอารมณ์เพราะสิ่งทั้งหลายมันเป็นไปตามอำนาจของเวทนา เป็นไปตามอำนาจของอารมณ์ มันเป็นไปตามอำนาจของอารมณ์.

อารมณ์ อารมณ์คำนี้ช่วยจำไว้ด้วย แปลว่า สิ่งที่เกิดมัน

ต้องการ จิตนั้นมันจะโง่เขลาอย่างไร ฉลาดอย่างไร เท่าไรก็ตาม
ใจเถอะ มันต้องการอารมณ์ ต้องการอารมณ์ ต้องการอารมณ์
เพราะฉะนั้นอารมณ์คือสิ่งที่จิตมันต้องการ จิตมันต้องการ แล้ว
มันก็เป็นทาสของอารมณ์.

พระนิพพานไม่มีอารมณ์

เราก็มีกันแต่อารมณ์ มีกันแต่อารมณ์ ซึ่งมันเกิดมาจาก
ผัสสะ ถ้าไม่มีอารมณ์ มันก็ไม่มี ความหมายอะไร, ถ้าไม่มีอารมณ์
มันเป็นนิพพานไปเสีย. ช่วยฟังใหม่ว่า ถ้ามันไม่มีอารมณ์อะไร
มันไม่เกิดอะไรขึ้นมา มันก็เป็นนิพพานไปเสีย. เดียวนี้มันมีอารมณ์
กันทุก ๆ รูป ทุก ๆ นาม มันมีอารมณ์ได้ในสิ่งที่มันต้องการ, ถ้า
มันต้องการพระนิพพาน จิตที่โง่เขลา มันไม่รู้ว่ามันต้องการไม่ได้
มันก็ต้องการ ถ้ามันต้องการ ก็เรียกว่า มีนิพพานเป็นอารมณ์.
แต่ว่า พระนิพพานไม่ใช่อารมณ์ พระนิพพานไม่มีอารมณ์
อารมณ์ก็มีแต่สิ่งที่ต้องการของจิตที่โง่เขลา, ไม่มีอารมณ์ ก็มีความ
รู้สึกที่ว่าง หรือที่เป็นกลาง ว่างนิรันดร เป็นกลาง เป็นความว่าง
นิรันดร.

บทเรียนเพื่อลุล่วงความไม่ตาย

เอ้า, ขอให้ฝึกบทเรียนจิตไม่มีอารมณ์กันเถอะ ถ้าจิต
มีอารมณ์แล้วมันก็ต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง. ตื่นขึ้นมา ฝึกจิต

อย่าให้มีอารมณ์ ผูกจิตไว้สำหรับไม่ต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร, ตื่นนอนขึ้นมาอย่ามีอารมณ์อะไร อย่ามีอารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์เกลียด อารมณ์ตื่นเต้น อารมณ์หวาดเสียว อารมณ์หวาดกลัว อารมณ์ต่างๆ ไม่มีอารมณ์อะไร เป็นจิตที่ไม่มีอารมณ์อะไร; นั้น มันอิสระ มันเป็นเช่นนั้นเอง เรื่องเช่นนั้นเอง ไม่มีอารมณ์อะไร.

ฟังดูคล้ายกับจะทำไม่ได้ แต่ว่ามันเป็นสิ่งที่ทำได้ ให้มันมีอารมณ์ที่ว่าง อารมณ์ที่ว่างจากอารมณ์. ผูกบทเรียนไม่มีอารมณ์ มันว่างตลอดเวลา มันก็เป็นนิพพานตลอดเวลา, นี้มันก็คือความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง เพราะถ้ามีอารมณ์แล้ว มันจับฉวยแล้ว มันมีตัณหา อุปาทานแล้ว มันก็มีแต่ความทุกข์ มีแต่ปัญหา.

ที่จะได้รับประโยชน์สูงสุด สูงสุดกว่าสิ่งใดในหนทางของธรรมะ คือการผูกจิตให้รู้จักไม่มีอารมณ์ ให้รู้จักความไม่มีอารมณ์. จิตนั้นมันมีอารมณ์ในอะไร ๆ ก็ได้ มีอารมณ์ในพระนิพพานก็ได้ ถ้ามันอยากได้พระนิพพาน; แต่พระนิพพานไม่ใช่อารมณ์ พระนิพพานไม่มีอารมณ์ พระนิพพานไม่ใช่อารมณ์ แต่จิตใ้งมันมีอารมณ์ในพระนิพพานได้ เพราะมันว่าเอาเอง มันมีวิชา มันหลง มันว่าเอาเอง.

นี่ ขอให้ลองดู ให้สังเกตดู ลองดู จับให้ได้สักอย่างว่า สันติภฏฐิโก เห็นได้ด้วยตนเอง เห็นได้ด้วยตนเอง ว่า ตื่นนอนขึ้น

มา จิตอย่ามีอารมณ์, จิตไม่มีอารมณ์รัก ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่กลัว ไม่ตื่นเต้น ไม่วิตกกังวล ไม่อาลัยอาวรณ์ ไม่อิจฉาริษยา ไม่หึง ไม่หวง, นี่ จิตไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ว่าผู้นั้น ไม่มีอารมณ์ว่าผู้นี้, ไม่มีอารมณ์ว่าสิ่งนั้น ไม่มีอารมณ์ว่าสิ่งนี้, ไม่มีอารมณ์ที่จะได้ ที่จะเสีย จะอะไรทุกอย่าง อย่าง จิตไม่มีอารมณ์ นั้นนะเป็นจิตที่บรรลूपระนิพพาน จิตบรรลุความไม่มีอารมณ์.

อารมณ์มันเป็นเรื่องของผัสสะ พอไม่มีผัสสะ หรือควบคุมผัสสะได้ มันก็ไม่มีอารมณ์ ควบคุมผัสสะไม่ได้ มันก็มีอารมณ์เรื่อยไป เราก็มีความทุกข์ทรมานเรื่อยไป ทุกข์อยู่ที่นั่น อย่างที่ไม่ต้องเรียกว่าซ้ำๆ ซากๆ, มันไม่ได้ซ้ำๆ ซากๆ มันทุกข์อยู่ที่นั่น อยู่แต่ที่นั่น เพราะมันมีอารมณ์.

ตื่นนอนขึ้นมาฝึกฝนไม่ให้จิตมีอารมณ์อะไร ไม่มีผู้นั้น ไม่มีผู้นี้ ไม่มีคนนั้น ไม่มีคนนี้ ไม่มีสิ่งนั้น ไม่มีสิ่งนี้ เป็นเช่นนั้นเองไปหมด อะไรๆ ก็เป็นเช่นนั้นเองไปหมด; คำนี้ก็น่าจะสนใจถือไว้เป็นหลักเกณฑ์ว่า เช่นนั้นเอง. คนไปชอบเที่ยวรอบโลก ไม่รู้จักีรอบๆ แล้ว มันเห็นอะไรสนใจกันไปหมด ไม่เห็นเช่นนั้นเองเลย มันไปเที่ยวรอบโลกไม่รู้จักีรอบต่อีรอบแล้ว มันไม่เห็นคำว่าเช่นนั้นเอง. ไม่เห็นคำว่าเช่นนั้นเอง มันก็มีอารมณ์ มีอารมณ์ เป็นอารมณ์ไปหมด ถ้าเห็นเช่นนั้นเอง มันหยุด มันไม่มีอารมณ์.

นี่ คำว่า เช่นนั้นเอง มันเป็นความจริงสูงสุด เป็นความจริง

สูงสุดในทุก ๆ สิ่ง ในทุก ๆ อย่างแหละ เช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง. ถ้าไม่เห็นเช่นนั้นเองมันจะมีผัสสะที่ว่าเป็น ผัสสะที่ว่าเป็นก็มีอารมณ์ที่ว่าเป็น มันจะเป็นอารมณ์ไปหมด อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์เกลียด อารมณ์กลัว อารมณ์ตื่นเต้น อารมณ์วิตกกังวล อารมณ์อาลัยอาวรณ์ อิจฉาริษยา หวง หึง เป็นอารมณ์ไปหมด.

แน่แล้ว ท่านทั้งหลายคงจะคิดว่า โอ๊ย! ยาก มันยาก มันเหลือที่จะฝึกได้ ป่วยการพูดถึงเรื่องนี้. แต่เอาตมาขงขอยืนยันว่า ถ้าฝึกเรื่องนี้ได้จะเป็นผู้บรรลุพระนิพพาน. ตื่นนอนขึ้นมาไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ว่าสิ่งนั้น ว่าสิ่งนี้ ว่าใคร ที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าอย่างไร ว่าที่ใด นั่นนะคือพระนิพพาน พระนิพพานอยู่ที่ตรงนี้ อยู่ตรงที่ปลายจมูกนี้.

ไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครต้องการก็ได้ คือการทำให้จิตไม่มีอารมณ์ พอตื่นนอนขึ้นมาอารมณ์มันมีเสียแล้วตั้งแต่ก่อนตื่นนอน มันจะทำได้อย่างไร มันมีอารมณ์เสียแล้วตั้งแต่ก่อนตื่นนอน. นี้ เราต้องการว่าตื่นนอนขึ้นมาจิตอย่ามีอารมณ์ คือพระนิพพาน คือความถูกต้อง ถ้าจิตไม่มีอารมณ์ ไม่มีปัญหา มีแต่ความถูกต้อง มีแต่ความถูกต้อง ถูกต้อง.

ความถูกต้องนี้ เป็นคำสำคัญที่สุด สูงสุดของพระพุทธศาสนา ว่าความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง เพราะว่าถ้าถูกต้องแล้วมันไม่ตายนี้ ถ้ามันถูกต้องแล้วมันจะตายได้อย่างไร. ทุกคนแหละ ขอ

ให้ลองคิดดูซิ ยิ่งเป็นหมอด้วยแล้ว ยิ่งสนใจให้มากด้วยว่า ถูกต้องแล้วมันจะตายได้อย่างไร, ถ้ามันถูกต้องแล้วมันก็หายหมดซิ แผลมันก็หาย เจ็บป่วยมันก็หาย โรคภัยไข้เจ็บมันก็หาย เพราะมันถูกต้อง; เพราะมันมีความถูกต้อง มันหาย มันหายมันก็ไม่ตาย มันก็มีความไม่ตายนิรันดร มีความว่างจากตัวตนนิรันดร. ที่ตายมันคือร่างกาย ร่างกายโง่ๆ นี้ ร่างกายวัตถุมันตาย แต่ถ้ามันมีแต่จิต มีแต่ความถูกต้อง ความเข้าใจถูกต้อง อะไรๆ ถูกต้อง มันตายไม่ได้, มันเป็นจิตว่าง จิตว่างก็เป็นนิรันดร คือไม่ตาย.

ขอให้สนใจบทเรียนที่ว่า *ตื่นนอนขึ้นมา ไม่มีอารมณ์ อย่ามีอารมณ์* นั้นนี่คือพระนิพพาน ทางลัดที่สุด ลัดที่สุด, เป็นความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้องแล้วไม่มีปัญหาใดๆ เหลืออยู่. ถูกต้องในทางร่างกายแล้ว แม้แต่ผายลมออกมา ตดนะ ก็ยังไม่เหม็น ถ้ามันมีความถูกต้องในร่างกาย ผายลมออกมาจะเหม็นได้อย่างไร เพราะมันมีแต่ความถูกต้อง. ถ้ามันไม่มีความถูกต้อง มันก็มีปัญหา มีโรคภัยไข้เจ็บ มีโรคภัยไข้เจ็บมันก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ มันก็ไม่ถูกต้อง มันก็ไม่หาย มันไม่หายมันก็ต้องตาย; เพราะฉะนั้น ขอให้ยุติลงที่ว่า ความถูกต้อง ความถูกต้องคือความไม่ตาย คือความไม่ตาย. ความถูกต้อง คำนี้นะ มันสูงที่สุดกว่าคำไหนๆ หหมดไปคิดดูเถอะ; อาตมารับรองว่าคุ้มค่าเวลาที่สุดแล้ว ถ้าถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้องแล้วมันตายไม่ได้ มันไม่ตาย.

เดี๋ยวนี้ มันจะเอากันแต่เออร์ดอรร้อยทางระบบประสาท แล้วก็เอาดี ดี ดี มีบุญ มีกุศล. แต่ว่าบุญกุศลนั้นบ้าได้ เม้าได้ ไม่ใช่ความถูกต้อง บุญกุศลนั้นมันบ้าได้ เม้าได้, ความดีนั้นก็บ้าได้ เม้าได้, ความร่ำรวยสวยงามก็บ้าได้ เม้าได้, อำนาจวาสนาก็บ้าได้ เม้าได้, เกียรติยศชื่อเสียงก็บ้าได้ เม้าได้; ถ้ามันเป็นความถูกต้องแล้ว มันบ้าไม่ได้ มันเม้าไม่ได้ มันบ้าไม่ได้ มันเม้าไม่ได้.

นี่คือคำว่า ความถูกต้อง นี่จึงเป็นคำพิเศษ มีทางเดียวเท่านั้นที่จะต้องเห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเองว่ามันถูกต้องอย่างไร แล้วมันก็ไม่ตาย, ไม่ตายมันก็ว่างนิรันดร ให้มันตายแต่ร่างกาย ให้จิตมันมีความถูกต้อง แล้วมันก็ไม่มีความตายทางจิต แล้วก็เป็ความว่างนิรันดร เป็นความไม่ตายนิรันดร นี่พระนิพพาน สูงสุดอยู่ที่นี้.

พูดรวบรัดว่า มันมีฉันทะเป็นมูล มีมณสิการเป็นแดนเกิด มีผัสสะเป็นสมุทัย อะไรก็ตามๆ พอมาถึงพระนิพพานแล้ว คือความถูกต้อง คือความไม่ตาย.

อาตมาได้บรรยายถึงข้อที่ ๓ ผัสสสมุทยา ผัสสะเป็นมูลเหตุให้เกิด, ผัสสะเป็นสนามรบ มีการรบด้วยการกระทบทางผัสสะแล้วก็มีผลเป็นเรื่องพ่ายแพ้ พ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาท สนใจแต่ความรู้สึกทางระบบประสาท.

เดี๋ยวนี้ ยุวชนของเรามันมีแต่ความพ่ายแพ้แก่ความรู้สึก

ทางระบบประสาท เป็นทาสของความรู้สึกทางระบบประสาท ก็ทำอะไรๆ ผิดพลาดกันมากขึ้น, มีอันธพาลเต็มบ้านเต็มเมือง มีคนอันธพาลเต็มบ้านเต็มเมือง มีอาชญากรรมเต็มบ้านเต็มเมือง. นี้ เพราะว่าทุกคนมันพ่ายแพ้แก่ระบบประสาท เพราะว่ามันเป็นทาสแก่อารมณ์ ซึ่งมันเป็นทาสของผัสสะ, เป็นทาสของผัสสะ เป็นทาสของอารมณ์ มันพ่ายแพ้แก่อารมณ์.

ขอให้จำไว้คำเดียวว่า ไอ้ที่ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกว่าเซ็กส์นะ คือความพ่ายแพ้แก่ระบบประสาท พ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาท ในภาษาธรรมะเรียกกันว่ากามหรือกามารมณ์. ถ้ามันมีความพ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาทแล้ว พญามารก็เข้ามาจับตัวรวบรัดเอาไปหมด, สิ่งที่เราเรียกว่ามาร มารทั้งหลาย จะเป็นเทวดาก็ได้ เป็นมารก็ได้ เป็นพรหมก็ได้ มาทำให้เกิดความพ่ายแพ้ แล้วก็ป่วนทุกข์เป็นปัญหา.

ควบคุมผัสสะไว้ได้เป็นพระนิพพาน

เรารู้ธรรมะ ก็หมายความว่า ถึงความจริงของสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ สิ่งที่เราเรียกว่าอารมณ์นั้นเป็นอย่างไร, อย่าให้มันพ่ายแพ้แก่อารมณ์ อย่าให้มันพ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาท เท่านั้นทั้งหมด หมดปัญหา สิ่งที่เราเรียกว่าเซ็กส์ เซ็กส์ หรือกามารมณ์ จะไม่มี.

ถ้าไม่พ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาทแล้ว ปัญหาไม่มี พญามารไม่มี มีแต่निพพาน มีแต่พระนิพพาน มีแต่ความเป็นเช่นนั้นเอง ไม่มีเปลี่ยนแปลง, ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่เป็นอะไรหมด มีแต่ความว่าง ว่าง ว่าง ว่างนิรันดร; ร่างกายจะตายก็ช่างหัวมัน แต่จิตมันถูกต้อง จิตมันถูกต้อง จิตมันถูกต้อง คือไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ที่เป็นนั้นเป็นนี่ มีความหมายอย่างนั้นอย่างนี้, นี้ เรื่องมันก็จบถึงคำๆเดียวว่า ควบคุมผัสสะได้ ควบคุมผัสสะได้ ขอให้จบเพียงคำเดียวว่า ควบคุมผัสสะได้.

เมื่อควบคุมผัสสะได้ มันก็ไม่มีอารมณ์ ตื่นนอนขึ้นมาก็ไม่มีอารมณ์, จะตื่นนอนหรือไม่ตื่นนอนอะไรก็ตามเถอะ มันไม่มีเวลาไหนที่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ก็เป็นพระนิพพานตลอดกาล พระนิพพานตลอดกาล ตลอดเวลา ตลอดทุกๆ ประมาณ เพราะไม่มีอารมณ์.

คำว่าอารมณ์นี้เป็นคำที่เข้าใจยากที่สุด แต่ว่าเข้าใจได้ง่ายๆ ตรงที่ว่า อารมณ์คือสิ่งที่จิตต้องการ. จิตที่บ้า จิตที่โง่เขลา จิตที่มีอวิชชามันต้องการ สิ่งนั้นคืออารมณ์ ถ้าสิ่งใดจิตต้องการ สิ่งนั้นเป็นอารมณ์. ตื่นนอนขึ้นมาอย่าให้มีอารมณ์ อย่าให้มีสิ่งที่จิตต้องการ จะทำได้อย่างไรก็ขอให้ไปสนใจดูเถอะ, พยายามสักหน่อยเถอะ อย่าท้อดอาลัยว่า ไม่เข้าใจ เข้าใจไม่ได้ เหลือวิสัย.

ขอให้พยายามเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าไม่มีอารมณ์ ปราศจาก
อารมณ์ ไม่มีอารมณ์, ตื่นนอนขึ้นมากก็ไม่ต้องมีอารมณ์อะไร ก็ไม่
มีอารมณ์เรื่อย ๆ ไป, นี่คือความถูกต้องของความเป็นเช่นนั้นเอง
ตลอดกาล ความถูกต้อง ความถูกต้อง ความเป็นเช่นนั้นเอง คือ
ถูกต้องอยู่เช่นนั้นเองตลอดเวลา.

นี่คือสิ่งสูงสุดที่เราเรียกว่า พระนิพพานเป็นปริโยสาน พระ
นิพพานเป็นจุดจบ จุดจบ ปริโยสานของสิ่งทั้งปวง. เรื่องมันยังมี
มากกว่านี้ แต่ว่ามันสำคัญอยู่ที่ว่า ผัสสะเพียงคำเดียว ผัสสะ
เพียงคำเดียว, ควบคุมผัสสะไว้ไม่ได้เพียงคำเดียว มันก็มีอารมณ์ มี
อารมณ์ มีอารมณ์ กระทั่งมีตัวตน มีตัวกู มีของกู, แล้วก็มี
ความทุกข์นานาชนิด มันหอบหัวไปทั้งร่างกายและจิตใจ ร่างกาย
เป็นต้นเป็นกอนี้ ก็เอาไป จิตใจที่โง่เขลา ก็เอาไป มันก็เป็นเรื่อง
ของผัสสะ. รวมความว่า ควบคุมผัสสะ ควบคุมผัสสะคำเดียว
เท่านั้น มันก็หมดปัญหา, ทำให้เกิดความถูกต้องในผัสสะ.

บททวนอีกที ๓ หัวข้อว่า พรหมจรรย์นี้มี ฉันทะเป็นมูล คือ
มีความพอใจเป็นมูล ใครจะดีอย่างไร จะวิเศษอย่างไร ที่ไหน มัน
ก็มีฉันทะ คือความพอใจเป็นมูลเหตุให้ทำอะไร ทำอะไร, แล้วมัน
มีความพอใจให้สำเร็จประโยชน์ได้อย่างไร มันต้องทำไว้ในใจ ทำ
ไว้ในใจให้ถูกต้อง กระทำอยู่ในใจให้ถูกต้อง, จนกระทั่งว่ามันเห็น
รู้จักชัดเจน ประจักษ์ชัดว่าผัสสะมีอยู่ ผัสสะมีอยู่ แล้วก็ควบคุม
ผัสสะนั้นไว้ให้ได้.

เมื่อควบคุมผัสสะได้แล้ว มันก็ไม่มีเวทนา ไม่มีตัณหา ไม่มี
 หมดทุกอย่าง, ควบคุมผัสสะได้เพียงอย่างเดียว เป็นพระพุทธรเจ้า
 เป็นพระอรหันต์ หรือยิ่งกว่าเป็นพระอรหันต์ ควบคุมผัสสะไว้ได้
 เพียงอย่างเดียว ควบคุมผัสสะไว้ได้อย่างเดียว. จิตไม่มีอารมณ์
 จิตไม่มีอารมณ์, ชีวิตไม่ต้องมีอารมณ์ ชีวิตไม่มีสิ่งที่ต้องตาย ชีวิต
 มีแต่ความถูกต้อง.

เมื่อมีแต่ความถูกต้อง มันก็ตายไม่ได้ มันถูกต้องไปเสีย
 แล้วนี่, อย่าหาว่าเอาเปรียบ พุดคำนี้นะ ถ้ามันมีถูกต้องเสียแล้ว
 มันตายไม่ได้ เข้าใจว่าทุกคนเห็นเอง ถ้ามันมีความถูกต้องเสีย
 แล้ว มันตายไม่ได้. ถ้าใครไม่เห็นความจริงอันนี้ อาตมาต้อง
 ขอให้ใช้คำว่า มันเป็นคนโง่ที่สุด โง่ดกดานที่สุด มันโง่ดกดาน
 ที่สุด จนไม่รู้ว่าจะโง่ดกดานอย่างไร. ถ้ามันมีความถูกต้อง ถูกต้อง
 ถูกต้องอยู่ มันตายไม่ได้ มันจะตายได้อย่างไรเล่า แม้ร่างกายมัน
 จะตาย ก็ตายไปซิ แต่จิตมันไม่ตาย จิตมันมีความไม่ตายเป็น
 นිරันดร นั่นนะคือพระนิพพาน.

นี่ ผัสสะ เรื่องของผัสสะมันมีเท่านั้น พรหมจรรย์นี้ การ
 ประพฤติที่จะดับทุกข์นี้ มันมีฉันทะเป็นมูลเหตุ, มันมีการทำไว้
 ในใจ ทำไว้ในใจอย่างถูกต้อง, แล้วมันควบคุมผัสสะได้ ควบคุม
 ผัสสะได้ในทุกกรณี. เรากล่าวได้เพียง ๓ หัวข้อ หรือ ๓ จังหวะ
 ว่าฉันทะเป็นมูล, มนสิการเป็นแดนเกิด, แล้วก็ผัสสะเป็นสมุทัย
 ควบคุมผัสสะได้ก็หมดปัญหา มีแต่ความถูกต้อง มีแต่ความ

ถูกต้อง แล้วมันก็ไม่มีอะไรตาย.

นี่ ใจความมันก็มีเพียงเท่านั้น สำหรับคำบรรยายในข้อที่ ๓ ที่เรียกว่าพรหมจรรย์โดยประมวล โดยประมวลแห่งพรหมจรรย์ ทุกประเด็น หรือทุกข้อของธรรม ๘๔,๐๐๐ ธรรมชั้นให้ล้านๆ พระธรรมชั้นก็ตามใจเถอะ มันอยู่ที่ว่าควบคุมผัสสะไว้ได้ นี่ คือความจริงของพรหมจรรย์.

นี่ ก็ยุติด้วยเวลา ที่สมควรแก่เวลา และอาตมาก็เหนื่อย จนไม่รู้จะพูดอย่างไรแล้ว ว่าควบคุมผัสสะไว้ได้ เป็นพระนิพพาน ควบคุมผัสสะไว้ได้เป็นพระนิพพาน เป็นพระนิพพานเพราะ มันถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง, เมื่อถูกต้องแล้วมันไม่ตาย มันไม่มี ความตาย มันไม่ตายนิรันดร มันไม่ตายอย่างนิรันดร เรื่องมันก็มี เท่านั้น.

ขอให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถควบคุม ผัสสะได้, ควบคุมผัสสะได้แล้วก็ไม่มีการมรณ ไม่มีอารมณ์ ไม่มี อารมณ์ อยู่เหนืออารมณ์ เป็นพระนิพพาน เพราะพระนิพพาน ไม่มีอารมณ์ พระนิพพานไม่ใช่อารมณ์; จิตมันจะบ้าจะโง่เป็น อารมณ์ก็ตามใจมัน แต่ถ้ารู้ความจริงข้อนี้แล้ว มีสัจจะในข้อนี้ แล้ว มันไม่มีอารมณ์.

ขอยุติการบรรยายในวันนี้.

มูลเหตุแห่งพรหมจรรย์

ฉันทมูลกา

มนสิการสัมภวา

ผัสสสมุทยา

เวทนาสมุสรณา

สมาธิปมฺชา

สตาทิปเตยยา

ปัญฺญุตตธา

วิมุตตติสธา

อมโตคธา

นิพพานปริโยสํนา

มูลเหตุ

แดนเกิด

เหตุให้เกิด

ที่ประชุม

ประมุข

อธิบดี

สิ่งสูงสุด

แก่นสาร

ที่หยั่งลง

ที่สุดจบ

ความทุกข์เกิด

๑ ความทุกข์ เกิดที่จิต,
เพราะเห็นผิด เมื่อผัสสะ.

๒ ความทุกข์ ละไม่ขาด,
ถ้าไม่เง้ เมื่อผัสสะ.

๓ ความทุกข์ เกิดไม่ได้,
ถ้าเห็นถูก เมื่อผัสสะ.

พุทธทาสภิกขุ

พระเอ๋ย พระนิพพาน!

พระเอ๋ย	พระนิพพาน!	
คือความผ่าน	ไปกระทั่ง	ถึงฝั่งฝา
แห่งห้วงน้ำ	ความทุกข์	ซึ่งบุกมา
มิรู้ว่า	ก็ชาติ	อนาถหนัก
เคยเหยียบซ้ำ	รอยเก่า	ไม่ก้าวไป
บัดนี้ได้	ชานะทุกข์	สุขใจนัก
แต่นี้ไป	แม้ใคร	จะซัง,รัก,
ใครหนอจัก	จับเราได้	ไม่เห็นเอย.

สมาธิเป็นประมุข แห่งการทำจิตไม่ให้มีอารมณ์

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

อาตมาขอแสดงความยินดี ในการที่ท่านทั้งหลายมา
ประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ด้วยวัตถุประสงค์อันนี้ คือ ทำความเข้าใจใน
พระพุทธศาสนา โดยหวังว่าจะให้ถึงที่สุด คือการบรรลุสิ่งที่ควร
จะบรรลุ ที่เรียกกันว่าที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์, เรามุ่งหมายอย่าง
นั้นได้ ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ แต่ถ้าเรียกตามแบบของ
พระพุทธเจ้าจริง ๆ ท่านเรียกว่า พระนิพพาน.

นี่มันอาจจะสูงไป สูงไป รู้สึกว่าสูงไป จนใคร ๆ ก็ไม่กล้า ไม่
กล้ายกตัวเอง หรือไม่กล้าประกาศตัวเอง แต่ความมุ่งหมายอันแท้
จริงนั้นมันเป็นอย่างนั้น คือจะทำที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์; ความ
ทุกข์สลายไป สลายไป สลายไปไปจนถึงจุดหนึ่ง มีที่สิ้นสุด เป็น

ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ ก็เรียกว่า พระนิพพาน เราจะทำกันถึงได้หรือถึงไม่ได้นั้น มันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แล้วแต่การกระทำของบุคคลนั้นๆ. แต่ว่าพระพุทธศาสนานี้ มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน คือมีนิพพานเป็นที่สิ้นสุดของการกระทำ สิ้นสุดของการกระทำ ก็ว่าสิ้นทุกข์ หหมดทุกข์ หหมดปัญหา, พุดภาษาธรรมดาสามัญที่สุด ก็ว่า หหมดปัญหา ไม่มีปัญหาเหลืออยู่อีกต่อไป.

คำว่า หหมดปัญหา ก็หมายความว่า ไม่มีความทุกข์เหลืออยู่อีกต่อไป แล้วก็เรียกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งแปลกหูว่า สัมมัตตะ แปลว่า ความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้อง, ความถูกต้องนั้นมันหหมดปัญหา เมื่อมันมีความถูกต้องถึงที่สุด มันก็หหมดปัญหาถึงที่สุด หหมดปัญหาถึงที่สุด ก็คือ พระนิพพาน.

ถ้ากล่าวโดยสรุปความ ก็พูดได้ว่า สมาธิ การกระทำเป็นสมาธิ สามารถจะแยกจิตให้ออกมาเป็นอิสระ แล้วก็เป็นการไม่มีปัญหา ไม่มีอารมณ์อะไรๆ เหลืออยู่ ไม่มีอารมณ์อะไรๆ เหลืออยู่, ไม่มีว่าผู้หนึ่งผู้นี้ คนนั้นคนนี้ อย่างนั้นอย่างนี้ เท่านั้นเท่านั้น, แล้วก็ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์สำหรับจะรู้สึกว่ามีใคร ว่าผู้ใด ว่าอย่างไร ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเท่าไร ว่าเพราะเหตุใด. นี่ไม่มีปัญหา ไม่มีปัญหาอย่างนี้เหลืออยู่ นั่นนะคือถึงที่สุดแห่งความรู้ หรือถึงที่สุดแห่งความดับทุกข์, ถึงที่สุดแห่งกิจที่จะต้องทำ เรียกว่า จบพรหมจรรย์ จบกิจที่จะต้องทำ.

แต่ถ้าอธิบายกันให้ละเอียดโดยหลักวิชา หรือตามเทคนิคของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่าสมบูรณไปด้วยระบบ นี้ก็ได้เหมือนกัน เพราะมันเป็นสัมมา สัมมา สัมมา เป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง. ความถูกต้องหรือสัมมา ๑๐ อย่าง คือความถูกต้องของ ทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิ นี่ความเห็นถูกต้อง, สัมมาสังกัปปิ ความปรารถนาถูกต้อง, สัมมาวาจา การพูดจาถูกต้อง, สัมมากัมมันโต การกระทำถูกต้อง, สัมมาวายาโม ความพากเพียรพยายามถูกต้อง, สัมมาสติ ความระลึกถูกต้อง, สัมมาสมาธิ ความมีจิตตั้งมั่นนั้นถูกต้อง, สัมมาญาณะ ความรู้ถูกต้องถึงที่สุด, สัมมาวิมุตติ ความหลุดพ้นไปจากความทุกข์ทั้งปวง เรียกว่า ๑๐ สัมมา. ๑๐ สัมมาเป็นความถูกต้อง เรียกรวมกันทั้ง ๑๐ สัมมาว่า สัมมัตตะ สัมมัตตะแปลว่า ความถูกต้อง, เมื่อมีความถูกต้องแล้วมันหมดปัญหา มันหมดปัญหา คือเป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์.

แต่ถ้าเราจะสรุปในการปฏิบัติสั้นๆ เราใช้คำว่า สมาธิ คำเดียวก็ใช้ได้เหมือนกัน พอจะเห็นเค้าเงื่อนเห็นเรื่องราว เห็นอรรถะว่าเป็นอย่างไร. เพราะว่าถ้าจิตเป็นสมาธิแล้ว ก็หมายความว่า จิตมันแยกออกไปจากอารมณ์ทั้งปวงได้ แยกออกไปเสียจากอารมณ์ จนไม่มีอารมณ์อะไรเหลือ, ไม่มีอารมณ์ว่าผู้ใด ว่าใคร ว่าอย่างไร ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเท่าไร ไม่มีอารมณ์เหลือ นี่ก็เรียกว่า ไม่มีอารมณ์. สามารถที่จะทำจิตเป็นอย่างนี้ได้ เรียกว่าแยกจิตออกไปเสียจากอารมณ์ได้ แต่มันก็ไม่ใช้ทำเล่นง่าย ๆ เหมือน

กับพูดด้วยปาก นี่มันเป็นการกระทำที่ละเอียดลออลึกซึ้ง ซึ่งจะต้องใช้ความพยายาม.

ขอให้ท่านทั้งหลายลองพยายามดูว่า ถ้าจิตไม่มีอารมณ์อะไรแล้ว มันจะเป็นอย่างไร, จิตไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์อะไรจะเป็นอย่างไร? ตื่นนอนขึ้นมาให้จิตไม่มีอารมณ์อะไร อยู่ต่อไปไม่มีอารมณ์อะไร จนหลับลงไปอีกก็ไม่ให้มีอารมณ์อะไร, นั่นแหละมันสูงสุด มันสูงสุด สูงสุด สูงสุดจนไม่มีอะไรจะสูงสุดเท่า คือ จิตไม่มีอารมณ์. ถ้ามันยังมีความรู้สึกนึกคิด มีความอยาก มีความประสงค์ มีความต้องการอยู่ว่า ใคร ทำไม อย่างไร เมื่อไร อะไร ได้อะไร เสียอะไร มากมายสารพัดอย่าง อย่างนี้เรียกว่ามันมีอารมณ์, มันไม่ใช่ความหลุดพ้นจากความทุกข์, มันไม่หมดปัญหา มันไม่หมดปัญหา, มันไม่มีความถูกต้องถึงที่สุด ซึ่งสามารถที่จะขจัดอารมณ์ออกไปเสียให้สิ้นเชิง.

ฉะนั้น ถ้าท่านทั้งหลายมาใช้คำว่า สมาธิ เพียงคำเดียว มาทำสมาธิ คือสมาธิภาวนาเพียงคำเดียวก็ได้เหมือนกัน แต่ถ้ารู้จักทำตามนั้นแล้ว มันก็สำเร็จได้ด้วยคำพูดคำเดียวว่า สมาธิ มีสมาธิแล้วจิตสามารถจะแยกจิตหรือแยกตัวเองออกมาเสียจากอารมณ์ไม่ให้มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ใดๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว. นี่จึงเรียกว่าสมาธิ เป็นเหมือนหัวหน้า ในคำพูดทางหลักของธรรมะต่างๆไป ในปฏิสัมภิทามรรค ก็ใช้คำว่า สมาธิปมฺขา.

ฉันทมูลกา ฉันทะเป็นที่ตั้ง เป็นมูลเหตุให้เกิดขึ้นมา, แล้วก็ มนสิการสัมภวา มนสิการะ มนสิการ นี้จะเปล่งง่าย ๆ ว่า ทำในใจ ทำในใจ ทำในใจ ทำในใจนั่นนะ คือ การทำให้สำเร็จประโยชน์ มนสิการา กระทำไว้ในใจ มีฉันทะเป็นมูลแล้ว มากระทำไว้ในใจว่า เป็นมูลอย่างไร, แล้วก็ ผัสสสมุทยา รู้ว่ามันปรุงขึ้นมาอย่างนี้ ก็ เพราะมีผัสสะ, แล้ว เวทนาสมุทธานา อะไร ๆ อะไร ๆ ที่จะเป็นผล เกิดขึ้นมารวมหมดอยู่ที่เวทนา, แล้วก็ สมာธิปมฺหา คำนี้ขอเตือน เป็นพิเศษ ใช้น่าสมาธิปมฺหา สมาธิเป็นประมุข หมายความว่า ทำ อะไร ทำอะไร ทำอะไรนี้มีสมาธิ แล้วเป็นประมุขนะเป็นเหมือน แม่ทัพ แม่ทัพสูงสุด แม่ทัพที่จะบันดาลอะไร พาอะไรไป เหมือน กับกองทัพทั้งกองทัพ มันมีแม่ทัพเป็นหัวหน้า นี้ สมาธิปมฺหา เรามี การกระทำที่มีสมาธิเป็นประมุข, แล้วก็ สตาธิปเตยยา มีสติเป็น อธิบดี บัญชางานต่างๆ, แล้วก็ ปญฺโญตตรา มีปัญญานำหน้า เป็นสูงสุด เป็นผู้ นำ เป็นผู้ให้ความคิดความนึก เป็นผู้สูงสุด, วิมุตติสารา มันก็จะออกไปเสียได้จากความทุกข์, อมโตะธา หยั่ง ลงไปสู่อมตะ คือ พระนิพพาน, นิพพานปริโยสานา แล้วก็ มีพระ นิพพานเป็นสิ่งที่สุดท้าย พรหมจรรย์เป็นอย่างนี้.

รวมความว่า ทั้งหมดนั้นมันมารวมอยู่ที่คำว่า หัวหน้า คือ แม่ทัพ แม่ทัพนี่คือ สมาธิปมฺหา พุดให้ชัดตรง ๆ ลงไปว่า ถ้ามี สมาธิ หรือทำสมาธิสำเร็จเพียงอย่างเดียว ก็สามารถจะทำจิตให้ ไม่มีอารมณ์, สามารถแยกจิตออกมาเสียไม่ให้มีอารมณ์ ไม่ให้มี

อารมณ์อย่างที่พูดมาแล้ว ไม่มีอารมณ์ว่าใคร ว่าผู้ใด ว่าอะไร ว่าที่ ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเหตุไร ว่าเท่าไร นี่อารมณ์ต่างๆ นั้นมันไม่มี ถ้า มันสามารถทำจิตให้มีสมาธิ. ถ้าทำไม่ได้ก็คือคนโง่คนหนึ่งตาม ธรรมดา มันก็มีอารมณ์อยู่เรื่อยไป ใคร ที่ไหน อะไร อย่างไร เท่าไร เมื่อไร เหตุไร ก็มีเรื่อยไป.

ถ้าจิตสามารถเป็นสมาธิ มันก็ตั้งต้นแยกออกมาด้วยสมาธิ แล้วก็หยุดความเป็นอารมณ์ต่างๆ เสียได้ เรียกว่า ไม่มีอารมณ์, ผลประเสริฐสูงสุด อานิสงส์สูงสุด อยู่ที่ความมีสมาธิ ความเป็นสมาธิ ไม่มีอารมณ์, แล้วก็นำไปสู่พระนิพพานเป็นจุดสุดท้าย เป็น ปรีโยสาน สิ่งสูงสุดเรียกว่า พระนิพพาน.

พูดง่าย ๆ สั้น ๆ สำหรับคนโง่ในทางภาษา ไม่รู้ในทางภาษา ไม่รู้ในหลายๆ อย่าง แล้วจะพูดว่า หหมดปัญหา หหมดปัญหา หหมด ปัญหา คือไม่มีทุกข์ มันหมดความทุกข์, มันไม่มีปัญหาที่จะต้อง ถามเกี่ยวกับความทุกข์ทั้งปวงว่าผู้ใด ว่าใคร ว่าอะไร ว่าอย่างไร ว่าเท่าไร ว่าเมื่อไร ว่าที่ไหน เพราะเหตุใด เป็นต้น สารพัด อย่างแหละ คำว่าปัญหานี้. นี่คือการสงสัย ถ้าหมดความสงสัย เหล่านี้ ก็เรียกว่า ไม่มีปัญหา ก็คือ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์, ไม่มีความคิดนึกที่จะเป็นเหตุให้ถามขึ้นมาว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เท่าไร สารพัดที่จะถามขึ้นมาได้ร้อยอย่าง พันอย่าง.

ไม่มีอารมณ์จึงเป็นพระนิพพาน ทำจิตให้ไม่มีอารมณ์ได้ ก็เป็นพระนิพพาน ทำให้เป็นพระนิพพาน, ไม่มีอารมณ์ได้ ก็ด้วยเหตุที่ว่ามันมีสมาธิเป็นหลัก เป็นประธาน เป็นเหมือนแม่ทัพ. แต่มันเนื่องมาจากมูลเหตุ คือฉันทะ และความกระทำในใจโดยแยบคาย, แล้วก็ผัสสะ แล้วก็เวทนา แล้วก็สมาธิ ตัวกลางนี้ ตัวศูนย์กลางนี้ สมาธิปมฺขา.

ขอให้ท่านมีการกระทำ ที่มีสมาธิเป็นประมุขแล้วมันก็สำเร็จ ให้การกระทำทั้งหมดทั้งสิ้นรวมกันแล้ว มีสมาธิเป็นประมุข สามารถพรากจิตหรือนำจิตออกมาเสียได้ จากสิ่งที่เรียกว่า อารมณ์ อารมณ์ทั้งปวงไม่มี นี่คือความเป็นสมาธิ, ประโยชน์สูงสุดของความเป็นสมาธิอยู่ที่นี้ เพราะสามารถทำให้บรรลุดความไม่มีอารมณ์ คือ เป็นพระนิพพาน.

ขอให้ท่านทั้งหลาย จงมีความสามารถหรือสามารถที่จะกระทำ ให้จิตลุดถึงคุณธรรมอันสูงสุดอย่างนี้ คือ มีสมาธิเป็นประมุข, แล้วแยกจิตออกมาเสียได้จากอารมณ์ แล้วก็แยกกันไป แยกกันไป แยกกันไปจากอารมณ์โดยเด็ดขาด เด็ดขาด เด็ดขาด ปรากฏชัดว่า ไม่มีความทุกข์เลย เป็นสิ่งสูงสุดในพระพุทธศาสนา.

นี่ผลของความเป็นสมาธิความมีสมาธิ แยกจิตออกมาจากอารมณ์ จนกระทั่งว่าไม่มีอารมณ์ แล้วก็ก็เป็นพระนิพพาน เรียกว่า อนฺโต ทุกฺขสฺส แปลว่า ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์. หรือที่พระพุทธเจ้า

ท่านเรียกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งคนโง่หรือคนธรรมดาไม่โง่ ก็ยังเข้าใจไม่ได้เพราะมันสูง มันยาก ท่านเรียกว่า ตหายตนะ อานตนะนั้น आयตนะนั้น आयตนะนั้น ท่านหมายถึงพระนิพพาน คือ ความที่ไม่เป็นอะไร ไม่เป็นอะไร, มิใช่ธาตุดิน มิใช่ธาตุน้ำ มิใช่ธาตุไฟ มิใช่ธาตุลม, มิใช่ธาตุอากาศอันจุลเจตนะ มิใช่ธาตุวิญญาณัญจุลเจตนะ มิใช่ธาตุอากิญจัญญายตนะ มิใช่ธาตุเนวสัญญานาสัญญายตนะ, มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลกทั้งปวง, แล้วก็มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การจุติ มิใช่การอุบัติ, แล้วเป็นความไม่ตั้งอยู่ เป็นความไม่เป็นไป เป็นความไม่มีอารมณ์.

ขบออกกล่าวให้รู้ มันสูงสุด สูงสุด สูงสุด อยู่ที่คำเพียง ๓ คำว่า ไม่ตั้งอยู่ที่นี้ แล้วก็ไม่ใช่ที่ไหน แล้วก็ไม่มีอารมณ์อะไร นั้นนะช่วยจำให้ดีๆ เถอะ พระนิพพานนะ สูงสุดอยู่ที่ความหมาย ๓ คำว่า ไม่ตั้งอยู่ที่ไหน ไม่เป็นไปที่ไหน แล้วก็ไม่มีอารมณ์อะไร. นี้สำเร็จได้ด้วยการทำงานจิตให้เป็นสมาธิมาตามลำดับ ตามลำดับ ตามลำดับ, แล้วก็แยกให้ความเป็นสมาธิ มีอำนาจอิทธิพลสูงสุด สูงสุดขึ้นมา จนไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์ว่า ตั้งอยู่หรือเป็นไป หรืออารมณ์อะไรๆ เรียกเป็นบาลีว่า *อปุปติฏฺฐัจฺจ มิได้ตั้งอยู่, อปุปตฺตํ มิได้เป็นไป, อนารมฺมณฺ มิใช่อารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์* นี้สูงสุด.

ท่านทั้งหลายมาประพฤติฝึกฝน เพื่อกระทำสมาธิ ก็หมายความว่าอย่างนี้ ทำจิตให้เป็นสมาธิ แล้วแยกจิตออกไปจาก

อารมณ์ มาตามลำดับ ตามลำดับ ตามวิธีการของพรหมจรรย์นี้ ถึงจะมีก็อย่าง ก็สับอย่างก็แล้วแต่เถอะ มันก็มาสู่ความไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์; มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป และไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์ สูงสุดเป็นพระนิพพาน.

นี่มันก็เหลืออยู่แต่ว่า ท่านจะรู้สึกว่ามันง่ายหรือยาก มันก็แล้วแต่ความโง่หรือความฉลาดของคุณ ถ้าโง่มันก็ทำไม่ได้ หรือมันยากเกินไปจนทำไม่ได้. ถ้าฉลาดอยู่บ้างมันก็ค่อย ๆ กระทำได้ ค่อย ๆ รู้ ค่อย ๆ เห็น ค่อย ๆ เข้าใจ แล้วค่อย ๆ กระทำ ค่อย ๆ กระทำจนจิตสามารถรู้ความไม่มีอารมณ์ได้.

พูดอย่างเด็ก ๆ พูดอย่างง่าย ๆ พูดอย่างธรรมดาว่า ตื่นขึ้นมา ไม่มีอารมณ์อะไร ทำได้ไหม? ตื่นนอนขึ้นมา หลับอยู่นี่ ตื่นนอนขึ้นมา ไม่ให้มีอารมณ์อะไร ไม่ให้มีอารมณ์ว่าผู้ใด ว่าใคร ว่าอะไร ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเท่าไร ว่าอย่างไร ว่าเหตุใด ไม่มีอารมณ์อย่างนี้ นั่นนะเรียกว่า ไม่มีอารมณ์ และสูงสุดเป็นพระนิพพาน ถ้ามันทำได้เด็ดขาด. ถ้ามันทำได้วับ ๆ แวม ๆ วับ ๆ แวม ๆ ก็ไม่ใช่พระนิพพาน ถ้าทำได้สูงสุดเด็ดขาด ไม่มีอารมณ์อะไรโดยแท้จริง ก็คือ พระนิพพาน; แปลว่า ไม่เสียชาติเกิด ไม่เสียที่ที่เกิดมา ในพระพุทธศาสนา เป็นพุทธบริษัท สามารถทำจิตให้สูงสุดได้ ด้วยความไม่เป็นอารมณ์ มิใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์, มิใช่เป็นการตั้งอยู่ มิใช่เป็นการเป็นไป และไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกท่าน ทุก ๆ ท่าน ได้เข้าใจความหมาย
 ชื่อนี้ว่ามีความหมายอย่างไร และทำอย่างไร แล้วพยายามกระทำ
 ให้เป็นไป กระทำให้ได้ ให้สูงสุดไปตามลำดับ ตามลำดับ ให้ถึง
 จุดสุดท้ายของความไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์ เรียกว่า อนุดो
 ทุกขสส เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์. หรือที่พระพุทธเจ้าท่าน
 เรียกรวบยอดว่า ตทายนัน อายตนะนั้น อายตนะนั้น ซึ่งบอกไม่ได้
 ว่ามันเป็นอะไร บอกไม่ได้ว่ามันเป็นอะไร เป็นแต่เพียงอายตนะ
 หรือสิ่งที่สูงสุดที่ไม่ปรุงแต่งอะไร, แล้วก็ไม่ใช่เป็นอะไร ไม่มีอะไร ไม่
 ต้องได้อะไร ไม่ต้องเสียอะไร ไม่มีปัญหาอะไรอีกต่อไป; นี้เรียกว่า
 ตทายนัน คือ อายตนะนั้น อายตนะนั้น เป็นสิ่งสูงสุด คือพระ
 นิพพาน.

ขอให้ได้ประสบความสำเร็จ แม้แต่เพียงรู้จักก็ยังมี รู้โดย
 เหตุโดยผล โดยอะไรสุดแท้ตามลำดับ ตามลำดับไป ให้รู้เรื่อง
 ความไม่มีอารมณ์ ความไม่เป็นอารมณ์ จะเป็นที่สิ้นสุดแห่งความ
 ทุกข์ ด้วยกันจงทุก ๆ คน เทอญ.

นี่เป็นคำบรรยายรวบยอด มีความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง สัมมาๆ สัมมา ถูกต้อง ถูกต้อง จนไม่มีปัญหา ไม่มีปัญหาอะไร เหลืออยู่ในชีวิต, ไม่มีความสงสัยอะไรอะไรเหลืออยู่ในชีวิต, ไม่มีความต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไรเหลืออยู่ในชีวิต, เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ นิพพาน ปรีโยสาน์ มีพระนิพพานเป็น ปรีโยสาน, มีอายตนะนั้น คือ อายตนะแห่งพระนิพพานนั้น เป็น จุดมุ่งหมาย เป็นวัตถุประสงค์ แล้วก็สำเร็จได้ตามความประสงค์ ทุกๆ ประการ.

เรื่องของพระนิพพานมีอย่างนี้ คือ ไม่มีอารมณ์อะไร ที่เป็น ที่ตั้งแห่งความสงสัย หรือความต้องการ ขอให้สำเร็จประโยชน์ ตามความมุ่งหมายอันนี้ ตามความมุ่งหมายอย่างนี้ ด้วยกันจงบ ทุกๆ คน เทอญ.

มีความพอใจในพระนิพพานเป็นมูลเหตุ แล้วก็ได้ไปตามลำดับ ได้ไปตามลำดับ, มีการกระทำ มีการกระทำ แล้วก็มีความเป็นสมาธินั้นแหละ เป็นตัวแม่ทัพหน้าหน้า, แล้วก็ได้สมประสงค์ในความเป็นสมาธิ ความเป็นสมาธิเป็นเหมือนกับว่า หอกหรือซันกเสียบปักลงไป แล้วจับตัวมันขึ้นมาเหมือนตัวปลา เสียบมันลงไป ด้วยซันก แล้วก็ปักหัวมันขึ้นมาได้ตามต้องการ. นี้พูดเป็นปาณาติบาต เป็นอุปมาที่มันไม่น่าฟัง แต่ว่ามันทำได้ ทำได้ ด้วยอำนาจของสมาธิ เมื่อมีสมาธิแล้วมันเสียบปักลงไป ในตัวสิ่งที่เป็นอารมณ์ ไม่ให้มีอารมณ์เหลือ จะได้ตัวขึ้นมา ไม่ต้องมีอารมณ์อะไรสำเร็จได้ตามนี้.

ขอให้พยายามต่อไป พยายามต่อไป พยายามต่อไป พยายามต่อไป ให้มีความถูกต้องทาง สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ ด้วยกันจงทุก ๆ ท่าน ทุก ๆ คน เทอญ.

รายนามผู้บริจาคค่าพิมพ์ ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์

พ.ญ.เสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์	๑๕,๐๐๐
คุณนิศา สินธุสิงห์	๑๐,๐๐๐
น.พ.วรชัย รัตนธรรธร	๘,๐๐๐
คุณฉันทนา วงศ์เมฆ	๕,๐๐๐
คุณมนฤดี ลำช้า	๕,๐๐๐
คุณเสริมศรี คงศักดิ์	๕,๐๐๐
ท.ญ.เจือจันทร์ คงศักดิ์	๕,๐๐๐
คุณจันทร์ภา ศิวรักษ์	๕,๐๐๐
คุณพรจันทร์ จันทวิมล	๔,๐๐๐
คุณจาด อรุสยะนันท์	๓,๕๐๐
คุณวรากร-คุณพรพิไล ไรวา	๓,๐๐๐
คุณเอียด ลพานุกรม	๓,๐๐๐
คุณดารณี ศรีสำราญ และครอบครัว	๒๕,๐๐
คุณจุไร เจริญสุวรรณ	๒,๐๐๐
คุณวีระ เลาหะนุวัตติ	๒,๐๐๐
อุบาสิกาคุณัญญจวน อินทรกำแหง	๑,๖๐๐
อุบาสิกาวัลย์ นานายน	๑,๐๐๐
ท.ญ.พัชรี กัมพลานนท์	๑,๐๐๐
ดร.บุญชม ไชยโกษี	๑,๐๐๐
อาจารย์ฉวี บุณนาค	๑,๐๐๐
คุณทิพาพันธ์ สุนทรพิพิธ	๑,๐๐๐
คุณอนงค์ ภูอภิรมย์	๑,๐๐๐
คุณฮ้อ วงศ์ศิริสัทธา	๑,๐๐๐
คุณทิพย์วดี อรรถธรรม	๑,๐๐๐
คุณวิไลวรรณ บุญชะลักษ์	๑,๐๐๐
คุณสมสุข เกียรติสารสกุล	๑,๐๐๐

แม่ชีดังฤดี จันทรประภา	๑,๐๐๐
คุณคลี เพชรจำรัส	๖๐๐
คุณประณต ศรีวัฒนไชย	๖๐๐
คุณจินดา ทรงยิ้ม	๕๐๐
พ.ญ.สุภัค จันทรจำปี	๕๐๐
พ.ญ.ปรีมล แม่แพทยคุณ	๕๐๐
คุณถวิล ตีตะปิ่นย	๕๐๐
คุณสุนทร จงไกรรัตนกุล	๕๐๐
น.พ.เกษม ลีม่วงศ์	๕๐๐
น.พ.ประกิจ รอดประเสริฐ	๕๐๐
คุณทวี จ่านงค์วงศ์	๕๐๐
คุณเชียรศรี สังขปรีชา	๕๐๐
คุณกิ่งแก้ว ศรีประเสริฐยิ่ง	๕๐๐
คุณพูน-คุณผ่องใส พงษ์พานิช	๕๐๐
คุณพริ้มเพรา ธรรมวิญญา	๕๐๐
คุณสถาพร วิชาวุฒิพงศ์	๔๐๐
คุณสุเมธ พงศ์สุรัตน์	๔๐๐
คุณวาลี สมินันท์	๔๐๐
คุณพันทิพา เขียรศิริพิพัฒน์	๒๐๐
คุณมัทนา ขอดทอง	๒๐๐
คุณสัมพันธ์ พันธมณี	๒๐๐
คุณเสนาะจิต สุวรรณโพธิ์ศรี	๒๐๐
พ.ญ.จุฑาทิพ	๒๐๐
คุณวัชรวิภาวสุ	๒๐๐
แม่ชีสมนา เขงสวัสดิ์	๒๐๐
คุณผ่องใส พันธอำไพ	๒๐๐
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๗,๒๐๐

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนัด

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔	๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าจะควรจะมีหน้าที่อะไร	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จักและอุดมคติของความ เป็นแพทย์	๒
๓.	การงานคืออะไร?	๑	๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้า พระองค์จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง	๑
๔.	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑	๓๐.	คุณของชีวิต กับ เสน่ห์ของคุณ	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์	๑	๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑	๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลกให้รอดอยู่ได้	๑
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั่นคือความทุกข์	๑	๕๑.	เลิกอาดูงแล้วมาอยู่กับอติมมชดา	๒
๗.	ปาวณา และธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์	๑	๕๒.	ความไม่เห็นแก่ตัวและความสุขสามระดับ	๑
๘.	ชาติในปฏิจสงมุปบาท	๑	๓๔.	ชีวิต คืออันธทั้งห้ามิใช่ตัวตน	๑	๕๓.	อารัมภกถาของการเลิกอาดูง	๑
๙.	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑	๓๕.	อติมมชดาภา	๒	๕๔.	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือตัวพุทธศาสนา	๑
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑	๓๖.	อติมมชดาประทุกส์	๒	๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และเป็นพื้นฐานของชีวิต	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๓๗.	อติมมชดาโชท้ออะไรได้บ้าง	๒	๕๖.	อริกสังและอติมมชดาภา และ อติมมชดากับบรรพจักร	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๕๗.	อติมมชดาเท่าที่ควรจะรู้จักกันไว้บ้าง และอติมมชดาช่วยได้ในทุกรณี	๑
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑	๓๙.	ผู้มีอานาปานสติภาวนาอย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๕๘.	เรื่องที่ต้องรู้หรือควรรู้	๑
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษาทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑	๔๐.	การใช้อานาปานสติให้เป็นประโยชน์ในบ้านเรือน	๒	๕๙.	อิทัปปัจจยดาในฐานะหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา	๑
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอติมมชดา	๑	๖๐.	อติมมชดา	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑	๔๒.	อติมมชดา กับ สันติภาพ	๑	๖๑.	การสืบทอดพุทธศาสนา	๑
๑๗.	ความรักดี	๑	๔๓.	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลายยังไม่รู้จัก	๒	๖๒.	สุดยอดของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตรลักษณ์จัดเป็นอติมมช	๑	๖๓.	พระคุณของแม่	๑
๑๙.	ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๔๕.	ปาฏิหาริย์แห่งอติมมชดา	๑	๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์	๑
๒๐.	การทำวัตรตามแบบโบราณ	๑	๔๖.	สหายธรรมของอติมมชดาและ อติมมชดาแก้ปัญหา	๑			
๒๑.	ประมวลปรมัตถธรรมที่คนธรรมดาควรทราบ	๑						
๒๒.	โลกอื่น	๑						
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑						
๒๔.	นิวรรณ์	๒						
๒๕.	วันครู	๑						
๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม	๑						

ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์

- พรหมจรรย์ คือการประพฤติอันประเสริฐ.
- ประมวลแห่งพรหมจรรย์ สรุปรวมเอามาจาก พุทธาทิบัณฑิตมี ๑๐ ข้อ : ฉันทมูลกา มนสิการสัมภวา ผัสสสมุทยา เวทนาสมุสสรณา สมาธิปมุชา สตาธิปเตยยา ปัญฺญุตตรา วิมุตติสारा อมโตคธานิพพานปริโยสานา.
- พรหมจรรย์ มีฉันทะเป็นจุดตั้งต้น นิพพานเป็นจุดจบ.
- ฉันทมูลกา ต้องมีฉันทะที่เป็นความถูกต้อง.
- การประพฤติพรหมจรรย์ ต้องทำให้ซึมซาบไปทั่วทุกขุมชน และต้องเป็น สันติปฏิรูป.
- คุณและประโยชน์คือสิ่งที่เลวร้ายที่สุด.
- ทุกชีวิตพอใจที่จะหมดปัญหา พอใจที่จะไปนิพพาน.
- แช่อิมพรหมจรรย์: ทำในใจโดยแยกกายอยู่ด้วยความถูกต้องตลอดเวลา.
- ความถูกต้องของจิต ของสติปัญญา ไม่มีความตาย.
- ผัสสะ คือสิ่งที่มนุษย์จำเป็นจะต้องรู้ ประกอบด้วย : อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาน ผัสสะ เวทนา สัญญา สัญญาเจตนา ตัณหา วิตก วิจรณ.
- ผัสสะเป็นมาร เพราะทำให้เกิดความอรรอยแก่ระบบประสาท ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาทั้งปวง ควบคุมผัสสะได้ก็หมดปัญหา.
- อารมณฺ์ คือสิ่งที่จิตต้องการ ถ้าไม่มีอารมณฺ์ก็เป็นนิพพาน.
- นิพพานมิใช่อารมณฺ์ ไม่มีอารมณฺ์.
- ผิกตื่นนอนขึ้นมา อย่าให้มีอารมณฺ์ ผิกได้ก็บรรลุนิพพาน.
- สมาธิเป็นหัวหน้าในการทำจิตไม่ให้มีอารมณฺ์.